kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-8536

SAYI: 95 EKİM 1999

450 000 TL. (KDV DAHİL)

affedilmez çirkinlik günahı
ŞİŞMANLIK

12 eylül
"KAYIPLARDAN KAZANÇ ÇIKARDIK"

9 "771300 855634"

EN 'ALTTAKİLER'İN DEPREMİ

yalnız kadınlar, kimsesiz çocuklar

Merhaba,

Depremden başka bir şey konuşamadığımız günler devam ediyor. Deprem, erkek kadın, yaşlı çocuk, Türk Kürt, zengin yoksul demeden kayıp yakınlarının acısında birleştirdi insanları. Ama enkazdan sonra yaşamı sürdürmek konusunda yüz yüze kalman sorunlar en çok en "alttakileri" vuruyor. Eşini ya da ailesini yitiren, desteksiz kadın ve genç kızlarla deprem çocukları en zor durumda kalanlar arasında. Filiz ve Nesrin deprem bölgesinde kadınlarla konuşarak gerçek ihtiyaçlarım. taleplerini öğrenmeye çalıştılar. Kadınların özgül ihtiyaçlarını onlarla birlikte saptamaya çalışarak onların mağduriyetlerim hafifletmeye yönelik çalışmalar yapan kadın gruplarının temsilcileriyle görüştüler. Kapak sayfalarımızda ailesini kaybeden çocuklarla ilgili olarak yapılan çalışmalar da yer alıyor.
Türkiye'nin son kırk yılma damgasını vuran isimlerin başında gelen Süleyman Demirel, depremden sonra, Adapazarı ve İzmit'in sanayii bölgesi olarak seçilmesi ve buralarda yerleşimin teşviki konusundaki "katkı"larıyla yine tartışma konusu oldu. Demirel mecbur kalmadıkça kadınlarla ilgili konularda pek konuşmasa da, onun muhafazakâr sağ politikaların temsilcisi olması kadınları ilgilendiriyor. O bir baba figürü, simge haline gelmiş bir erkek politikacı/devlet adamı tipi. Ayşe yazısında her devrin adamı Süleyman Demirel'in kimin babası olduğunu anlatıyor.
Kadınların ve feminizmin tarihine yer verdiğimiz tarih sayfalarına yaz döneminde kısa bir ara vermiştik. 1917 Sovyet Devrimi'nin yıldönümü vesilesiyle, Gülnur bu sayımızda Ekim Devrimi'nin kadınlar açısından anlamını araştıran bir yazı yazdı. Sovyet Devrimi'nin tartışmalı ama unutulmaz ismi Aleksandra Kollontay'ın kadınlarla ilgili düşüncelerini de bu sayfalarda okuyabilirsiniz.
Geçtiğimiz ay Türkiye için de önemli bir dönemeç noktasının yıldönümüydü: 12 Eylül. Aslında hâlâ kurtulmuş olmadığımız 12 Eylül dönemiyle hayatları değişen üç kadın Orta Sayfa'da o günleri konuştular.
Bildiğiniz gibi, dergimizin fiyatı oldukça uzun bir süredir değişmemişti. Ama bu sayımızı 150 bin lira daha pahalıya aldınız. Bunun nedeni üst üste gelen zamlar ve kâğıtta yapmak zorunda kaldığımız değişiklik. Maliyeti aşağı çekme kaygımıza rağmen, son sayılarımızın baskısı içimize sindiremediğimiz kadar kötü oldu. Önümüzdeki aylarda görsel açıdan daha çekici bir dergi çıkartmak ve derginin biçiminde biraz değişiklik yapmak için çalışmalar yapıyoruz.

Dikkat!
Bir süre için e.mail aracılığıyla haberleşmeye ara vermek zorundayız. Bilgisayarımızın Macintosh olması nedeniyle bu konuda sürekli olarak aksaklıklarla karşılaştık. Attachement'ları açamamak gibi tuhaf sorunlarımız oldu. Bu işi kökten çözmeye karar verdik. Size yeni bir e.mail adresi bildirene kadar bize yine mektup, faks ve telefon aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Deprem bölgesinde çocuğunu, annesini, babasını, kardeşini, eşini yitirmenin acısı bir yerde farkları siliyor, insanları birleştiriyor. Ama bir kez enkazdan çıktıktan sonra yüzyüze gelinen koşullar, çözülmesi gereken sorunlar her zaman olduğu gibi yine en çok en "alttakileri" vuruyor: çocukları, kadınları, yoksulluktan ya da köyleri boşaltıldığı için memleketlerinden kopup gelmiş olan Kürtleri, yoksulları.

En alttakilerin

Deprem insanları yaş, cinsiyet, sınıf farkı gözetmeden vurdu. En derin ve telafi edilemez acıyı, çocuklarını, anne babalarını, kardeşlerini, eşlerini yitirenler yaşıyor, paylaşıyor. Ama bir kez enkazdan çıktıktan sonra yüz yüze gelinen koşullar, her zaman olduğu gibi yine en çok en "alttakileri" vuruyor: çocukları, kadınları, yoksulluktan ya da köyleri boşaltıldığı için memleketlerinden kopup gelmiş olan Kürtleri, yoksulları. Eşini kaybeden kadınlar, özellikle de çocuklu olanlar ve anne babalarını yitirmiş çocuklar depremden en çok mağdur olanlar arasında. Gölcük ve Değirmendere'ye bu durumdaki kadınların ve çocukların ihtiyaçlarını, taleplerini kendi ağızlarından dinlemek ve bölgede çalışmalar yapan kadın gruplarının faaliyetlerini ve düşüncelerini öğrenmek üzere gittik. Dolaştığımız çadırkentlerde konuştuğumuz kadınlardan kimseyi kaybetmemiş olanlar kendilerini şanslı görüyorlardı. Ama ailesinden birini kaybetmemekle birlikte, tüm ekonomik güvencelerini ve gelecek beklentilerini yitirmiş olanlar vardı aralarında.

Gazi Çimen, Ağrılı, beş çocuklu, eşini kaybetmiş, evsiz.

"Bence devlet vermez"

Münevver Öz otuz sekiz yaşında. Yirmi bir yıldır evlere temizliğe gidiyor. Ailesiyle birlikte Değirmendere'de, Cengiz Topel İlköğretim Okulu'nun bahçesine kurulan çadırlarda kalıyor. 300 milyon liraya satın aldıkları derme çatma ev ağır hasar görmüş. Eşinin sinir hastası olduğunu ve pek çalışmadığını söyleyen Münevver Öz, dördü eşinin ilk karısından olan yedi çocuğa bakıyor. Yirmi bir yıllık çalışmasının tek ürünü bu ev: "Eşimden dolayı bizim bütün kazancımız doktora gider. Bu evde eşimin bile parası yok. Benim kazancımla aldık. Çocuklarımdan kestim, yemedim, sakladım bunu almak için. 60 metrekarelik yerde oturuyoruz biz. Zaten 21 metre karesini belediye başkanı almış, öbür tarafa vermiş. Hiç ara bırakmadan bizim eve bitişik yaptılar binayı. Bitişik olmasa bize zarar vermezdi. Avukata gittik, 250 milyon istedi. Dedim, zaten eve verdim 300 milyon. Avukat olmayınca uğraşamıyorsun. Kızım on yedi yaşında, altı senedir o da benimle beraber çalışıyor. Çalıştık, borçları ödedik. Tam kendimize geliyorduk, deprem oldu."

Münevver Oz'ün tek kaybı evi değil, yedi çocuğunun ekmek parasını kazandığı işi de artık belirsiz: "Ben İzmit'e, Gölcük'e ev temizliğine, merdiven silmeye gidiyordum. Depremden sonra işler durdu, yaşam durdu. Şimdi de iş bulursam gidiyorum. Ama korkuyoruz evlere girmeye. Büyük artçı deprem olduğu gün İzmit'te bir evdeydik kızımla, çok korktuk. Çadırda bile korkuyoruz. Bu kumanya, yemek, beş on gün, bilemedin bir ay çıkar. İş olmayınca ekmek parasını nerden bulacağım? Nasip olmayınca sopa bile yenmiyor. Burada iş bitti. Fındık bahçeleri vardı, o da bitti. Çadır kurmak için fındıkları kestiler. Fındık bahçelerine ev kurulacak diyorlar, fındıkları kaldırdılar hep."

Depremden sonraki acziyle deprem mağdurlarını küstüren hükümetin, depremi fırsat bilip sosyal

Eşini kaybetmiş kadınlar, anne babasını yitirmiş genç kızlar, zaten kendi başlarına ayakta durmaları söz konusu olmayan, bir yerlere, birilerine sığınmaları gereken insanlar olarak görülüyorlar. Bu kadınların ve genç kızların başkalarına muhtaç olmadan sürdürebilecekleri bir yaşam konusunda desteklenmeleri gerekiyor.

Münevver Öz, yedi çocuklu, deprem öncesi temizliğe giderek geçiniyordu. Şimdi hem evsiz, hem işsiz

"Bu yaşta bana kim iş verir ki?"

Değirmendere'ye Kastamonu'dan gelip yerleşen kırk sekiz yaşındaki yedi çocuk sahibi Ümmühan Erol da Cengiz Topel'deki çadırlara sığınanlardan. İki buçuk milyon lira kirayla oturduğu ev yandaki binanın üstüne çökmesi sonucu yıkılmış. Evi zaten yokmuş, bu konuda devletten bir beklentisi de yok. "Yarın yağmur yağınca bu çadırlar su içinde kalacak. Evler verilecek, diyorlar ama evi olanlara verilecekmiş. O da beş altı aymış, sonra çıkartıyorlarmış. Bizlere bir şey yok yani. Biz kiracıydık zaten." Kiralık eviyle birlikte eşyaları da gitmiş Ümmühan Erol'un. Onun da derdi iş ve ekmek parası. Mezarda emeklilik reformunu çıkartanlara duyurmak istercesine, "Bu yaşta bana kim iş verir ki?" diyor. "Eşimin emekli maaşıyla geçindiğimiz için ona göre evde oturuyorduk. Eşim çalışmıyor, zaten altmış altı yaşında. Ama depremden önce bazen geçici olarak çay ocaklarında filan çalışıp biraz kazanıyordu. Yetmiyor ki emekli maaşı. Ortaokula giden iki çocuğum var. Bu kucağımdaki beş yaşında, mongol, bakımı çok zor. Kastamonu'ya dönemeyiz. Orada her şey kısıtlı. Bağ bahçe kısıtlı. Ufacık ufacık iki tarlamız var. Kime yetecek? Memlekette rahat olsaydık gelmezdik zaten. Depremden önce zeytin topluyordum. Pazarlarda satıp ekmek parası çıkarıyordum. İş yok şimdi. Belediye çöpçü bile almıyor. Ben yine bağa bahçeye, zeytin toplamaya giderim ama çocuklar boş. Devlet büyük çocuklarıma bir iş versin, başımızı sokacak bir yer olsun yeter."

"Hani devlet?"

En büyük acıyı ve devlete en büyük küskünlüğü yaşayanlar yakınları enkaz altındayken devleti yanında bulamamış ve onları kaybetmiş olanlar. Bu kırgınlığın unutulması olanaksız ama sonradan da bazı şeyleri telafi edecek hiçbir adımın atılmamış olması acılara tuz biber ekiyor. Kırk iki yaşındaki, üç çocuk annesi Aysun Yüksekok öfkeli. "Eşim assubaydı. Bundan sonra aylık bağlayacaklar, bir aylığımız olacak, işte o kadar. Ben devletten hiçbir şey beklemiyorum, beklersem aptallık olur. Otuz iki gün geçti, hani devlet? Şimdiye kadar yapmadı bana bir şey, bundan sonra ne yapabilir ki, hiçbir şey. Daha maaşın ne zaman bağlanacağı belli değil. Herkes müteahhitlere saldırıyor. Bunun içinde belediye var, izni veriyor. Onun üstü de var, niye sadece müteahhitler? On dokuz senedir o evdeydik. Yedi katlı, yedi ölü var. Altından fay geçiyorsa müteahhit ne yapabilir? Yanımızdaki bina ayakta duruyor. Belediye, 'Benim fay hattından haberim yok, bana öyle bir bilgi gelmedi,' diyor. Belediye bilmiyorsa biz nereden bilelim, müteahhit nereden bilsin." Çeşitli yardımlar konusunda yaşanan eşitsizlikler çadırkent sakinlerinin en çok yakındıkları sorunlardan biri. Gerçekten de ashnda gelen yardımlardan en az yararlananlar en mağdurlar gibi görünüyor. Yakınlarını kaybedenler ne pirinç ya da ayakkabı sırasına girebilecek, ne de hasar tespiti, maaş bağlanması vb. konularda başvuru yapabilecek durumda. Psikolojik

depremi

güvenlik "reform"unu aceleyle çıkartması, Münevver Öz'ün evinden sonraki tek dayanağı olan sigortasından da ümidini kesmesine neden olmuş. Oysa sigortasına o kadar güveniyormuş ki, "Benim sigortam var, bari eşim de ev sahibi olsun," diyerek evi eşinin üstüne yapmış. Depremi sosyal güvenlik reformu izleyince: "Sigortam var ama isteğe bağlı. Yararlanamıyorum. Ödüyorsun, ancak emekli olunca yararlanıyorsun. Emekliliğe ne kaldı bilmiyorum. Yeni kanun çıkmış, kimisi diyor, kadınlar elli beş yaşında emekli olacak. Sigortam on yıllık. Şimdi iş yok. Gelir olmayınca sigortavı nerden öderim?"

Devletin ne yapması gerektiğini, devletten ne tür talepleri olduğunu sorduğumuz deprem mağdurlarının tepkileri küskünlük, öfke ve derin bir güvensizlik. Bu güvensizlik, enkaz başında yaşanan çaresizlikten başlayıp gerçek ölü sayısının saklanmasına ve devletin bundan sonra yaraların sarılması için hiçbir şey yapmayacağı inancına kadar gidiyor. Münevver Öz'ün yanıtında bu güvensizlik seziliyor: "Devletten yardım beklenmez, bir kere verir iki kere verir, maaş bağlamaz. Şimdi karnımız doyuyor ama yarın ne olacak. Olsa bir işim, çalışırım. Devlet çalışamayana, gücü olmayana maaş versin. Ben maaş istemem, iş isterim. Benim elim tutuyor, ayağım tutuyor Allaha şükür. Evlerin tamiri için para vereceklermiş. Yazıldık ama gelecek mi gelmeyecek mi bilemezsin. Bence devlet vermez."

Her kampa kadın çadırı!

Önceleri yardım malzemeleri arasında kadın pedine de yer vermek için çaba harcayan kadınlar, şimdi deprem bölgesindeki hemcinsleriyle dayanışma için çeşitli projeler üretiyor. Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nın kurduğu çocuk ve kadın merkezinin yanı sıra Kadın Dayanışma Grubu da kadın çadırları kuruyor.

Jülide Aral:

"Kadın çadırı, kadınların soluk alabileceği bir yer."

Çadırkentlerde kadınların bütün hayatı çadırın önünde ve içinde geçiyor. Kadınlar çok bunalmış durumda. "Burada esir gibiyiz, adamların gece bile gelmedikleri oluyor," diyorlar. Kadın çadırı dediğimiz kadın kahvesi gibi bir yer. Kadınların, soluk alabileceği, rahat edebileceği, saçım başım örtmeye, eteğim düzgün mü diye bakmaya ihtiyacının olmayacağı, olduğu gibi davranabileceği, kendim ifade edebileceği bir yer. Bu ashnda ortak bir çalışmanın parçası. Kadınlar çocuklarını kreşe bırakıp gelebilecek. Hem ufak, hem daha büyük çocuklar için iki ayrı kreş var. Kadın çadırının yanında bir de kadın danışma çadırı olacak. Kadınların hukuki konuları danışacakları bir avukat olacak. Yardım alma, yeni verilecek evlerin tapularının kadına mı, erkeğe mi, ortak mı verileceği gibi konular var. Yakınlarını kaybedenlerin sigortası gibi konularda danışılabilecek. Mesela zaman zaman bir kadın doktoru olacak. Burada yaşamakla ilgili, kadınların kendilerine ait bazı sıkıntıları var çünkü. Okullar şu anda kapalı. Okul çağındaki çocuklar için bir etüt çadırı oluşturmayı düşünüyoruz. Bu faaliyeti Kadın Dayanışma Grubu düzenliyor. Gerek kadın hareketinde bulunmuş gerekse burada kendi mesleki birikimlerini aktararak gönüllü çalışmış kadınlardan oluşan bir grup kadın. Depremden sonra biraraya gelmiş bir oluşum. Sivil inisiyatifin çerçevesinde başlayan bir girişim. Amaç kadın çadırlarını yaygınlaştırmak. İhtiyaç olan başka çadırkentlerde bunun yaygınlaşması kadın köyüne gidişi de kolaylaştıracaktır. Kadın çadırı ve kadın danışma çadırından çıkan ihtiyaçlar ve bilgilerle, yalnız kalmış kadınların geçimlerini sağlayana kadar çocuklarıyla kalabilecekleri bir kadın köyü kurulması düşünülebilir ama bunun için şimdilik erken. Birçok kadın yakınlarının yanına sığınmış durumda. Ama bir süre sonra sorunlar çıkabilir. Kadınlar çocuklarıyla bağımsız yaşamak isteyebilirler. Kadın Köyü o aşamada gündeme gelebilir.

Lale Bakırezer:

"Bölgedeki kadınların sahip çıkması gerekiyor"

Kadın Dayanışma Grubu'nda çalışan herkes uzun süre kadın hareketinde çalışmış olan ya da

kadın derneklerinde, vakıflarında yer alan kadınlar değil. Ama bir kadın duyarlılığıyla kadınların bu depremde erkeklerden farklı bir biçimde yaralandığının ve etkilendiğinin bilinciyle bir araya gelmiş kadınlar. Bu izlenimi çalışan kadınlarla yaptığımız sohbetlerden edindim. "Bizim kadın hareketinde deneyimimimiz yok ama bu deprem esnasında yaptığımız çalışmalarda gördük ki kadınlar bu depremden farklı olarak, daha ezilmiş ve daha yaralı çıkıyorlar. Kadınların daha büyük desteğe ihtiyaçları var," gibi sonuçlar çıkartmışlar. Mesela erkekler beraberce kahveye gidebiliyorlar, bir maçı toplu olarak izleyebiliyorlar. Yemek, çamaşır, bulaşık, çocukların bakımı gibi bütün bu sorunlar yine kadınların üzerine kalıyor. Çadırda yaşamın zaten güç koşullarda sürdürülüyor olması kadınların yükünü iki kat artırıyor. Ama erkekler bu işleri onlarla bölüşmüyor maalesef. Özellikle çocuklar çok huzursuz. Evde zaptedemezken, ruhsal durumları bozulmuşken bu çocuklarla çadırlarda ne yapacaklarım bilemiyor kadınlar. Gelecekle ilgili kaygıları çok fazla, özellikle çocuklarıyla ilgili kaygıları. Ama mülkiyet duygusu kadınlarda daha az. Dışardan adım adım neler yapılabilir, şu anda bunları kâğıt üzerinde belirtebilecek durumda değiliz. Bizzat bu kadınlarla beraber yaşayarak, onların talepleri, istekleri doğrultusunda, onlarla beraber neler yapabileceğimizi göreceğiz. Bu proje bizim projemiz değil, buradaki kadınların projesi; onlar sahip çıktığı sürece var olabilir. Gönüllüler çalıştıkları için hafta sonları buraya gelebiliyorlar. Hafta sonları gelerek bu kadınlarla birlikte olmak yeterli değil. Bölgedeki kadınların sahip çıkması gerekiyor. Kadınların bir araya gelip konuşabilecekleri kadın çadırı belki buna aracı olacak. Ondan sonrasını birlikte göreceğiz. Biraz önce anonsu duydunuz, mutfakta çalışmak üzere dört tane kadın görevli isteniyor. Burada da cinsiyetçi işbölümü açık. Erkek değil kadınlar isteniyor mutfağa.

Kişisel düşüncem, sivil organizasyonların görevi devletin yapması gerekeni yapmak değildir, devleti denetlemek, devleti yapması gereken şeyleri yapmaya zorlamaktır. Bizim de görevimiz bu ve bunu kadınlara anlatmak zorundayız. Taleplerimizi sivil organizasyonlara değil devlete yöneltmeliyiz. Yaşanacak bir yer, okul, kreş vs. bütün bunları sağlamak devletin görevidir, devletten talep edilmelidir. Aileyi Koruma Bakanlığı kurup başına da bir erkek koymayla bu işler çözümlenecek değil. Zaten yanlış kararların oralarda alındığı belli. Ama bugünden, bu kadınlarla birlikte sorunlara ortak olarak, devletin oluşturacağı söylenen depremle ilgili komisyonlarda var olmak önemli. Kadınlar depremden de özel olarak etkilenen bir cins olarak bu tür komitelerde mutlaka bulunmalı ve devleti zorlamalı diye düşünüyorum. Kadın temsilciler mutlaka olmalı. Resmi kuruluşlar bir noktaya kadar sivil organizasyonlardan faydalanıp, "Hadi bakalım, şimdi siz çekilin," diyorlar. Bu noktada çok uyanık olmalıyız. Gönüllü kuruluşlar, denetim ve temsilcilikten vaz geçmemeli.

(Kadın Dayanışma Grubu'nun çalışmaları hakkında bilgi almak ya da çalışmalara katılmak isteyenler için telefonları derginin arka sayfasında verdik.)

Mehpare Titiz:

"Desteğe açık kuruluşlarla çalışıyoruz"

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı olarak SHÇEK ile yaptığımız protokol çerçevesinde dört merkezde Kadın ve Çocuk Merkezi kurduk. Adapazarı Emirdağ, İzmit Çamlıtepe, Gölcük Gözlementepe, İzmit Bekirpaşa'da merkezlerimiz var. Bu merkezlerin sayısını altıya çıkarmayı hedefliyoruz. Çocuk merkezlerinden 0-7 yaş grubundaki çocuklar yararlanıyor. Yaşa göre iki grup yapıyoruz, sabahları bir, öğleden sonraları bir grubumuz oluyor. Her grupta ortalama 20-22 çocuk olması ideal ama başvuruları geri çevirmemeye çalıyoruz, imkânlarımızı zorluyoruz. Çocukların deprem psikolojisinden çıkabilmelerini ve okul öncesi eğitimi amaçlıyoruz. Kadın merkezleri, kadınların gün içinde sohbet edip el emeklerini değerlendirmeleri amacıyla düzenlendi. Şimdi okuma yazma kursları da hedefliyoruz. Çalışmalarımız uzun vadeli, prefabrike evlere geçildiğinde biz de bu konutlarda hizmeti sürdüreceğiz.

Gönüllülerin sayısı yavaş yavaş bölgede azalıyor. Gönüllü desteğine açığız. Biz de desteğe açık kuruluşlarla çalışıyoruz. SHÇEK ile yaptığımız protokol, işbölümünü ve faaliyet alanlarını belirliyor. Kendi belirlediğimiz programı uyguluyoruz. Bu çalışmalarımız sırasında herhangi bir gerilim yaşamadık. Yerel yönetimlerle de bağlantı kurarak çalışmalarımıza devam edeceğiz.

yardıma en çok muhtaç olanlar, çadırlarından çıkamayacak kadar kötü durumda olanlar belki de. Şimdilik üç çocuğuyla birlikte Değirmendere'de İzmir Belediyesi'nin kurduğu Çadırkent'te yaşayan Aysun Yüksekok, "Psikologlarla çocuklar görüşüyor, ben ihtiyaç hissetmiyorum. Kalabalığın içinde şimdilik bir şey anlamıyoruz. Bunların acısı bizden ilerde çıkacak. Yalnız kaldığımız zaman çıkacak. Ağlayamıyorum. Biraz gözüm dolsa, oğlan hemen soruyor," diyor.

Yirmi iki sene önce evlenerek Kastamonu'dan Gölcük'e gelin gelen otuz sekiz yaşındaki dört çocuklu Kezban Çar da eşini kaybetmiş. Onun aylık alacağı bile şüpheli. Ahçılık yapan eşi gece vardiyasında çalışırken iş yerinin çökmesi sonucu hayatını kaybetmiş. Kezban Çar çadır hayatına, felakete alışık. Daha önce, yaşamının farklı dönemlerinde iki kez oturduğu mahalle yanmış. İlkinde Kızılay çadırlarında altı ay kalmış. İki sene önce aldıkları evde hasar var ama onun içi yalnızca eşi için yanıyor. Yine de geçim derdi kapıda: "Eşimin sigortası vardı. İşten çıkıp da toplatmaya gidecekti işte. Allah nasip etmedi. Dolmuş mu dolmamış mı bilmiyorum. Emekli olmak istiyordu artık, öğrenecekti çalıştığı yerler ödemiş mi, ödememiş mi, toplatacaktı. Ben arada temizliğe, evişlerine gidiyordum. Evin dışında hiçbir şeyimiz yok. Zaten beyim en son 70 milyon maaş alıyordu. Ben iki gün çalışıyordum, pazar parasını çıkarıyordum. Devletten hiçbir şey istemiyorum. Eşimi kim geri getirecek? Kimseyi görmüyorum, eve de gitmiyorum, evin hasarı için de başvurmadım. Kendimizi toparlayıp bakamıyoruz zaten. Kızım kriz masasına iki sefer gitti geldi. Hiçbir şey yapamadı. Ordan oraya gönderiyorlar. Herkes başka şey söylüyor. İşveren de bir şey yapmıyor. Yarım maaşı vardı eşimin, patronu çadırın kapısından fırlatıp gitti, köpeğe ekmek atıverir gibi. Küçük kızım diyor, "Anne, babamı onlar öldürttü, niye vermiyorsun mahkemeye", diyor.

"İmkânları olsa, evi ayrı olsa, özgür olur."

Bazı çadırkentler arasındaki fark çarpıcı: "Aslında her ihtiyacımız karşılanıyor burada. Bize verilen her şey yeni, giyimden yatağa, nevresime kadar. Kapalı banyolarımız, tuvaletlerimiz hepsi iyi. Çocuk parkı, çay bahçesi bile yaptılar. Psikolojik danışmanlık var, televizyon var. Sağlık ocağımız var. Diş doktorları, kuaförler geliyor. İnkâr edemeyiz rahatımız iyi ama nereye kadar, kışın ne olacak?" Bu sözler İzmir Belediyesi'nin Değirmendere'de kurduğu çadırkentte kalan bir kadına ait. Bu çadırkent, gönüllülerin insanüstü emeğinin de katkısıyla, gerçekten insanın içini rahatlatan bir görünüme sahip. Oysa Değirmendere sırtlarındaki Yeni Mahalle'de kurulan ve esas olarak Ağrı'dan göçmüş Kürtler'in yerleştirildiği Kızılay çadırlarında durum çok farklı. Yırtık olmayan bir çadır, yatak, battaniye bir yana, genellikle çok çocuklu olan bu aileler bir buçuk yaşından büyük çocuklarına süt içiremediklerini, her aileye günde yarım litre süt verildiğini söylüyorlar. Burada gönüllülerin de herhangi bir faaliyetine rastlanmıyor. Güneşin altında yanan çadırların etrafında, değil psikolojik danışmanlık hizmeti ya da çocuk parkı, altına sığınacak tek bir ağaç bile göremiyorsunuz. Çadırkent sakinleri sadece enkazdan çıkarabildikleri eşyaları kullanabildiklerini, battaniye vb. olmadığı için çocukların hasta olduğunu, kötü beslenmenin de hastalıkları artırdığını söylüyorlar. Çocukların, alışık olmadıkları için ordunun verdiği yemeği yemediklerini anlatıyorlar. Yirmi sekiz yaşındaki Gazi Çimen eşini enkaz altında bırakarak beş çocuğuyla birlikte bu çadırkente sığınmış. Kendisi gibi evlerini yitiren kayınbiraderleri ve eltileriyle birlikte kalıyor. Ağrı'dan Değirmendere'ye altı yıl önce gelmiş. "Ağrı'da evlendim, kaynanamdan ayrıldım buraya geldim. Çok seviyordum burayı, kayınlarım daha önce gelmişti. Dört beş sene kirada oturduk. Evi yeni aldık. Borcu yoktu, ödedik. İki ay önce taşındık, eşyamızı hep yeni yaptık. En büyük çocuğum dokuz yaşında, en küçüğüm on aylık. O gece eşim salonda yatmıştı. Ben çocukların yanında yatak odasındaydım. Sallanmaya başlayınca iki küçüğü kucağıma aldım, hiç bırakmadım. O saniye çöktü. Üçüncü kattaydık. Duvarla beraber aşağı inmişiz. Nasıl çıktık bilmiyorum. İkisine de hiçbir şey olmamış. Ötekiler içerde ağlıyordu. Ellerimle kazıp onları da çıkardım karanlıkta. Hiçbir şey görmüyordum. Sonradan baktım, inanamadım o küçücük delikten nasıl çıkartmışım onları. Eşimin sesini ilk anda duydum. Sonra bir daha duymadım. Bayıldı sandım. Belden yukarısı gömülmüş meğer." Gazi Çimen eteğinden ayrılmayan beş çocuğuyla, bir yandan ölen eşinin yasını tutuyor, bir yandan yoğun bir gelecek kaygısı yaşıyor: "Akşamdan sabaha kadar yatmıyorum, uyumuyorum, hep düşünüyorum. Nasıl düzelir bu işler ben bilmiyorum. Eşim inşaatlarda çalışıyordu. Sigortası var. Maaş için müracaat ettik ama bir sonuç alamadık. Ev için de müracaatta bulunduk ama bilmiyorum. Çalışmayı düşünsem nasıl yaparım, çocuklarım küçük, hepsi benim peşimden geliyorlar, kim bakacak? Okullar açılacak, büyük dörde gidecekti bu sene, öbürü yeni başlayacaktı. Nasıl olacak, nasıl göndereceğim? Bu çadırlarda kışın nasıl kalırız? Gece soğuktan uyumuyor çocuklar, hepsi hasta." Şimdilik kayınlarının, eltilerinin yardımlarıyla yaşıyor Gazi Çimen. Yıllardır görüşmediği yaşlı anne babasının yanına, Ağrı'ya dönmek istemiyor, onların koşullarının kendisine bakmaya uygun olmadığım, Ağrı'daki kız kardeşlerinin ise zaten koca eline baktıklarını söylüyor. Daha önemlisi: "Memlekete dönmem. Onun mezarı burada ben de burada olacağım." Gazi Çimen'in eltisi araya giriyor ve yalnızca Gazi'nin değil, eşlerini kaybetmiş, çocuklu, herhangi bir maddi gelir ya da iş imkânından yoksun bütün kadınların durumunu bir çırpıda özetleyiveriyor: "Anlatmaya gerek var mı? Evi yok, eşi yok, beş çocukla ortada kalmış işte. Ben yardım ediyorum, o yar-

dım ediyor. Başka tutunacak dalı yok yani. Bizim yediğimizden o da yer, neyimiz varsa onun. Biz bakarız ama tek başına olduğu gibi olmaz ki. İmkânları olsa, evi ayrı olsa özgür olur."

"Çocuğu satmış, yeni kocayı da hazırlamış"

Özgürlük. Her türlü dayanaktan yoksun bu kadınlara ne kadar uzak görünüyor. Aslında deprem felaketini yaşamış bütün insanlara bugünlerde yardım edilmesi gereken sığınmacılar gözüyle bakmak en iyi niyetli olanlarımızın bile sıyrılamadığı bir ruh hali. Onların da tıpkı şu anda bizim olduğumuz gibi, daha bir ay önce, iyi kötü kendi düzenleri olan, kendi ayaklarının üzerinde duran ve bundan sonra da öyle olmanın özlemini çeken insanlar olduklarını unutma eğilimindeyiz sanki. Ama bir de eşini kaybetmiş kadınlar, anne babasını yitirmiş genç kızlar söz konusu olduğunda bu eğilim kesin bir yargı haline geliyor: Bunlar zaten kendi başlarına ayakta durmaları söz konusu olmayan, bir yerlere, birilerine sığınmaları gereken insanlar olarak görülüyor. Çözüm arayışları hep o yönde: ailesinin yanına mı dönmeli, amcasıyla mı oturmalı, kaynının yanına mı sığınmalı. Çadırkentlerden birinde yaşayan bir genç kız geçinemediği ailesiyle yıllarca mücadele edip, kendi imkânlarıyla çalışıp çabalayıp ayrı bir evde bir yaşam kurmayı başarmış. Depremde her şeyini kaybedince ağabeyinin yanına "sığınmak" zorunda kalmış. Onca emek, onca yıl, silbaştan. Yalnız kalan kadınların sorunları bunlarla bitmiyor; karışanları görüşenleri çok. Depremde kocası ölünce beş parasız ve evsiz kalarak yaşlı annesinin yanına sığınan, onunla ve kayınpederiyle sorunlar yaşayan bir kadının durumu içler acısı. İzmir Belediyesi'nin çadırkentinde kalan komşusu Kezban Çar onun durumunu şöyle anlatıyor: "Darüşşafaka'dan geldiler. Mümkün mü artık burada çocuk okutmak, simit alacak paramız yok.. Bu imkânı değerlendirelim dedik. Çocukları gönderdik okula. Vay efendim çocukları satmışız oraya. Şimdi millet öyle söylüyor. Bari o kurtulsun diye çocuğu Darüşşafaka'ya gönderdi, annesiyle yaşıyor ama çok zor durumda. Buralardan kendi başına bir çadır tutayım diyor ama çadır kısıtlılığı var, tek başına vermiyorlar. Şimdiden başlamışlar dedikoduya, çocuğu sattı, yeni kocayı da hazırladı, diye. İster mi kadın çocuğundan ayrılmak? Mecbur kalmış, bari huzur verseler."

Bütün bunlar, yalnız ya da desteksiz kalmış kadınların ve genç kızların başkalarına muhtaç olmadan sürdürebilecekleri bir yaşam konusunda desteklenmelerinin önemini gösteriyor. Çalışabilecek durumda olan ve bunu tercih edenler için bir iş ve çocuklarını güvenle bırakabilecekleri kreşler, durumlarına göre ucuz ya da bedava konutlar, çalışamayacak durumdakilere devletin maaş bağlaması, genç kızlar için parasız eğitim ve barınma imkânları bu konuda akla ilk gelen önlemler. Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, Kadın Dayanışma Grubu gibi inisiyatiflerin kadınlarla birebir ilişki kurarak onların farklı ihtiyaçlarına göre yürütmeye çalıştıkları faaliyetler bu açıdan daha da büyük önem kazanıyor.

Kezban Çar (sağda) eşini kaybetmiş, işsiz. Ümmühan Erol, yedi çocuklu, deprem öncesi zeytin topluyordu, şimdi o da işsiz. (altta)

Devlet ödesin, mağdurlar ve sivil örgütler denetlesin

Çadırkent'lerde yaşayanlar gönüllülerin ve sivil kuruluşların çalışmalarından son derece memnunlar. Devletin çadırkent yönetimlerindeki sivil kuruluş temsilcilerini uzaklaştırıp denetimi ele alma ve depoları yönetme konusundaki çeşitli girişimleri tepkiyle karşılanıyor. Devlete küskünlük giderek devletten beklentiyi kesip talepleri sivil örgülere ve gönüllülere yöneltme gibi bir eğilime de ister istemez yol açıyor. Devletin zaten böyle olduğu, ondan bir şey beklenmemesi gerektiği, sivil toplum kuruluşlarının bütün işleri devralması gerektiği yolunda bir düşünce de uygun ortamı bulmuş oluyor. Aslında bazı işlevlerinin sivil örgütlerce devralınması devletin oldukça işine gelen, yükünü azaltan bir şey. Ama makarnanın, suvun, giyeceğin gönüllülerce sağlanıp dağıtılmasını, mutfaklarda vb. gönüllülerin çalışmasını memnuniyetle karşılayan resmi kuruluşlar, iş çadırkentlerin yönetimine gelince sivil örgütlerin temsilcilerine kapıyı gösteriyor.

Kadın Dayanışma Grubu'ndan Lale Bakırezer'in de dediği gibi, kurulması gereken ilişki bunun tam tersi. Sosyal güvenliği ve refahı sağlama işlevi yıllardır küçültüldüğü, devlet bütçesinden savaşa, "iç güvenliğe", sermayeye verilecek kredilere ayrılan pay artırılırken, eğitime, sağlığa, sosyal adaleti sağlamaya ayrılan pay azaltıldığı için devlet deprem karşısında acz içinde kaldı. İnsanlardan toplanan vergilerin felaket durumunda yaraları sarmasını beklemek herkesin hakkı, devletin de görevi. İnsanların barınma, yemek, temizlik vb. ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğu esas olarak sivil kuruluşlara değil devlete düşüyor. Öte yandan, çadırkentlerin yönetimlerinde sivil kuruluşların, bu arada kadınların temsilcilerinin ve çadırkentlerde yaşayanların katılımı vaz geçilmez önem taşıyor. Çünkü tam da deprem mağdurlarının sosyal güvenliğe en çok ihtiyaç duydukları bir anda sosyal güvenlik "reform"uyla onlara ikinci bir darbe indiren hükümetin ve resmi kuruluşların yönetimine güvenmek için hiçbir sebep yok. Farklı ihtiyaçların doğru tespit edilerek sınıflandırılması ve karşılanması konusunda devleti zorlamanın tek yolu yönetimlerde bulunmak, resmi kuruluşları denetlemek. Sivil kuruluşların ve mağdurların gerçekleştirecekleri katılım ve denetime, çadırkentlerde kalanlar arasında yardımın adil bölüştürülmesinden, prefabrike evler ya da kalıcı konutlarla ilgili kararların alınmasına, yurtdışından ve içinden devlete yapılan yardım miktarının tespit edilip nasıl kullanıldığının denetlenmesine dek, pek çok düzeyde ihtiyaç var.

Filiz Koçali, Nesrin Tura

"Ne kadar dayanabilirim bilmiyorum"

Deprem sonrasının güç koşullarında kadınlar yalnızca acıyla, gündelik ihtiyaçlar ve gelecek kaygısıyla boğuşmuyor. Deprem bölgesinde bir fabrikada çalışan G.N.'nin yaşadıkları çoğu kadının yaşadığı ama açıklamaya cesaret edemediği bir başka sorunu ortaya koyuyor.

İşyerimizde çok az sayıda kadın çalışıyor. Çocuğumla birlikte lojmanda kalıyordum. Evlere girmemiz sakıncalı, okulların ne olacağı belli değil, çocuğumu ailemin yanına yolladım. Ben artık yalnız kalıyorum. Erkek çalışanlar da ailelerini yakınlarının yanına yolladılar. Kimse lojmanlara girmiyor, herkes işyerinin bahçesinde araba içinde kalıyor. Geceler benim için kâbus gibi. Bir gece iki iş arkadaşımın tacizine uğradım. Bir saat arayla ikisi de gelip birlikte yatmamızı istedi. [redacted]

Deprem korkusu, üzüntü bir yandan. Bir yandan da her gece arabamın kapılarını kilitleyip "Acaba bu gece ne olacak." endişesiyle uyumaya çalışıyorum. Ekonomik nedenlerle işimden ayrılmam mümkün değil. Çadırkentlerde yer bulamıyorum. Bu zorluğa ne kadar dayanabilirim bilmiyorum. Bu sene nasıl geçecek, gelecek sene çocuğumla birlikte yaşayabilecek miyim, hiçbir şey belli değil.

... ve çocuklar

Neslişah artık anne ve babasız. Teyzesi Songül de iki ablasını ve iki yeğenini kaybetmiş.

Depremden çocukların çok zarar gördüğü konusunda herkes hemfikir ama henüz kaç çocuğun zarar gördüğü, nasıl zarar gördüğü, yaşları, cinsiyetleri, eğitim durumları, acil ihtiyaçları konusunda yapılmış bir çalışma yok.

Çoğunu gönüllülerin kurup faaliyete geçirdikleri çocuk çadırlarında, eğitim yaşındaki çocukların eğitim sorunlarına yardımcı olmaları dışında gözle görülür bir faaliyet de yok. Parasız yatılı olanağından yararlanması gereken pek çok çocuğa henüz bir yanıt gelmemiş. Çoğu devlet kurumunun tersine, gönüllülerle ve gönüllü kuruluşlarla ortak iş yapmaktan çekinmeyen SHÇEK (Sosyal Hizmetmer ve Çocuk Esirgeme Kurumu) çadırkentlerde toplam 26 çocuk ve toplum merkezi açmış.

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Komisyonu, hazırladığı raporda çocukların depremin etkilerine göre gruplandırılmasını ve ayrı hizmetlerden yararlandırılmalarını öneriyor. (Depremi sadece hisseden çocuklar, yakınlarını kaybetmeyip evi hasar görmüş olanlar, anne babasını kaybedip akrabalarının yanında kalanlar, ailesini kaybedip başka yetişkinlerin yanında kalanlar, bir yetişkinin korumasında olmayanlar).

Komisyon, ailelerini kaybeden çocukların bakımlarını üstlenen yakınları da dahil olmak üzere bütün yetişkinlerin. temsilci tayini için yasal başvuru yapmalarının zorunlu olduğunu, bu başvurular için baroların ücretsiz hizmet vereceğini belirtiyor. Yasal temsilci tayininin önemi Komisyon raporunda vurgulanıyor: "Bu, çocukların onlarla ilgilenen akrabalarının elinden alınması anlamına gelmez. Aksine çocuğa bakıp onu gözetebilecek bir akrabası varsa, bu kişi çocuğa yasal temsilci tayin edilebilir. Ancak bu, çok dikkat edilmesi gereken bir konu. Yasal temsilci tayin işlemleri sırasında gereken ayrıntılı incelemenin yapılabilmesi ve çocukların bir kez de yanlış kimseler tarafından temsil edilerek zarara uğramaması için, bu işlemleri yapacak yargı görevlilerinin çok titiz davranmaları ve bu görevlilerin görevlerinin gerektirdiği araştırmaları gerçekleştirebilmeleri için Adalet Bakanlığı tarafından destek hizmetlerinin derhal üretilmesi gerekmektedir."

Gönüllülerin verdiği psikolojik danışmanlık hizmeti henüz en "mağdur"lara ulaşmamış, hukuki başvurular da henüz çok eksik. Annesini babasını kaybetmiş çocuklar ise şimdilik akrabalarının yanında. SHÇEK'na depremde kimsesiz kalmış çocuk başvurusu yapılmamış hiç. Koruyucu aile başvuruları ise hızla değerlendiriliyor.

Ölen akrabalarının çocuklarına sahip çıkanlarla yaptığımız konuşmalar, bu insanların çocukları herhangi bir kuruma ya da aileye vermek istemediklerini ama resmi kuruluşlardan çocukların bakımında destek beklediklerini gösteriyor.

İsmail bilim adamı olmak istiyor

İsmail on bir yaşında. 1989'da ailesiyle birlikte Muş'tan gelip Değirmendere'ye yerleşmiş. On iki saat sonra çıktığı enkazın altında sekiz kardeşini ve anne babasını kaybetmiş. Şimdi kendisine sahip çıkan amcasının ve iki amca oğlunun kendi imkânlarıyla kurdukları çadırlarda yaşıyor. İsmail o gece deprem olduğunu anlamamış, kendi deyimiyle eve uçak vurdu sanmış. Göçük altındayken, birlikte olduğu üç kız kardeşiyle ve biraz uzakta bulunan babasıyla konuşmuş. Göçükten çıkarıldığında "Annen, baban sağ," diyen yakınlarına, "ben biliyorum. annem babam öldü, bağırdı bağırdı, sesi kesildi, kurtarmadınız onu," demiş. İsmail psikolojik yardım almamış, gönüllü çalışanlar arada bir İsmail'le dertleştiklerini söylüyorlar. Onlara

Gençlerle koruyucu aileler arasında aracı...

Şişli Belediyesi ve Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği deprem bölgelerindeki eğitim çağındaki çocuklar için "Korumacı aile" kampanyası başlatu. Bu kampanyayla depremin özellikle gençlerde yarattığı psikolojik etkileri, öğrencinin ev ve ailesinden uzakta geçireceği bir yıl boyunca en aza indirgeyebilmek hedefleniyor. Kampanyanın amacı, öğrencinin kendi ailesinin yerini alacak bir aile bulmak değil, ailesinden uzakta geçireceği bir yıl boyunca öğrenciye sıcak bir aile ortamı sağlamak. Kampanyaya katılan aileler depremden zarar gören lise ve üniversite çağındaki gençlere bir yıl boyunca maddi ve manevi destekte bulunacaklar. Aileler, öğrencilere en az aylık 60 milyon lira cep harçlığı vermenin yanı sıra, sorunlarını paylaşma, sosyal faaliyetlere yönlendirme, birlikte zaman geçirme, evde ağırlama gibi destekler de sunacaklar. Bu kampanyayı yürütenler sadece aracılık yapıp destek vermek ve destek almak isteyenleri buluşturuvorlar. Kampanyayı yürütenler, bu kampanyanın Çahşma Bakanı Yaşar Okuyan'ın başlattığı kampanyayla hiçbir ilgisinin olmadığını. kendi vaptıkları çalışmanın çok önceden başladığını ve kendi bağımsız kanallarıyla duyurular yapıp örgütlendiklerini vurguluyorlar. Duyurular. deprem bölgesinde kurulan masalar ve ilanlar yoluyla gerçekleşiyor.

Tel: 021 288 99 51-213 54 87

Füsun Alpay (SHÇEK Aile Bütünluğunu Korıuna Dairesi Şube Muduru ve Kriz Masası Koordinatörü)

"Önceden de gönüllülerle çalışıyorduk, şimdi de"

Depremin ilk günlerinden beri bölgede çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Sosyal hizmet ihtiyacı olanları belirliyoruz, yaşlı ve özürlülere destek vermek, ihtiyacı olan ailelere ayni ve nakdi yardımda bulunmak ve ev, iş desteğinde bulunmak isteyenlerle ihtiyacı olanları buluşturmak gibi işlerin yanı sıra 21 yerde çocuk merkezi kurduk. Biz daha çok toplum merkezi olarak faaliyet gösteriyoruz. Kadınlar için terapi, çocuklara oyun, resim, müzik merkezleri açıyoruz. Bütün bu işleri gönüllülerle birlikte yapıyoruz. Dernekler, vakıflar, bireysel olarak katılan gönüllülerle birlikte yapıyoruz. Sosyal hizmetlerin yapısı ve yasası buna uygun, biz daha önce de sivil toplum örgütleriyle birlikte çalışıyorduk ama şimdi doğası gereği daha içiçe çalışıyoruz. Anlayışımız ve amacımız farklı olmadığı için problem yaşamıyoruz. Çünkü sorunlar çadırkentte yaşayanlarla, onların temsilcileriyle birlikte saptanıyor. Talepler, ihtiyaçlar, yapılacaklar belli.

Evlat edinmeyle ilgili pek çok başvuru oldu. Ancak evlat edinebilmek için ya çocuğun anne ve babasının ikisinin birden olmaması. ya olanın rızası gerekiyor. Anne ve babası olmayan iki bebek geldi, terk edilmiş, onların işlemi sürüyor. yıllardır sıra bekleyen ailelere verilecek. Koruyucu ailenin kapsamı daha değişik, il müdürlüklerimiz bu müracaatlarımızı inceliyor, deprem nedeniyle koruma altına aldığımız çocuklarımızın bir kısım koruyucu ailelerin yanına yerleştirildi, bir kısmının incelemesi sürüyor.

SHÇEK Kriz Merkezi 0312 232 51 89-90

İsmail, annesini, babasını ve sekiz kardeşini kaybetmiş, pilot ya da bilim adamı olmak istiyor.

büyüyünce pilot ya da bilim adamı olmak istediğinden söz etmiş. İsmail'in amcası, onu hiçbir kuruma vermek istemediğini söylüyor: "İsmail bize yadigâr, bir o kaldı kardeşimizden. Biz İsmail'e yetim olarak bakmıyoruz. O kardeşimiz, canımız ciğerimiz. Hiçbir kuruma filan vermeyiz. Eğer biz hepimiz ölürsek, o zaman başının çaresine bakar. Okumasını filan biz sağlarız. Onun dairesini yapsınlar, başka bir şey istemiyoruz devletten. Zaten kriz masası açtılar. Kriz masasına gidiyoruz başvurmak için. O ona gönderiyor, o ona. Başvuru yapamamışız. Burası Türkiye. Yalova Gölcük kadar, Adapazarı kadar yıkılmadı. O kadar çok can da gitmedi. Yaşar Okuyan oraya ikinci gün geldi, her gün Yalova'yı anlatıyorlar. Esas ihtiyacı olana bir şey yok.

Songül devletten bir şey beklemiyor.

Songül Türköz, meslek lisesi öğrencisi. Annesi hastanedeki babasını ziyarete gittiğinde üç yaşındaki yeğenine o bakıyordu. Neslişah teyzesinin yanından bir an bile ayrılmıyor. Songül depremin hayat görüşünü değiştirdiğini söylüyor.

"Beş yaşındaki yeğenimin doğum günü için o akşam bizde toplanmıştık. İki ablam. eşleri, üç yeğenim, annem babam, ben. Bir kurtulan küçük yeğenim Neslişah oldu, altı yedi saat sonra çıktı; bir de küçük eniştem. Neslişah'ı sabaha karşı dayım çıkardı. Annesi babası sarılmışlar birbirine, annesinin kucağındaymış. Dokuz yaşındaki ağabeyi de öldü. Neshşah'ta birkaç çizik vardı, geçti. Eniştemin kardeşleri almak istiyorlar. Eniştemle kavgalıydılar, görüşmüyorlardı. Maddi durumları da hiç iyi değil. Neslişah'ın annesinin ve babasının para durumu iyiydi, zaten onun için bizden almak istiyorlar. Gelip tehdit ettiler mahkemeye vereceğiz diye. Depremden iki üç gün sonra, yanında hiç konuşmadığımız halde, soruyordum Neslişah'a annen, baban nerde, diye. Yere oturup toprağı kazıyordu, 'annem toprağın altında, ben çıkartacağım' diyordu. Biz şimdilik bir şey söylemiyoruz. Neslişah çevredeki çocuklara, 'Senin annen var mı, baban var mı, ağabeyin var mı?' diye soruyor hep. Annesini babasını aratmamaya çalışıyorum. O kadar kötü durumda olduğum halde, oynuyorum onunla, hiçbir şey yokmuş gibi. Hiç ağlatmamaya çalışıyoruz. Ben onu büyüteceğim, bakacağım. Ben okuyorum, Sağlık Meslek Lisesi'nde. Orası kapansa bile, yatılı olsa da okumak istiyorum çünkü benim büyük ablam çok istiyordu hemşire olmamı. Eskiden yedi sekiz zayıf gelirdi, aldırmazdım. Şimdi dört elle sarılıyorum. Okuyacağım, mecburum, ben de her şeyi bıraksam olmaz. Bu ailenin tek dayanağı ben kaldım. Devletten ne mi bekliyoruz? Ablalar gelip soruyorlar, "Darüşşafaka'ya filan vermek ister misiniz, evlatlık verir misiniz?" diye. Biz de tabii "Hayır" dedik. Amcaannesi, dedesi var, teyzesi var. Her ay bir yüz milyon maaş verilecekmiş galiba, öyle bir şey olursa alırız. Gerçi ihtiyacımız yok gibi görünüyor, ama ilerde onun için iyi olur. Kimsesiz kaldı bari devletin bazı şeylerinden yararlansın diye düşünüyorum. Bana gelince, benim en büyük dayanağım annem babam zaten, devletten bir şey beklemiyorum. Okul konusunda destek istiyorum."

Sizi kim affedecek?

Marmara depremi sonrası "Koyun can derdinde, kasap mal derdinde," bir hal içindeyiz. T.C. rejiminin her bileşeni propaganda peşinde. Bu arada Türk muhafazakârlığı depremle ilgili olarak yapılan "Bu Allah'ın günahkârlara bir ikazıdır," yaklaşımından hiç mi hiç rahatsız olmuyor haliyle. Böylece hem geçmiş sorumluklar daha büyük bir mercie havale oluyor, hem de halkın öfkesi mevcut siyasi partilere ve belediye başkanlarına değil birbirine yöneliyor.17 Ağustos'tan itibaren okuduğum *Akit* gazetelerinde ve aynı ekip tarafından çıkarılan *Cuma* dergisinde de bu öfke yönlendirilmeye çalışılıyor. Ordu başta olmak üzere bu siyasi yaklaşımın hasımları ve bu arada "açık" gezen kadınlar da (burada açıktan kasıt tanı örtülü olunmayan bütün haller) halkın öfkesine hedef gösteriliyor. 22 Ağustos'ta Ali Erkan Kavaklı şöyle yazmış: "Deprem şüphesiz ilahi bir ikaz. Ülkemizde ne yazık ki 28 Şubat'tan bu yana dozu artan bir tempoyla dinin emirlerine karşı gelindi, dindarlar ezildi. Meclis'ten on iki yaşından küçüklere kuran öğrenmeyi yasaklayan kanun çıktı. Elbette bunlar Gayretüilah'a dokundu. İnsanlar ibadet etmek için yaratılmıştır. Yeryüzünde gezsin oynasın, eğlensin, evler, plajlar, oyun alanları yapsın diye değil. Bu arada Eylül ayında *Akit* şunu haber yapmış: "Hanımların İslami kurallara göre denize girebildikleri nadir yerlerden olan Caprise Otel'in hanımlara ayrılan havuzunu yıkmak isteyen belediye..." Plajın İslamisi ve "gavurca" isimlisi ibadetten sayılıyor demek ki. O arada İslami güçler belediyece yasak alana lüks otel kurmakta bir sakınca bulmuyorlar demek ki. Yine aynı tarihte Mustafa Kaplan, "Evler beşik gibi sallandı. Sokaklar mahşeri hal aldı. Hâlâ kadınlar yatak kıyafetiyle gezmekte beis görmüyor," demiş. "Ahlâksızlar," başlığı altında TV yayınları eleştirilirken naklen yayınlanan atletizm şampiyonası kastedilerek yazılan şu: "TRT 3'de dün akşam, spor adı altında gösterilen baldır bacaklar mide bulandırdı." Yabancı sporcu kadınların kolundan bacağından midesi bulanan bu erkek yazarların bizim saçımızın telinden bile içleri ürperiyor ve hâkim olamadıkları ürpertileri yüzünden deprem oluyor olmasın sakın.

1 Eylül de Sedat Arseven deprem sonrası acı yerici gözlemlerini aktardıktan sonra şöyle devam etmiş; "Bu arada felâket dönemlerinin komik anları da eksik değil. Şehrin ana caddelerinde yarı üryan gezen aşüfteleri sarsıntıdan hemen sonra panik içinde görünce, başımıza gelebilecekleri unutup koyveriyoruz kahkahaları." Herkesin eğlence anlayışı kendine, diyemeyeceğim. Sıcak ağustos günlerinde askılı bluzla beni gören bazı İslamcı erkeklerin, diyelim deprem sonrası panik içinde beni gördüğünde neşelenmesi ihtimali bana ürpertici geldi. Yine Sedat Arseven, Enver Baytan isimli bir hocaya sormuş: "Hocaefendi ne yaptık da hak ettik böyle büyük bir felaket." Hocanın cevapları 28 Şubat karşıtı *Akit* gazetesi ve ona yakın dergi *Cuma*'da depremin nedenleri arasında atletizm yarışmaları, zina, kadınların başı açık gezmesi ve 28 Şubat kararları yer alıyor. Peki, bu günahları işlemeyenlerin ne suçu var, diye soracak olursanız bu yayınlarda onun da yanıtı var: "Eğer bir fitne yani fisk-i fücur ve her türlü günde ses çıksa, onun yayılması meydan verilirse Allah'tan gelecek ceza umumileşir."

bir siyasi program gibi başlıyor. "On iki yaşından küçüklere kuran yasaklanması." Halkın parasının soyulması, katillikten yargılanmış insanların hükümette olması, emniyet binalarında insanlara işkence ettirilmesi, ilahi bir uyarı hak eden siyasi durumlar kapsamına girmiyor belli ki. Devam ediyor; "Eğer bir fitne yani fısk-ı fücur ve her türlü günah görülür de ses çıkarılmazsa, onun yayılmasına meydan verilirse Allah'tan gelecek ceza umumileşir." Masum çocukların ölümü böyle açıklandıktan sonra Türkiye'de zulümden ve zalmiden misaller veriliyor. Numara sırasıyla birinci kuran öğrenimini men etmek. Beşinci cihaddan kaçmak. Yedinci meydanlarda çıplak dolaşmak. Dokuzuncu zalime yardımcı olmak. Diğer maddeler arasında adam öldürme var. Üçüncü sırada ama şöyle yazılmış: "Haksız olarak adam öldürme." Bu durumda meydanlarda çıplak dolaşan birine yardımcı olup diyelim sorduğu adresi söyleyip depremin olmasına katkıda bulunmuş olabilirsiniz. Ama günahkâr birini, mesela bir dinsizi haklı olarak öldürüp zalim olmamanız mümkün.

Mustafa Kaplan ve başka bir çok *Akit* yazarı zinanın suç olmaktan çıkarılmasını depremin önemli sebeplerinden biri olarak belirtiyorlar. Evli bir erkeğin zinası zaten uzun yıllardır suç olarak görülmüyordu. Gönül bu konuda birikmiş kabahatlerin cezasının da gündeme gelmesini istiyor.18 Ağustos'ta Abdurrahman Dilipak "Allahım bizi affet, gerçekten de biz zalimlerden olduk. Namuslu insanları suçlarken fahişelere, namussuzlara savgınlık ifade eden ünvanlar verdik," diye yazmış. Yahu kadının namussuzu denmiyor fahişe deniyor. Bu durumda kendisi de bildiğim kadarıyla yüksek ünvanlar görmüş *Akit* yazarı Hasan Aksay'a kızanlar ne diyecekler?

Handan Koç

Au pair'lik hizmetçilik mi, öğrencilik mi?

Au pair'in sözlük anlamı "eşitlik", "eşit olan"mış. Bugün *au pair* başka bir ülkede özellikle yabancı dil öğrenmek için bulunan ve bir aile yanında kalarak kısmi zamanlı çocuk bakıcılığı yapan 17-28 yaşlar arasındaki öğrencileri tanımlamak için kullanılıyor. *Au pair*'liği daha çok genç kadınlar tercih ediyor.

Au-pair'lik Türkiye'de gün geçtikçe popülerlik kazanıyor, çünkü biliyorsunuz ülkemizde bir yabancı dili adamakıllı öğrenmenin bedeli ağır, maliyeti yüklü. Eğer okulda öğrenme şansınız yoksa, kurslara ya da özel derslere devam etmeniz gerekiyor. Ne kursların ne de özel derslerin garantisi var, üstelik zaman hızla geçiyor. *Au pair*'lik durumunda da bu gibi riskler var elbette. Ancak insanlara daha inandırıcı gelen bir yönü olduğu açık: "bir dili yaşayarak öğrenme fırsatı". Bir de yabancı bir ülke görme, içinde yetiştiğiniz dar çevreden kopma şansı olduğundan özellikle de genç kadınlara çok cazip geliyor.

Au-pair lik yaygın ama kafa karıştırıcı, çünkü bir kere emek ve sömürü ilişkileri koşullara göre çeşitlenebiliyor. *Au pair*'likten kazançlı çıkanlar varken, çok olumsuz deneyimler de yaşanabiliyor; o zaman, buna değer mi diye düşünüyor insan. Sizi oraya götüren ajansların bir kısmı başınıza gelenler konusunda size yardımcı olmadığı gibi sorumluluk da kabul etmiyor. Genellikle yasal haklarınız konusunda bilgilendirilmiyorsunuz bile. Sonuçta bir başka ülkede, kendi ülkenizdekinden farklı bir konumdasınız. Yabancı bir aileyle aynı masada oturup yemek yiyorsunuz ama gerçekten "eşit"misiniz? Öyle veya böyle buna mecbur musunuz? Canınızı, bedeninizi, kişiliğinizi orada ne koruyor, ne kadar koruyacak?

"Koşulları iyi olan *au pair* sayısı az"

Atiye virmi üç yaşında. İstanbul Üniversitesi Matematik Bölümü'nden mezun. İngiltere'de au pair olarak iki yıl çalışmış. Şimdi Türkiye'de, bir şirkette çalışıyor.

Yanında kaldığınız aile ne tür işler yapmanızı talep ediyordu?

Çocuk bakımı ve temizlik işleri. Temizlik işi dediğim hafif işler. Çünkü ben master programına da devam ettim orada bir süre. Uç tür *au pair* var, *demi au pair* en az çalışanı. Haftada 30 saatten az çalışıyor. Haftalığı 15 -20 sterlin arasında değişiyor. Normal *au pair* 30 saat çalışıyor evde. İngilizce kurslarına rahat rahat devam edebiliyor. Evi süpürme, bulaşıkları makineden alıp rafa yerleştirme gibi hafif ev işleriyle uğraşıyor. Çocuklarla ilgileniyor. Ama çocukların genelde bir İngiliz dadısı oluyor. *Au pair* belli akşamlarda, haftada iki gece çocuk bakımıyla uğraşıyor. 45 sterlin civarında bir geliri var. Bir de daha fazla çalışan *au pair*'ler var, bu isteğe bağlı. Bunların okula gitme şansı daha az. Haftada üç gece çocuk bakmaları gerekiyor. 45 saat çalışıyorlar bir hafta boyunca. Ev işleriyle daha çok ilgileniyorlar. Aldıkları ücret de 65 sterlin civarında. Ben bu üç tarzda da çalıştım. Son dört ay yoğun çalıştım çünkü biraz para biriktirmek istiyordum.

O şartlarda para biriktirilebiliyor mu?

Aslında hayır. Tutumlu olmak gerekiyor. Ailenin yanında kaldığın ve onlarla yiyip içtiğin için masrafın az. Okula gitmediğinde bir kenara koyabilirsin. Ama mesela öyle sinemaya filan fazla gidemiyorsun.

Aileler nasıl davranıyor *au pair*'lere?

Benim yanında kaldığım aile iyiydi. Uç çocukları vardı. Ben ailenin bir üyesi gibiydim. En son çalıştığım ailede de durumum değişmedi. Bu belki yapımla ilgili. Tabii bir kültür farkı var. Belli konularda çok disiplinliler. Orada koşulları iyi olan *au pair* sayısı az. Ben dil kursunda pek çok kızla tanıştım benimle aynı işi yapan. Bir arkadaş ajans yoluyla gelmişti, ajansa 250 sterlin ödemiş. Bir hafta duramadı aileyle. Gece yarısı evden kovmaya kalkmışlar. Arkadaş pek İngilizce bilmiyordu. Bir eşyayı yanlış yere koymuş. Ev sahibi yaşlı bir kadınmış, bu olay karşısında kıyameti koparmış. Bizim kız perişan olmuş. Türkiye'deki ajans da hiç yardımcı olmamış. Benzer bir şey bir Alman *au pair*'in başına gelmiş. Ama Avrupalılar hakları konusunda daha ısrarcı. *Au pair* kız polis çağırtmış ve polis ona kalacak yer sağlamış. Zaten aile kusurlu bulunmuş sonradan ve bir daha *au pair* alma hakları kısıtlanmış. Yasalar koruyucu anlayacağın. Ben yanında kaldığım aileyle daha ilk başta iyi iletişim kurdum. Çocukları çok seviyordum zaten. Ağır işler yapmak zorunda da kalmadım. Bir de şu var, Türkler'i tercih eden ailelerin bazıları fazladan iş yaptırıyorlarmış duyduğuma göre. Biz de yumuşak yüzlü milletiz, kırmıyoruz kimseyi.

Özel yaşamınıza karışıyor muydu aile?

Aslında hayır. Çalışmadığın zaman evden uzakta bulunabilirsin. Bu daha bile hoşlarına gider. İçkiye karışmazlar. İstediğin hayatı sürmekte serbestsin iş bitince. Zaten Türkiye'den gidenlerin bir aile terbiyesi oluyor. İngiliz aileler Romenler'den ve İtalyanlar'dan çekiniyorlar. Ben Çekoslavak bir *au pair*'in gittiği evi soyduğunu duymuştum. Her şey mümkün. Ben en son yanında kaldığım aileyle hâlâ telefonlaşıyorum, böyle iyi ilişkiler kurmak da mümkün.

"Kendi kızım olsun, asla göndermem"

Semiha, yirmi dört yaşında. Marmara Üniversitesi İşletme mezunu. Evli, ev kadını. İki yıl önce İngiltere'de au pair olarak çalışmış.

Nasıl karar verdiniz *au pair*'liğe?

Hem İngilizcemi ilerletmek istedim hem de ailemden kaçmak. Üzerimde baskı vardı. Baba baskısı. Erkek arkadaşımla ayrılmıştık, bunalım geçiriyordum. Bir ülke tanırım, dedim hiç yoktan. Kalktım gittim. Altı ay çalıştım Londra'da. Valla ben ajans aracılığıyla gittim, biraz gözüm kapalıydı. Üç çocuklu bir aileydi. İlk başta çok hoşuma gitti. Kursa gidiyorum, çocuklarla oynuyorum. Derken bir gün yanında bulunduğum aileye yeni biri katıldı. Evin beyinin yeğeni. İri kıyım bir tip. Görünüşte kibar biri. Önceleri bana karşı mesafeliydi ama ben evde oldukça o da evde duruyor. Beni arayanlar oluyor evde, odam avrı, telefonum da var. Ama bu durmadan sorular soruyor. Sonra tacize başladı. İlk önce iltifatlar, sonra sözlü taciz. Hatta aşağılama. Her gece ağlıyorum ben de. Kimseye söyleyemiyorum. O zaman anladım, ben yabancı bir ülkedeyim ve alt tabakadan biriyim. Aileme karşı da yılgınlık göstermek istemiyorum. Yani birine anlatsam belki yargıya intikal eder ama bu da rezalet çıkarabilir. Yeni bir ailenin yanına yerleşene kadar çok zor günler geçirdim ve kimseye bir şey anlatmadım. Sonraki aile daha iyiydi. Ama kötü tecrübenin etkisi üzerimdeydi. Geceleri kâbus görüyordum. Fazla kalamadım. Döndüm. İstanbul'a dönüce ohh, dedim. Dünya varmış. Kendi kızım olsun, asla göndermem oralara.

"İngiltere'de hizmetçi, burada bankacı"

Şebnem otuz yaşında. Hacettepe Üniversitesi mezunu. Şimdi bir bankada yönetici. İngiltere'de iki yıl kalmış.

Ajans aracılığıyla mı gittiniz İngiltere'ye?

Evet. İngilizcem zayıftı, hiç tereddüt etmedim. İyi ki de etmemişim, hayatı tanıdım orada. İki ayrı aileyle kaldım. Çocukları çok sevdiğim için ilk başlarda işimi seviyordum. Okul ortamım da iyiydi. Sonra sıla hasreti başladı. Bir de son aile çok ev işi yaptırmak istedi. Sürekli ütü yapmamı istiyorlardı. Çevremde olumsuz şeylerden söz eden çoktu. Baktım benim

şartlarım nispeten iyi. Ama ben kendi ailemin yanında ev işi yapmadım. İngiltere'de hizmetçi oluyorsun, burada bankacı. Şartlar insanı zorluyor, belli bir yaştan sonra dil öğrenmenin en iyi yolu oraya gitmek. Hele bir de zengin değilsen, ne yapacaksın, çalışıyorsun kursa gitmek için.

"Temizlik işi üstüme kaldı"

Au pair olarak çalışmış nadir erkeklerden Engin de deneyimlerini anlattı. O İngiltere'de bir yıl kalmış, iki ay au pair'lik yapmış.

Dil öğrenmeye diye gittim ve umudum çoktu. Üniversite yeni bitmişti, askere gitmeye hazır değildim. Yanında kaldığım aile fena değildi. Ama çok pistiler. Çocuklar pislik içindeydi. İnanır mısınız çamaşırları bile yıkanmıyordu. Temizlik işi hep üstüme kaldı. Yoksa çocuk bakmaktan şikâyetim yoktu. Bu koşullarda işi bıraktım. Zaten ajansın da pek yardımı olmadı. Bu yüzden Türk mahallesinde hamallık yaptım Londra'da. Kursa da devam edecek parayı bulamadım. Gittim geldim, İngilizce de öğrenemedim.

"Yasalar ve acenteler *au pair*'i koruyor"

İstanbul Au Pair Agency'den Elif ve Işıl'la görüştük. Onlar da işin ajans yönünden söz ettiler.

Elif: Karşımızdaki ülkede Türkler'in seçilip seçilmemesi gibi bir durum var. Doğu Avrupa ülkelerinden çokça başvuran oluyor. *Au pair*'lik için belli şartlar var. İngiliz Konsolosluğu 17-28 yaş arası şartını koymuş. Bu önemli. Temel düzeyde İngilizce biliyor olmak önemli. Bu oradaki acentaların talebi. Genelde en az lise mezunu istiyorlar. Bizim oradaki acentelerle mali ilişkimiz yok. Bazı acentalara kayıt ücreti ödüyoruz kimi zaman, hepsi o. Buraya gelenlerden bir başvuru ücreti talep ediyoruz. Yazışma, telefon, faks masraflarımız var. Onun dışında tamamen bir organizasyon işi. Biz ilk aşamada 100 sterlin istiyoruz. Sonrasında 100 sterlin daha ödüyorlar. Bizim talep ettiğimiz evraklar var, mesela referans mektupları. Çünkü aileler buna göre *au pair* seçiyor. Çocuk bakımıyla ilgili referanstan başka, kariyer sahibi bir yakınından, bir de okuldan referans istiyoruz. Bundan başka sağlık raporu istiyoruz. Gülümseyen resimler istiyoruz acenteler ailelere göstersin diye. Oraya gidince okula devam etmek şart.

Işıl: İngiltere'de *au pair* almak çok yaygın. Çocuklu her aile için çok gerekli. Aileler kararlı davranmanızı tercih ederler. Çocukların disiplini önemli. Aileler daha kuralcı insanları tercih edebilirler. Yaşam biçimlerimiz çok farklı. Türk *au pair*'ler evde durmayı tercih edebiliyorlar. Aileler daha sosyal olsun, dışarı çıksın isteyebiliyorlar. Din faktörü de etkili. Doğu Avrupalılar Hıristiyan ve kültürel açıdan onlara daha yakın. Bunu düşünüp tercih yapan aileler de çıkabiliyor. Özel yaşamda bazı kısıtlamalar olabiliyor çocukları düşünerek. Belli bir saatte eve gelmem isteyebilirler. Sigara içemiyorsun evde. Sen de onların hayatına fazla girmemelisin. Çalışma saatleri dışında evde zaman geçirmemen iyi olabilir. Ama sizin evde varlığınıza hazırlar. Evler müsait. Tuvaletin, banyon ayrı olabiliyor. Sorun çıktığında aile sizi istediği zaman kapı dışarı edemez. Belli bir zaman barındırmak zorunda. Ordaki ajanslar size kalacak yer temin edebiliyor geçici bir süre. Bizim elimizdeki acentelerden Almanya'dakiler böyle mesela. Sonuçta yasalar au pair'i koruyor. Acenteler de onları kaybetmek istemiyor.

Gamze Deniz

'Kadın İmdat Hattı' kuruluyor

En geç Ekim ayında hizmete girecek olan kadın imdat hattı Türkiye'de ilk defa Antalya'da kuruluyor. Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şubesi'nin başlattığı proje ile birlikte artık şiddete ya da tecavüze maruz kalan her kadın 244 66 77 numaralı telefonu arayarak profesyonel anlamda danışma ve yardım alabilecek.

Üniversiteli Kadınlar Derneği 1919 yılında Amerika'da kurulmuş. O yıllarda kadınlar arasında yok denecek kadar az olan üniversite mezunu olan kadınlar bir dernek çatısı altında biraraya gelip yapacakları çalışmalarda çok genel hatlarıyla iki amacı benimsemişler: Aldıkları eğitimi kendileriyle aynı şansa sahip olmayan diğer kadınlarla paylaşmak ve onların eğitimlerine katkıda bulunmak. Derneğin genel merkezi Cenevre'de bulunuyor ve 67 ülkeden tüm dünyada 180 bin üyesi var. Kadının statüsü konusunda Unesco, Unicef gibi uluslararası kuruluşlarla işbirliği halinde çalışıyor. Türkiye'de kurulduğu yıl 1949. Kurucuları arasında; Süreyya Ağaoğlu, Berat Zeki Ungör, Sara Akdik ve Pakize Tarzi gibi isimler bulunuyor. Çeşitli illerde 10 şubeleri var ve derneğin Antalya şubesi 1988 yılında kurulmuş.

Dernek Başkanı Binnaz Altınok ve yönetim kurulu üyelerinin verdikleri bilgilere göre, Kadın İmdat Hattı projesi ilk olarak

Nürnberg'deki aynı adlı merkez incelendikten sonra oluşturuluyor. Cumhuriyet Savcılığı'nın ve Emniyet Müdürlüğü'nün de destek verdiği porojede "Polislere Eğitim" vermek de tasarlanıyor. Ayrıca konuyla ilgili olarak karakol amirlerine ve 155 Acil'e de bir brifing verilmiş. Antalya Devlet Hastanesi, Antalya Barosu ve Adli Tıp'la da temas halinde olan Dernek Kadın İmdat Merkezi'nin yerini gizli tutuyor. En geç Ekim ayında görüşmeye açılacak olan telefon hattı haftanın iki günü iki saat açık olacak ama merkez her gün hizmet verecek. Telefon numarasının bastırılacağı el ilanları, afişler kadınların görebileceği, ulaşabileceği her yere asılacak. Merkezi arayan her kadın istediği desteğe, hizmete göre yardım alabilecek. Örneğin boşanmak istiyorsa gönüllü avukatlar, terapi istiyorsa hekimler aracılığıyla sorununa çare bulunacak. Derneğin yaptığı bu çalışmalarla amaçlanan ise şiddetten arınmış bir topluma kavuşmak.

Nilgün Çetinalp Erentay

Benim tek istediğim kitap yazmaktı

Bizler için okumak sanki bizimle birlikte var olan bir olgudur. Tabii ki yedi yaşında ve belki daha önce öğrendiğimiz ve hayatımızdaki yerini değerlendirmek gereğini duymadığımız bir olgu. Dudu Akpınar kırk yaşına kadar okuma yazma bilmemiş, hep üzülmüş sıkılmış ama öğrenme fırsatı olmamış. Sonra AÇEV'in (Anne Çocuk Eğitimi Vakfı) IYOP'a (İşlevsel Yetişkin Okuryazarlık Programı) katılmış. Zevkle heyecanla okumuş. Kendisiyle alay eden, köstekleyenlere kulak asmamış, direnmiş. Okumak yeterli gelmemiş Dudu Akpınar'a kendini ifade etmek, bir şeyler anlatmak istemiş. Yazmak en istediği şey olmuş ama ne yazacağını tam da bilmiyormuş, gelen bir öneriyle "ilk"lerini yazmaya karar vermiş. Bıkmadan usanmadan her gün bir şeyler yazmış, hatalarını düzelttirmiş tekrar yazmış. Bu yazdıklarının ve çizdiklerinin de özgün haliyle basıldığı kitapta ilk hastanesi, ilk sutyeni, ilk lokantası, kocasına ilk Hüseyin deyişi var. Kırk yaşında bir kadında artık yoktur, denilecek çocuksu bir coşkuyla yazmış. Kitabın adı *Benim Tek İstediğim Bir Kitap Yazmaktı*. Ben çok kitap okurum ve çok severim okumayı ama şimdiye kadar hiç bu kadar severek, coşkuyla, saflıkla yazılmış bir kitap okumamıştım. Hüzünle sevinç arasında gidip gelen duygularla okudum, siz de okuyun.

Lale

"Bana sen kaç doğumlusun diye sordu. Ben ona üç doğum yaptım dedim. Altmışlı mı, ellili mi diye soruyorum dedi. Hayır, ben altmış yaşında değilim, dedim. Güldü, senin okuyup yazman yok mu, diye sordu." (S.11)

Ben ilk kez denize gidince birden nöbre kendimi rüyada sandım. Kadın erkek birlikte lar, şakalaşıyorlardı. Halbuki erkeklerin yanında biz kadınlar konuşmazdık bile. Ben bu kurallara pek uymadım ama dayaktan da nasibimi aldım." (S.46)

"İkinci kızım Aydanur ile Fatma'dan daha çok ilgilenebildim. Çabuk karar verin bir insandır. Eşimi, sen bana iki tane beşik yapar mısın deyince neden diye sordu. Ben de ona, çocukları iyi bakamıyorum diye cevap verdim. Çocuklar tarlada yerde yatıyorlar, dedim. Ama karı sözü dinlemek, çocukları vakit ayırmak törelere uyar mıydı? Sen töreyi unut ve iki tane beşik yap dedim. O da sözümü dinledi, yani töreyi çiğnedi. Ama sonunda iki çocuğum da beşikte uyudular." (S.54)

"İlk doğumda ben kızım Fatma'yı kucağıma aldım. Büyüklerini niye saymıyorsun diye çıkıştılar. Törelere göre büyüklerin yanında çocukla ilgilenemezsin diye bir karar varmış. Ben de bu kurala uymak zorundaydım. Bu nedenle kızım dört yaşına kadar yürüyemedi. Çünkü onunla yeterince ilgilenemedim. Fatma'dan bir yaş küçük olan kızım Aydanur dokuz aylıkken yürüdü. Sende hiç terbiye yok mu diye beni sık sık eleştirirlerdi. Ben neden diye sorardım. Sen bu köyün kızısın ama bize hiç saygın yok, derlerdi. Bırak bizi, babanın yanında eşine Hüseyin diye hitap etme. Sen bu köye muhtar mısın? Merak ederseniz, çocuğuma sahip çıktım diye beni muhtar ilan etmişlerdi. Oylamadan muhtar, okumadan doktor oldum." (S.50)

Her şeye rağmen *dostluk!*

Madam'ın Dibek Kahvesi'nde kahve içtik. Süslü sepetleriyle kiliseye giden, köy çeşmesinden su dolduran, matem yüzünden simsiyah giyinen Rum kadınlarını, her biri birer ihtiyar delikanlı olan Rum erkeklerini seyrettik. Gökçeada Rumları'nın pek hatırlamak ve anlatmak istemedikleri acılı tarihin izlerine tanık olduk. O gün tanıştığımız Seyhan Gemici ise bize köyde bir ev satın aldıktan sonra yaşadığı taciz, hakaret, küfür dolu günleri ve bunlara karşı verdiği mücadeleyi anlattı.

İki saate yakın bir feribot yolculuğundan sonra Gökçeada'dayız. İmroz, yeni adıyla Gökçeada Türkiye'nin en büyük adası. Kışın yaklaşık on bin olan nüfusu yazın yirmi binlere çıkıyor. Yaz sezonundaki talebi karşılamak için olsa gerek, ne yazık ki Gökçeada merkezi de iki üç katlı, istisnasız beyaz, tek tip yazlık evlerden nasibini almış.

Gökçeada'ya gitme nedenimiz her yıl düzenlenen Meryem Ana şenliklerine katılmaktı. Şenlik Tepeköy'de sabahın erken saatlerinde kilisede yapılacak ayinle başlayıp akşam meydanda eğlenceyle devam edecekti. Şenliğin olacağı gün erkenden Tepeköy'e çıktık, köydeki hareketlilik görülmeye değerdi. Gazeteciler, durmadan resim çekenler, kurulan standlar, turlarla gelen yerli yabancı turistler... Köyde yaşayan Rumlar kilisedeki ayin için hazırlanmışlar, her biri sanki bir düğüne gider gibi özenli, şık ve hoşlar. Kadınlar en güzel elbiseleri içinde, ellerinde renkli kurdelelerle süsledikleri yiyecek sepetleriyle kiliseye yürüyorlar. Daracık köy sokaklarında karşılaşıp birbirlerini yanaklarından öpüp kendi dillerinde kalimera (merhaba) diyorlar. Yıllar önce adadan göçen, Yunanistan'dan ya da diğer ülkelerden şenlik için her yıl adaya gelen Rumlar ise gözlerinde hüzün dolu bakışlarla çevrelerini gözlüyorlar, hasret gideriyorlar.

Aynı gün Zeytinliköy'ü geziyoruz, Zeytinliköy'ün en göze çarpan yerlerinden biri de Madam'ın Dibek Kahvesi. Yetmiş beş yaşındaki Madam yıllardır işlettiği kahvede konuklarına kendi eliyle yaptığı kahveyi sunuyor. Zaten Madam ve kocası dışında kimse çalışmıyor kahvede. Sürekli sorduğum sorularla bunalttığım kadıncağız bir yandan müşterilerine kahve yetiştirmeye çalışıyor bir yandan da anlatıyor. Adada yaşadıklarından dolayı babasının nasıl hayata küstüğünü, çok kısa bir süre içinde hastalanıp öldüğünü, iki çocuğunun adadan gitmek zorunda kaldığını, yarı açık cezaevindeki adli mahkûmların çarşıya salındıklarını ve kadınları nasıl korkuttuklarını... Yalnızca korkuturlar mıydı kadınları, diyorum, "Evet" diyor ve ekliyor, "Ben yalnızca anlatmak istediklerimi anlatırım." Geçmişi yeniden yaşamak acı veriyor ona, sıkılıyor. O kadar zarif ve bakımlı ki, ilerlemiş yaşına rağmen dimdik, durmadan çalışıyor.

Gezdiğimiz dört Rum köyünde de mutlaka bir çamaşırhane vardı. Kadınlar belirli günlerde biraraya gelip çamaşırları ortak yıkıyorlarmış. Ama şimdi hiçbiri kullanılacak durumda değil, zaten kullanacak kadın da kalmamış. Aynı şekilde kövlerdeki ilkokullar da kapalı ve çoğunlukla tahrip edilmiş. Eski taş evlerin bir iki duvarı

kalmış yıkılmadık. Daha iyi durumdaki evlerin içine giriyoruz, küçücük odalar, düştüğü yerde kalmış renkli bir bulaşık leğeni, eşyaların duvarda yaptığı izler bize bir zamanlar bu evlerde nasıl yaşandığının ipuçlarını veriyor.

Her görenin güzelliğinden sıkça bahsettiği Gökçeada'da yaşananlar dehşet verici. Adanın tarihini bilenlerin anlattıklarına göre 70'li yıllara kadar beş bin Rum ve bin kadar Türk'ün yaşadığı ve belli bir özerkliğe sahip Gökçeada'da 80'lere doğru durum değişmeye başlamış. Şimdi adada binlerce Türk, yüzlü rakamlarla ifade edilen Rum yaşıyor, yaşayanların çoğu da yaşlılar, çocukları, yakınları göçüp gitmişler ya Yunanistan'a ya başka ülkelere. Her zorbalıkta her savaşta başvurulan tecavüz yöntemine Rum kadınları da maruz kalmış. Olayların başladığı yıllarda adaya kurulan yarı açık cezaevine ne kadar adli mahkûm varsa doldurulmuş. Haftanın beş günü yarı çıplak "çarşı izni" verilen mahkûmlar adadaki Rum kadınlara saldırmış, tecavüz etmiş. Rum köyleri çevresindeki bütün bahçelikler kamulaştırılmış. Ada o zamanlar yasak bölge kapsamına alınmış, T.C. vatandaşı olmayanlar ancak Çanakkale Valiliği'nden izin alarak adaya girebiliyormuş, daha sonra bu karar kaldırılmış. Daha birçok acı ve dehşet verici olaydan sonra Rumlar adayı terk etmeye başlamış. Geride doğdukları toprakları, güzelim eski taş evlerini, düşlerini, köklerini, her şeylerini bırakarak...

Bu kötü olayları köyde yaşayanlarla konuşmak mümkün değil, anlatmıyorlar. Birincisi acı çekiyorlar, ikincisi güvenmiyorlar, üçüncüsü korkuyorlar. Zeytinliköy'de matem nedeniyle simsiyah giyinmiş yaşlı bir Rum kadınına resmini çekmek istediğimi söylediğimde kabul etmedi: "Resim çekiyorsunuz, gazeteye basıp altına başka şeyler yazıyorsunuz," dedi. Bir başkası teyp açmama not tutmama izin vermedi. Fakat eğlencenin yapıldığı akşam tanıştığımız Seyhan Gemici dört yıl önce gittiği adada yaşadıklarını anlatınca onların neden konuşmadıkları net bir şekilde çıktı ortaya. Çünkü Seyhan Gemici'nin yaşadıkları adada en başından beri hüküm süren aynı anlayışın bir uzantısıydı.

Daha önce iki kültür merkezi kurup işleten Seyhan Gemici Dereköy'de kendisine önerilmesi üzerine bir evi beğeniyor ve orayı satın alıp bir kültür merkezi haline getirmek istiyor. İşte ne olduysa bundan sonra oluyor. İnşaatlarda ustalık yapan bir adam, evin sahibi olduğunu söyleyen Ruhi Güvercin ve mülitarın da içinde bulunduğu bir üçlünün zorbalığına karşı uzun süre mücadele etmek zorunda kalıyor. Seyhan Gemici yaşadıklarından dolayı ruh sağlığının bozulduğunu ve tedavi

olduğunu söylüyor. Adada başına gelenleri anlatırken bize aynı zamanda hem şoven, hem cinsiyetçi hem de çeteci bir anlayışın profilini çiziyor aslında.

"Tek amacım bir ev alıp kültür merkezi yapmaktı. Köyde üçlü bir çete kuran bu adamlar beni dolandırdılar. Ben durumu fark edince her türlü pisliğe başvurdular. Tehdit edildim, yanında gördükleri her erkeğin dostum olduğunu söylediler, ne fahişeliğim kaldı ne ajanlığım. Durumu kavrayınca evin esas sahibinin bir Rum olduğunu, onun öldüğünü ama torununun Yunanistan'da yaşayan bir kadın olduğunu öğrendim. Oraya gittim evi esas sahibinden satın aldım. Adaya döndüğümde hepsi çıldırmış gibiydiler. Usta bir gece yarısı peşime düştü beni yere itti ve yerden bir taş alıp kafama atmak istedi. Evime yeni usta tuttum, onları tehdit edip çalışmalarını engellediler. Evim tamiratta olduğu için kalacak yer sorunum çıktı. Köyde bir Dimitri amca vardı, evinde kalabileceğimi söyleyince onun yanında kalmaya başladım, Dimitri amcayı dövdüler. Usta köydeki insanlara arkadan çekilmiş bir takım çıplak kadın resimleri gösterip bu kadın Seyhan Gemici ve benim sevgilim diye laf yaydı. 'Rumun altına yatacağına bizim altımıza yatsın,' konuşmaları olmaya başladı. Bıçakla tehdit ettiler, inanılmaz iğrenç küfürler ettiler. 'Sen git Yunanistan'a senin yerin orası,' dediler. Daha anlatmakla bitmeyecek bir çok iğrenç olay yaşadım. Ama yılmavacağım, onların hepsine dava açacağım. Zaten ustayı mahkemeye verdim. Oradaki insanların geleneklerini yaşatmaya, kültürlerini devam ettirmeye ve dayanışmaya ihtiyacı var. Ben biliyorum ki bu zorba anlayışı alt edecek dostluk ve dayanışma var, tek gerekli olan şey bunu harekete geçirmek."

Evet, Rum köylerini gezdiğimizde her kilisenin önünde bir Atatürk büstü ve üzerinde artık ezbere bildiğimiz Türklüğün yüceliğine ilişkin sözleri, her Rum ilkokulununun duvarında vine en güçlü milletin Türkler olduğunu anlatan yazıları görmüştük. Gökçeada'daki çarşıda her dükkânda sürekli asılı kalan birer Türk bayrağı vardı. Güneydoğu'da artık moda halinde dağlara taşlara kazınan "Türkiye Türklerindir" anlamındaki yazılar Gökçeada'nın tepelerinde de mevcuttu.

Ama ne güzel bir duygu ki şenliğin olduğu günün akşamı Seyhan Gemici'nin bahsettiği hareketi eğlencenin yapılacağı alanda görmek mümkün oldu. Bir araya toplanan çeşitli uluslardan. kültürlerden insanlar ellerinde kadehleriyle Rum ezgilerine bıraktılar kendilerini. Daha sonra kol kola girilip gecenin ilerleyen saatlerine kadar dans edildi. Yaşatılan acıların, şovenizmin, zorbalığın inadına kollar daha bir sıkı kenetlendi birbirine, bir daha da ayrılacağa benzemiyor...

Nevin Cerav

Kadınlar adalet arıyor!

Gözaltımda Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Projesi'nin ilgilendiği gözaltında işkence ve tecavüze maruz kalan 7 kadının mahkeme kararları ya beraatla ya da takipsizlikle sonuçlandı.

Bundan 6 yıl önce köyüne yapılan bir jandarma baskını sonucu gözaltına alınan ve Derik Jandarma Karakolu'nda tecavüze maruz kalan Şükran Aydın da serbest bırakıldıktan sonra bölge savcılığına yaptığı suç duyurusuna cevap bile alamamıştı. İHD'nin gonullü avukatlarının yardımlarıyla AİHM'ne başvuruda bulunmuş dava sonucunda TC. devletinden maddi ve manevi tazminat almaya hak kazanmıştı. TC. devletinden maddi ve manevi tazminat almaya hak kazanmıştı. (Jandarma Karakolu nda Tecavüz *Pazartesi*, S. 8).

Gözaltında işkenceye, cinsel tacize ve tecavüze maruz kalan 7 kadın Türk mahkemelerinde aradıkları adaleti bulamadıklarından dosyaları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) yollandı.

Gözaltında yaşadıklarından dolayı mahkemelere başvuran ama bir sonuç alamayan 7 kadının dosyaları ise kısaca şöyle:

S.P. 10 Aralık 1993'te gözaltına alınıp Gayrettepe Siyasi Şube Müdürlüğü'nde 17 gün gözaltında işkenceye ve tecavüze maruz kaldı. Yaşadığı tecavüzü yıllar sonra avukatlara açıklayabildi. Polisler hakkında suç duyurusunda bulunuldu ama savcılık, delil yok diyerek takipsizlik kararı verdi, mahkeme kararı onayladı.

E.Ç. 16 Kasım 1995'te gözaltına alındı. 13 gün gözaltında kaldı, işkenceye ve copla tecavüze maruz kaldı. Yaşadıklarını 3 yıl sonra açıklayabildi. Polisler hakkında vapılan suç duyurusuna savcılık. delil yok diyerek takipsizlik kararı verdi, mahkeme kararı onayladı.

M.A. Nisan 1994'te gözaltına alındı, işkenceye ve tecavüze maruz kaldıktan sonra Umraniye'de boş bir alana bırakıldı. 30 Ocak 1995'te tekrar gözaltına alındı, yine işkenceve ve cinsel tacize uğradı. Yaşadığı her iki olay için de savcılığa suç duyurusunda bulunuldu, savcılık takipsizlik kararı verdi, mahkeme kararı onayladı.

Güneş Baltaş 20 Kasım 1998'de gözaltına alındı, işkenceye ve tecavüze uğradı. Suç duyurusunda bulunuldu savcılık, takipsizlik kararı verdi, mahkeme kararı onayladı.

Hüsniye Tekin 22 Ağustos 1997'de gözaltına alındı, işkenceye ve cinsel tacize maruz kaldı. İşkence raporu aldı, suç duyurusunda bulundu. İki polis hakkında dava açıldı, İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi polisler hakkında beraat kararı verdi.

Seza Horoz 1998'de Şişli'deki 1 Mayıs kutlamaları sırasında gözaltına alındı. İşkenceye ve cinsel şiddete maruz kaldı. Polisler hakkında suç duyurusunda bulunuldu, savcılık takipsizlik kararı verdi, mahkeme kararı onayladı.

Gülizar Gül 1998'de Şişli'deki 1 Mayıs kutlamaları sırasında gözaltına alındı. İşkenceye ve cinsel şiddete maruz kaldı, suç duyurusunda bulunuldu savcılık takipsizlik kararı verdi, mahkeme kararı onayladı.

"Bir an önce ve hemen şimdi barış"

Abdullah Öcalan'ın 1 Eylül Dünya Barış Günü'nde yaptığı barış çağrısı nedeniyle kadın gruplarından, kadın dergilerinden ve partilerin kadın komisyonlarından oluşan on üç kuruluş ortak bir basın açıklaması yaptı.

Barış Anaları İnisiyatifi, Dicle Kadm Kültür Merkezi, Feminist Kadın Çevresi, Jivan Kadın Kültür ve Sanat Evi, Roza Dergisi, Yaşamda Ozgür Kadın Dergisi, KESK'li Kadınlar, İHD'li Kadınlar, MKM Aile Birliği, MKM'li Kadın Sanatçılar, DBP İstanbul Kadın Komisyonu, ÖDP İstanbul Kadın Koordinasyonu ve HADEP İstanbul Kadın Komisyonu'nun imza attığı açıklamada kısaca şunlar yeralıyor:

"Yirminci yüzyılın son dünya barış haftasındayız. Yeni bir yüzyıla girerken, dünyanın demokrasiye, diyaloga ve barışa olan ihtiyacı daha da vakıcılaşmıştır.

Biz kadınlar. başta Kürt kadınları olmak üzere. Türk. Ermeni. Rum, Çerkez. Gürcü tüm kadınlar savaşta farklı boyutlarla da olsa etkilendik, zarar gördük. Yükselen militarizm ve ırkçılık erkek şiddetini de artırdı. Ve kadınlara yönelik ev içi ve kamusal alanda cinsel saldırı oranını da yükseltti. Askerlerin. polislerin evlerine döndüklerinde kendilerine yakın kadınlara bile nasıl davrandıkları, onlara yönelik aile içi şiddeti nasıl arttırdıkları da bilinen bir gerçek. İşsizlikten önce kadınlar paylarını alır. Yoksulluk önce bizleri vurur. Kayıpların, işkencenin sistematik olarak devam ettiği, demokratik bir açılımın hayatın her alanında engellendiği, muhalefetin sesinin sürekli baskı altına alınmaya çalışıldığı bir ortam, sorunlara demokratik çözüm yollarının bulunması önünde engeldir. Görülüyor ki bu ülkede savaş bitmezse hiçbir soruna insani bir yaklaşımın imkânı yoktur.

Böyle bir dönemde PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan'ın yaptığı barış ve diyalog çağrısı yanıtsız kalmamalıdır. 1 Eylül Dünya Barış Günü'nde bu barış çağrısının dikkate alınmasını ve barıştan yana adımlar atılmasını istiyoruz. Biz kadınlar tecavüz, bedenimize yönelik her türlü şiddet, yoksulluk, göç, işsizlik ve en önemlisi de ölüm demek olan savaşı istemiyoruz. Bir an önce ve hemen şimdi barış."

Kadınlar Dünyası '99

Bir grup kadın *Kadınlar Dünyası* adıyla yeni bir aylık dergi çıkarıyor. *Kadınlar Dünyası*'ndan Firdevs Gümüşoğlu'yla derginin politik çizgisini tartıştık.

Yayın politikanızdan söz edebilir misiniz?

Uç ana çerçevemiz var: bunlardan birisi Cumhuriyet'in kazanımlarına sahip çıkmak ve geliştirmek, ikincisi kadını ezen, sömüren kapitalizme karşı mücadele eden bir çizgi ve üçüncüsü buna bağlı olarak erkek egemen sistemin sorgulanması ve sistemin sorgulanmasıyla yetinmeden politikalar üretmek. Bu çerçeve içinde her türlü yazı ve tartışma dergimizde yer alacak.

Erkek egemenliğini kapitalizmden bağımsız bir sistem olarak mı tanımlıyorsunuz?

Erkek egemenliğini aslında her sistem içinde, her sisteme eklemlenen bir sistem olarak tanımlıyoruz. Aslında kapitalizm de erkek, feodalizm de erkek; erkek egemenliğinin ayrı bir sistem olduğunu düşünmüyoruz.

Cumhuriyet'in kuruluşunda kadınlar için gerçekleşmiş bazı değişiklikler var, bu dönemi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şimdi Osmanlı'nın son dönemlerinde bir aydınlanma hareketi oluyor ve bu aydınlanma bizim tespitimize göre 1940'ların ikinci yarısına kadar artan bir hızla sürüyor. 40'ların ikinci yarısından sonra bu devrimlerden geriye gidiş oluyor. 40'ların ortasına kadar aydınlanmanın en temel kazanımları kadınların da payına düşüyor. Eşit ve özgür yurttaşlar tanımı içinde kadınlara daha fazla eşitlik ve özgürlük talepleri gündeme geliyor ve Cumhuriyet devrimleri aslında tam da o kadınların Osmanlı'nın son dönemlerindeki taleplerinin hatta hayallerinin gerçekleşmesi anlamına geliyor; yasal düzlemde, kamusal alana çıkışta.

Cumhuriyet'in ilk yıllarına baktığınızda erkek egemen kapitalizm söz konusu mu?

Şimdi Kemalist önderlere, Cumhuriyet döneminin önderlerine baktığınızda elbette erkek egemenliğini bizim sorguladığımız anlamda sorgulamıyordu onlar. Onlar esas olarak kadınların eşit ve özgür bireyler olarak toplumda, kamusal yaşamda görünmesini hedefliyorlar. Yani her alanda, medeni yasadan tutun da eğitime kadar her alanda böyle bir politika güdüldü. Cumhuriyet devrimlerinin önderleri, politikaları oluşturanlar burjuva devrimcilerdi, Türkiye'nin burjuva devrimcileriydi.

Burjuva devrimcilerinin kadınlar açısından anlamı ne?

Şimdi burjuva devrimcileri olmalarının şöyle bir anlamı var: özellikle Kemalistler Fransız İhtilali'ni kendilerine örnek aldılar. Yani Fransız İhtilali'nin kazanımlarını Türkiye'ye uygulama doğrultusunda aydınlanma politikası güttüler. Ve hatta kadınlar açısından bence daha da ileri politikalar güttüler. Kemalistlerin devrimci niteliğini gösteriyor bu bizim tespitimize göre. Kadının toplumsal yaşamda görünür kılınmasının önünü açmaya yönelik politikalar güdüldü. Bu görünürlük bizim açımızdan çok önemli. Çünkü Osmanlı'nın o kul kadını Cumhuriyet'le birlikte yurttaş kadın olarak yaşamın her alanında var; özellikle pozitif ayrımcılığın çok iyi uygulandığını görüyoruz o dönemde.

Bu dönem de eğer sizin mücadele etmek için tanımladığınız sistemin bir parçasıysa, neden özellikle Cumhuriyet devrimlerine sahip çıkmaya vurgu yapmayı tercih ettiniz.?

Yeni dünya düzeninin Türkiye'ye ve Türkiyeli kadınlara dayattığı bir kimlik var. Bu kimlik nedir? Şeriatçı güçlerin iktidara ortak olmasına paralel olarak türban eylemleri ve kadınların giderek kapatılması ve kamusal alanda esas olarak şeriat kimliği altında görünmesine yönelik bir politika var. Şimdi burda cumhuriyet devrimlerinin 1945'ten sonra tırpanlandığını, laikliğin, halkçılığın bütün bu öğelerin tırpanlandığını görüyoruz. Bu tırpanlamada kadınların payına da düşen çok şey var. Yani kadınların önünde iki yol var; ya evinde oturacaksın ya da evinde oturmayacaksan başını kapatıp kamusal yaşamda var olacaksın. Bu anlamda bizim hem laikliği hem o altı oku yani o devrimci öğeleri çok iyi savunmamız gerektiğini düşünüyorum. Kısa vadede bunu savunmak durumundayız ama uzun vadeli açılımlarımız çok daha farklı, kadının özgürleşmesi ve kurtuluşuna kin.

Geçtiğimiz dönemd açık olarak gördüğümü bir şey var; Türkiy özellikle kamu alanın mak isteyen kadınların n açmaları gerektiği. Si tardığımızın tam aksi bi rum var. Ya eve kapan caksın ya da başını açacaksın ikilemiyle karşı karşıya bırakıldılar. İkincisi, yeni dünya dü aslında her yerde kendi kültürünü, batıcı hayat tarzını öngörmüyor mu?

Şimdi bakın bence iki türlü batı var, yani hangi batıdan yana olduğunuz meselesi var. Bizim özellikle Cumhuriyet devrimlerinin Kemalist önderlerini devrimci bulmamızın nedeni tamamen aydınlanmacı ve kendi topraklarına ayağı basan bir gelişmeden yana politika gütmeleri, böyle bir batı anlayışı. Diğeri ise emperyalist batı. Ve bence emperyalizmin Türkiye'ye yönelik bakış açısı ve uygulamaları sonucu böyle bir ikilem var. Yani Türkiye'deki şeriatçı örgütlenmelerle batının politikalarının son derece paralel olduğunu düşünüyorum. Ve kadınların da örtünmeye yönelik taleplerinin bundan bağımsız olmadığını düşünüyorum. Yani örtünme esas olarak şeriatçı iktidara ortak olma hedefidir, yani sadece kıyafet sorunu değil bu.

Geçtiğimiz yıllar kadınların kamu alanında başörtüleriyle var olamadıkları, kamusal alanda da hor görüldükleri ve devlet politikalarıyla dışlandıkları bir dönem değil mi?

Devlet dairelerinde elbette başın açık olmak durumundasın. Kılık kıyafet meselesinin çok ötesinde bir şey var; burda devletin son derece sakat bir politika güttüğünü düşünüyorum. Devlet tarikatçı örgütlenmelere göz yumdu. Kamu alanında başım örterek ben kadınların yeterince üretken ve özgür olabileceklerini düşünmüyorum.

Anlıyorum ama kamu alanından ve kamusal alandan dışlandılar mı?

Dışlandılar tabii. Dışlanmalarının bu anlamda doğru olduğunu duşunüyorum. Aslında şeriatçı çevre o kadınları bir şekilde de ucuz işgücü olarak her alanda istihdam ediyor. Yani burda esas olarak üniversiteleri bir kavga alanı haline getirdiler. Kamusal alandaki mücadele orada somutlaştı. O bir bayrak sorunuydu, yani şeriatın bayrağını üniversitelere dikme ve yeni mevziler kazanma sorunuydu. Yoksa zaten o başı örtülü kadınlar bir şekilde yeşil holdingler tarafından istihdam ediliyor. Yani bu kadınlar yine

...di sınırları içinde kamusal

...r, ama o kamusal alanın

...ini sorgulamak gerekir

...e.

...nu alanında değiller ben-

...amu alanındalar yani her

...leler.

...la giremiyorlar, devlet da-

...elerinde çalışamıyorlar?

Bence bu tartışmayı uzatmayalım, çünkü kamu alanında olduklarının çok et verileri var. Meclise girmeye kalkıştılar.

Ama giremediler?

Giremediler, giremezler. Amerikan vatandaşı olarak başını örtüp meclise Amerikan politikalarını savunamazlar. Gerçekten ayağı Türkiye toprağına basan yurtsever asla bunu kabul edemez, ben kabul edemem. Bizim derginin de böyle bir politikası var.

28 Şubat'la ilgili ne düşünüyorsunuz, 28 Şubat'a bu kadar paralel şeyler söylemek endişe verici değil mi? Bir devlet politikasıyla bu kadar paralel olunca sizin deyiminizle erkek egemen kapitalizme karşı mücadelede biz bağımsızlığımızı koruyabilir miyiz?

Elbette. Şimdi 28 Şubat neye karşı, ona bakmak lazım. Şimdi devlet politikası deyince, yekpare bir şey değil devlet. 28 Şubat'a, dolayısıyla orduya baktığımızda, 12 Eylül'ün ordusu, 12 Eylül'ün faşist baskıcı ordusu değil şu anda 28 Şubat kararlarını veren ordu. 12 Eylul ordusu ne yaptı; hadisler, ayetler attı uçaklardan Güneydoğu'ya. Tarikatların örgütlenmesine destek verdi. Ama 28 Şubat'ın kararlarını veren ordudaki grup tamamen 12 Evlul'ü reddeden, 12 Eylül'ün politikalarını reddeden bir grup. Nereden anlıyoruz; tamamen o deklarasyondan anlıyoruz, uygulamalarından anlıyoruz. Yani laikliği 1940'ların, 30'ların laikliği çerçevesinde savunuyor, özelleştirmeye karşı çıkıyor, buna ilişkin bir sürü yayım var ordunun.

28 Şubat'ı kim yaptı?

28 Şubat'ı NATO'cu bir ordu yapmadı. Çünkü şunu da biliyoruz, Amerika Savunma Bakanı'yla görüşmeyi reddeden ordu aynı zamanda Kuzey Irak'ta Amerika desteğinde bir Kürt devleti kurulmasına karşı direnen bir ordu. Bu ordu aynı zamanda komşularımızla dostluk politikası gütmemiz gerektiğini savunan bir ordu, 28 Şubat'ın ordusundan söz ediyorum. Şimdi bu orduyla gerçekten 12 Eylül ordusunu karıştırmamak gerekiyor.

Kürt kadınlarla ilgili ne düşünüyorsunuz, savaş koşullarından dolayı tecavüze uğruyorlar?

Türkiye'de yaşayan Kürt kadınları ve Türk kadınları arasında şöyle bir ayrım olduğunu düşünmüyorum: Savaş koşullarında, işkencehanede kadının milliyeti yoktur, burada milliyet söz konusu değil. Kürt kadınlarının da kadın olmaktan kaynaklanan, kendi bölgelerine ilişkin sorunları olabilir, o sorunlara yönelik politikaları yine onların oluşturacağını, onların üreteceğini düşünüyorum.

Bu uluslaşma sürecinde kamusal alana çıkmalarından da söz ediyorum?

Kürt kadınları kamusal alanda ama. Türk kadınları ne kadar kamusal alandaysa Kürt kadınları da o kadar kamusal alanda. Yani ben burada

> Biz kadın politikası yapıyoruz ve kapitalist sisteme karşı mücadele ediyoruz. Ama burda 28 Şubat kararlarıyla parelel düşünüyorum. Çünkü bugün varoluş yokoluş meselesi bizim için. Yani şeriatçı güçlere karşı kim direniyorsa ben onun yanında yer alırım, onlarla ittifak yaparım.

milliyetçi bağlamda çok ciddi ayrımlar olduğunu düşünmüyorum. Yani Kürt kadını olmak diye zorlama bir tanım yapmanın doğru olduğunu düşünmüyorum Türkiye'de. Trakyalı kadının da kendine özgü sorunları vardır.

Bir ezilme ezme ilişkisi var mı Trakya'yla Türkler arasında?

Boyle bir şey olduğunu düşünmüyorum. Türkiye'de Türk ulusunun bir egemenliğinin olduğunu düşünmüyorum, böyle bir şey yok. Türk burjuvazisinin Kürt burjuvazisiyle bir çıkar ortaklığı var. İki halkın da çıkar ortaklığı var.

Kürt kadınlara yönelik, özel olarak buna yönelik politikalar olacak mı?

Özel olarak Kürt kadınlara yönelik politikalarımız olmayacak, yani Türkiyeli kadına yönelik politikalarımız olacak. Yani mikro düzeyde kadının ele alınması gerektiğini düşünmüyoruz. Kürt kadının ayrı bir örgütlenmesi olabilir, işçi kadının örgütlenmesi gibi ayrı bir örgütlenmesi olabilir, kendini böyle ifade edebilir ama bunun Türkiyeli kadının, bütün olarak Türkiye'nin politikalarından bağımsız olabileceğini düşünmüyorum. Çünkü Türkiye'de giderek daha fazla oranda şunu görüyoruz. Bir mikrolaştırma, Laz kadın, Kürt kadın... Yani kadınların da çok kesin olarak bölünmeye çalışıldığuu görüyoruz.

Farklı kültürlerin vurgulanması başka bir şey. Burada farklı bir durum var, yıllardır süren bir savaş var, yaşanmış acılar var?

Tamam bu acılara yönelik yazabilir bu kadınlar, onlara sayfalarımızı açabiliriz, tartışabiliriz ama o yaraların hangi politikalar sonucu oluşturulduğuna bakmak lazım.

Mesela bir Kürt kadın asker tecavüzüne uğramış?

Bir kadın asker tecavüzüne uğramışsa haberi yapılır tabii. Ama Türk bir kadın da asker tecavüzüne uğramışsa aynı yeri alır bizim dergimizde.

***Kadınlar Dünyası* ismiyle çıkıp 1920'lerde yayın hayatına son vermiş bir dergi var, her zaman devlet politikalarına çok mesafeli olmuş. Siz aynı mesafeyi koruyabileceğinize ve bu ismin hakkını verebileceğinize inanıyor musunuz?**

Evet, inanıyoruz, özellikle o ismi seçtik. Osmanlı'da biliyorsunuz bir sürü kadın dergisi var ve biz *Kadınlar Dünyası*'nı seçtik. *Kadınlar Dünyası* devletin hangi politikasıyla mesafeliydi, diye sormak lazım bence. 1913'le 21 arasında çıkan bütün sayılara baktığınızda şunu görüyorsunuz; Osmanlı'nın şeriatına karşı, Osmanlı'nın kadını mal gibi gören anlayışına karşı, Osmanlı'nın kadını kamusal yaşamdan dışlayan politikasına karşı bir yayın çizgisi izliyor, orada mesafeli. Ama *Kadınlar Dünyası* 21'lere geldiği zaman, *Kadınlar Dünyası*'nda öne sürülen bütün taleplerin gerçekleştiğini görüyoruz. Siyasal yaşama girmeye ilişkin, eğitim hakkına ilişkin hayaller kuruyor kadınlar. Bütün hayallerinin gerçekleştiğini görüyorlar Cumhuriyet'le birlikte. Bağımsızlık, neyle bağımsızlık. Yani Osmanlı'ya karşı mesafeli ama Cumhuriyet'e mesafeli değil, Cumhuriyet'i içinde hissediyor o kadınlar.

21'de kapanmadı mı dergi?

Biliyorum ama o kadınlar o süreç içinde yer alıyorlar, yani ülkenin yeniden yapılandırılması sürecinde yer alıyorlar.

Erkek egemen kapitalist sistem var dediğiniz zaman biliyoruz ki devlet bunun baş aracı, bunun sopası. Şimdi buna mesafeli olmazsanız, bu sisteme karşı nasıl mücadele edeceksiniz?

Eğer kadınların yararına belli politikalar güdülüyorsa ben devletle aynı safta yer alırım. *Kadınlar Dünyası* da 1913-21 arası Osmanlı Devleti'nin kendilerinin yanında politika güttüğünü görseydi Osmanlı Devleti'nin yanında olacaklardı.

Devlete mesafelenmeden feminist politika yapmak mümkün mü?

Biz kadın politikası yapıyoruz ve kapitalist sisteme karşı mücadele ediyoruz. Ama burda 28 Şubat kararlarıyla paralel düşünüyorum. Çünkü bugün varoluş yokoluş meselesi bizim için. Yani şeriatçı güçlere karşı kim direniyorsa ben onun yanında yer alırım, onlarla ittifak yaparım. Bu ittifak politikasıdır. Kadınların iktidar olması gerektiğini düşünüyorum, kadınların devleti dönüştürücü güç olabileceğini düşünüyorum. O anlamda da nereye kadar beraberiz, nerde ayrılırız bu her dönem yeni politikalarla, yeni belirlenecek stratejilere bağlı. Onun için ben *Kadınlar Dünyası* dergisini çıkaran kadınlarla bu açıdan benzer bir çizgi izlediğimizi düşünüyorum.

bir itirazım var

Gülnur'un geçen sayıda yer alan yazısının önemli bir tartışmaya işaret ettiğini düşünüyorum. benim bu yazıyla ilgili kısaca değinmeye çalışacağım noktalar tanı olarak yazının ana iddialarına ilişkin değil, gülnur'un bu sırada ileri sürdüğü bazı noktalarıyla ilgili.

gülnur, kadınların durumunu "Sermayenin, emek gücünün yeniden üretiminin sorumluluğunu işçilerin, işçilerin de karılarının omuzlarına yıktığı kapitalist bir dünya" içinde tanımlamaktan ve anlamaktan yana. ben bu tanımın ne kadınlarla erkekler arasındaki sömürü ilişkisini ne de gülnur'un "işgücünün yemden üretimi" olarak tanımladığı eviçi üretim ya da eviçi emeğini yeterince açıkladığım düşünüyorum. çünkü bu tanımlama, işçi sınıfından erkeklerle evli olmayan kadınların eviçinde harcadıkları karşılıksız emeği hesaba katmadığı için bütün kadınları kapsamaz. eviçindeki emeğin karşılıksız olmasının sorumluluğunu sermayeye yıkmakla erkeklerin bu konudaki sorumluluğunu ve çıkarını gözardı eder. kadınların eviçindeki karşılıksız emeklerinin kapitalizm öncesi biçimleriyle mantıksal bağını koparır ve böylece bir sistem olarak patriyarkanın tarihselliğini gözardı eder.

ayrıca kadınların maruz kaldığı durumdan sömürü değil ezilme olarak bahsetmenin özellikle marksizmin karşısında feminizmi güçsüzleştirici bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum. çünkü buna göre kadınlar evet, ezilmektedirler ama bu işçi sınıfının, iktisadi, maddi bir durum olan sömürülmesine tabi ve tali bir mağduriyettir.

ama patriyarkayı, kapitalizmden bağımsız bir sistem, bir üretim biçimi olarak tanımladığımızda ve kadınların durumunu bu sistem içinde erkekler karşısındaki konumlarıyla anlamaya çalıştığımızda farklı bir durumla karşılaşırız. o zaman, kadınların konumunu esas olarak sömürüldükleri ve baskı altına alındıkları alanda ele alırız, bütün kadınların evde maruz kaldıkları sömürüyü görürüz ve sosyal bir grup olarak erkeklerin bu durumdaki sorumluluklarını ve çıkarlarını fark ederiz.

gülnur'un itiraz ettiği birçok örneğe ben de katılıyorum. ama bazı bölgelerinde insanların yılın önemli bir bölümünü paraya dayanan bir değiş tokuş bile yapmadan geçirdikleri coğrafyamızda, özel/kamusal alan ayrımının her yerde yaşanmadığını görmenin de mümkün olduğunu düşünüyorum. çünkü bütün bu bölgeler ürettikleri ürün dolayımıyla dünya kapitalizmiyle bağlantı kursalar bile bir özel alan yaratılmamıştır; patriyarka modern biçimine geçmemiştir. feminizmin modern, sehirli çekirdek aile dışındaki yapıları da görmesi gerekmez mi? bu model batıda yaygın olmakla birlikte batı-merkezli yani bir coğrafyaya özgü değil, patriyarkanın belirli bir tarihsel aşamasına özgüdür, meseleye patriyarkadan bakarsak tabii. dolayısıyla, kadınların evrensel durumlarının bir parçasıdır. yazıda verilen diğer örneklerle yan yana konulmayı hak etmediğini düşünüyorum.

ayşe düzkan

şişman

güzellik eskiden beri makbuldü; ama çirkinliğin bu kadar büyük bir günah sayılması yeni zamanların işi. bedene ilişkin normların bu derece ayrıntılı tanımlanması, canlı, bakımlı saçlar, sağlam bir gövde, gençlik, form, dirilik, uzun biçimli bacaklar, dik göğüsler, çalıştırılmış, geliştirilmiş kaslar, uzun boy, selülitsiz kalçalar, gergin, kırışıksız bir ten...

kamburların, cücelerin, sıskalıktan kaburgaları sayılanların, kocakarıların, tek gözü kapalı korsanların cirit attığı masalların devri geçti, şimdi kadın dergileri, erkek dergileri, gazete ilaveleri, kozmetik, bakım salonu reklamları hep birlikte haykırıyor: çirkinler kaybolsun, sadece güzelleri görmek istiyoruz!

çirkinlik günahını işleyenler arasında en affedilmezi muhakkak ki şişmanlardır. artık genç olmamanız sizi cinsel cazibe alanının dışına atabilir ama yaşınızdan ötürü belli bir hürmet görürsünüz. bir ayağınız aksıyorsa, bu da güzel sayılmanızın önünde önemli bir engeldir tabii. ama talihsizliğe uğramış biri olarak merhamet görmeniz muhtemeldir. kötü bir cilt, kepçe kulaklar, tahta gibi göğüsler; hepsi allah vergisi olarak hoş görülebilirler. ama şişmanlık asla! yemiş yemiş şişmişsiniz; yani zevk alarak, tadını çıkara çıkara, o kör nefsinize hâkim olamadığınız için böyle çirkinleşmişsiniz. sizi neden affedelim?

hele de hem cinsel cazibe, hem de nefis hakimiyeti sahibi olması beklenen cinsiyettenseniz.

bütün kadınlar şişmandır

işte o yüzden, ağırlığı boyuna oranla normal sayılan ölçülerin epeyce altında yani çok zayıf olanlar dışındaki kadınlar şişmanlık kâbusuyla ele ele tüketirler modern hayatlarını.

kalçaların kenarında, belli bir tip pantolonla fark edilen bir fazlalık, dar kazaklarla göze batan bir karın çıkıntısı, bacakların üst kısmında, belde kalınlaşma. insana çıplaklığını zehir eden ayrıntılar ve ince görünmenin, hadi bilimi demeyeyim ama disiplini: başta siyah koyu renkler, enine çizgiler asla, belde kesinti genişlik katar, dokümlü blûzlar kalçaları gizler... hep erkeklerin rahatlıkla taşıdıkları birkaç kiloyu saklamak için. çünkü dedik ya şişmanlık şişman olsun olmasın bütün kadınların sorunu.

o en tatlı günah

bu durumun sonuçları çok karmaşık ve yaygın. sürekli şişmanlık endişesiyle yaşamak sadece canının istediğini giyememek sonucunu vermiyor. daha da vahimi, canının istediğini yiyememek. yediklerine şişmanlama endişesiyle kısıtlama getirmek. sürekli bu fikirle yaşamak, hatta duruşunu, oturuşunu bile ince görünecek biçimde ayarlamak: şöyle şeyleri siz de okumuşsunuzdur, sırtınızı kamburlaştırmayın, bu sizi olduğunuzdan daha şişman gösterecektir. karnınızı içe-

çirkinlik günahını işleyenler arasında en affedilmezi muhakkak ki şişmanlardır. artık genç olmamanız sizi cinsel cazibe alanının dışına atabilir ama yaşınızdan ötürü belli bir hürmet görürsünüz. bir ayağınız aksıyorsa, bu da güzel sayılmanızın önünde önemli bir engeldir tabii. ama talihsizliğe uğramış biri olarak merhamet görmeniz muhtemeldir. kötü bir cilt, kepçe kulaklar, tahta gibi göğüsler; hepsi allah vergisi olarak hoş görülebilirler. ama şişmanlık asla! yemiş yemiş şişmişsiniz; yani zevk alarak, tadını çıkara çıkara, o kör nefsinize hâkim olamadığınız için böyle çirkinleşmişsiniz. sizi neden affedelim?

ri çekmeye çalışın... ve tabii, hanımlar, bu güzel sofra karşısında perhizlerini bozmak zorunda kaldılar. insanın düşünen hayvan olması gibi kadın da perhiz yapan insandır adeta.

ama işte kadınları zaman zaman akıl almaz ölçülerde yemeye iten de biraz bu. sınırları, kurumları, düzenleri bozmamızı kimse beklemiyor bizden. madem ki bu kadar yasak öyleyse perhizimizi bozalım! kendimizden ve başkalarından utanarak yiyelim. o üçüncü dilim börekte günahın tadı gizli değil midir?

o yüzden, aile sofralarında, erkeklerin ve çocukların huzurunda yemeğin en kötü kısmını yiyen kadınlar, baş başa kaldıklarında en rahat ve en çok yerler; şu kendini bilen herkesin tiksinmesi gerektiğini öğrendiğimiz kabul günü sofralarını düşünün. bu coğrafyanın her yöresinin âdetlerine ve her sınıfın kesesine göre ve her zaman muhteşem olabilen şölenler. üç beyaz'ın ve diğer zehirlerin en lezzetli bileşimleri.

kadınların yemeğe olan düşkünlüklerinin bir sebebi de yemek yapmak konusunda harcadıkları emek. birçok kadın, pişirirken doyduklarını söyleseler de, bir yemeği özenle hazırlamanın onu tüketme arzusunu kamçılaması anlaşılır bir şey. inceliklerini bu kadar iyi bildiğiniz bir sanatın tadını çıkartmak da. ayrıca hayatınızı ev denen hapishaneyle sınırladığınızda mutfak ve tabii buzdolabı en ilginç alanlardan birisi olacaktır. kendini cezalandırma merakı olmayan her insan, lavabo temizleyeceğine, kızarttığı ekmeğin üzerine aslında çocuklar için alınmış çikolatalı fındık ezmesinden sürmeyi tercih eder. ev kadınıysanız, evde yapılacak en eğlenceli şeylerden birisi yemek yemektir.

şişman olan zenginler mi

dışarıda ise yemek yeme imkânları farklılaşır. öğlenleri işyerinde, önünüze erkek çalışanları doyurmaya yönelik ve dolayısıyla şişmanlatıcı tabldotlar gelir. sabah poğaçaları ve dışarıda yenen bütün ucuz yemeklerin beslenme değeri çok düşük olup kalorisi yüksektir.

kadınları barbie bebeklerden bile daha zayıf ve daha iri memeli çizen bedri koraman gibi karikatüristlerle solcu meslektaşlarının en önemli ortak noktalarından birisi zenginleri ve devlet erkânını şişman çizmeleri. (bu sonuncuda demirel ve özal çiftlerinin payım da gözardı etmek mümkün değil.) ağzında purosu, gövdesinin belden aşağısı çizerin insafına göre genişletilmiş erkekler ve onlara uygun karıları karikatür sanatının en büyük yamltmalarından birini teşkil ederler. çünkü zamanımızda zayıflık sadece irade değil, belki ondan çok daha fazla parayla satın alınabilen bir şey. karikatür dergilerinin aksine, sosyete sayfalarında ellisini aşmış, incecik kadınlar görüyoruz. spor yapmaya vakitleri var, güzellik salonlarına para yetiştirebiliyorlar, yediklerini pahalı, besleyici ama şişmanlatıcı olmayan gıdalarla düzenleyebiliyorlar ve bütün bunlara rağmen oluşan fazlalıkları estetik ameliyatlarla halledebiliyorlar. türkiye'de de hedef kitlesini üst gelir gruplarından orta sınıfa doğru genişletmeye başlayan zayıflama endüstrisinin bütün nimetlerinden yararlamyorlar yani.

zayıflamak, ya da yeni adıyla formunu korumak, öyle ekmeği azaltıp tatlıyı kesmekle olacak bir şey değilmiş meğerse. istanbul'un orta hali geçmiş semtlerinde (fatih'te tesettürlü hanımlara hizmet verenlerin ilanlarını gördünüz mü?) bir dolu güzellik enstitüsü çeşitli seçenekler sunuyor: okyanus çamuru, pasif jimnastik, bilmem ne ışını... hepsinin yanında yediğinize dikkat etmeniz gerekiyor tabii. birçok deneyen, o kadar parayı verdikten sonra boğazını tutma konusunda kararlılığın arttığım, esas etkiyi de bunun yaptığım söylüyor. konunun uzmanları , bunların sadece vücudu sudan arındırdığını, yağ dokusunda azalma olmadığım iddia ediyor. ama buraları kuranlar da konunun uzmanları. öte yandan bir çok sağlık örgütünden onay almış bir sürü zayıflama ilacı var piyasada. pahalılar, bir çoğu sonuç verse de uzun vadede ne etki yapacakları belli değil. kadınlık zor iştir, güzellik ise iyice cesaret ister; birçok kadın sağlıklı olduğundan emin olmadıklarım bile denemeye hazır. kimi doktorlar da olası etkilerin şişmanlığın olumsuz etkileri yanında önemli olmadığım söylüyor.

bir de çılgın rejimler var; bazıları herkesin ulaşabileceği yiyeceklerle yapılıyor ama 160 gram pirinç gibi ölçüleri nasıl tutturacaksınız? çoğunu uzun süre devam ettirmek, o kadar gıdayla yaşamak mümkün değil.

bizler zayıflık ordusunun neferleriyiz!

zayıflama kliniklerini duymuşsunuzdur; işte oralarda kendi paranızla kendinize jandarmalık edilmesini temin ediyorsunuz. ünlü muzaffer kuşhan kliniği böyleymiş mesela. güya, civardaki bakkallar bile hastalara yani şişkolara bir şey satmama konusunda tembihliymişler. oya aydoğan bilirsiniz, etine dolgun bir kadındır, onun buraya ilişkin çok matrak bir hikâyesi var, bir gazetede anlatmıştı. oya aydoğan doğumdan sonra kilo almış, hemen bu kliniğe yatmış bu arada bebeğine bakıcı bakıyor, ona da ziyarete getiriyor. oya aydoğan muhallebi severmiş, bu ziyaretlerden birinde, o kadar açmış ki, çocuğunun mamasını yiyor, doktordan gizli! parayla ulaşabildiğiniz de böyle bir şey yani. tanıdığım başka bir kadın, pahalı bir akupunktur tedavisine gidiyordu ve yeterince kilo vermediği için doktoru onu tedaviden attı. yani para ve disiplin ele ele olacak!

zayıflama disiplininin en önemli alanlarından birisi de jimnastik. televizyon işinde çalışan bir arkadaşım var; güzelliğiyle ünlü bir kadın oyuncunun bir tabak sigara böreği yedikten sonra salonun tam ortasına kurulmuş bisiklette bir saat spor yaptığını anlattı. günahın bedeli gecikmeden ödenmeli, hemen, o anda!

ama bu ülkede kadınların çoğunun böyle cehennem hayatlar sürme imkânları yok. eskiden olduğu gibi, anneliğin gördüğü saygı cinsel cazibe beklentisini azaltmıyor. sizden hem anne olmanız, hem işe gitmeniz, hem formunuzu korumanız, hem de aile bütçesini idare etmeniz bekleniyor artık! üstelik de, lezzetli yiyeceklerden başka hiçbir teselli sunmuyorlar. böyle hayata dayanılır mı?

üstelik kadınlar zayıflama yarışında erkeklerden daha dezavantajlılar. kadın bedeni yağlanmaya daha elverişli. doğum ve menopoz, kilo alınsın, alınmasın, gövdeyi kahınlaştırıyor; yani kilonuz artmasa bile vücuttaki yağ dağılımı bu yönde değişiyor. bunlardan daha önemlisi, erkeklerin çocukluklarından itibaren geliştirme yönünde teşvik edildikleri kas dokusu, yağ dokusundan daha fazla kalori yakıyor. bunun anlamı şu ki, aynı kiloda olsanız bile sizden daha kaslı birisi, mesela bir erkek sizden daha fazla enerji tüketiyor.

bütün bunlarla baş edemeyen ve kafayı zayıflamaya takan kadınlar, bazen yemeden içmeden kesiliyorlar. yemek zorunda oldukları her şey onlara zehir gibi görümeye başlıyor. yediklerini gittikçe azaltıyorlar, anoreksia adındaki bu psikolojik rahatsızlıktan dolayı canından olan birçok kadm var. aynı şekilde, bazı kadınlar da, aşırı yiyip sonra yediklerini kusuyorlar. önceleri bu işi zorlamayla yaparken daha sonra hiçbir şeyi midelerinde tutamaz hale geliyorlar, mide sarası dişlere çok zararlı olduğu için dişleri dökülüyor, sindirim sistemleri alt üst oluyor. blumia da hayati tehlike arz eden bir rahatsızlık.

ama yeme bozuklukları bunlarla sınırlı değil. can sıkıntısından, şefkat ya da merhamet ihtiyacından, yalnızlıktan, kalabalıktan bunalmaktan yemeye yönelmek zaman zaman çoğumuzun yaptığı bir şey.

yediğimiz şeylerin de kilo alıp almamamıza etkisi var tabiii. beslenme tarzımız, her geçen gün daha fazla sağlığa zararlı, daha kalorisi yüksek, besleyici değeri düşük yiyecekler içeriyor. bakkallarda, marketlerde gördüğümüz, çeşitleri sürekli artan, çikolatalar, gofretler, cipsler, bisküviler çocukluğun tatlı hatıraları arasında hiç unutulmayacak yerlerini alıyorlar; siz de mutsuz olunca çocukluğunuzun gofretini ya da ay çöreğini, annenizin o şefkatli mozaik pastasını özlüyor musunuz?

batı ülkelerinin en ucuz ve en kötü beslenme biçimi olan yağ ve kimyasal madde deposu fast-food, bir modernlik emaresi olarak hayatımızda yerini aldı bile. abd'de yoksulların çok çok şişman olduklarım siz de duydunuz mu?

bütün bunların cazibesine kapılmamak güç, bunlardan uzak durunca seçenekleriniz sınırlanıyor. ama bize cazibemizin burada kilitli olduğu söyleniyor. irademiz, seçeneklerimiz ve cazibemiz bunlarla mı sınırlı gerçekten?

ayşe düzkan

12 Eylül kadınlara ne yaptı!

"Kayıplardan k

Evli, bekâr, çocuklu, çocuksuz ama hepsi de kaçaklık yaşamış üç kadın içerisi ve dışarısıyla12 Eylül'ü konuştu. İçlerinden biri şöyle özetledi 12 Eylül kadınlarını: "Ben bizim kuşaktan birçok kadını, böyle içeri girmiş filan olanları çok başarılı, kırışıksız, açık görüyorum. Sağlam kadınlar oldular. Değiştiler ama hep üstlerinde bir şeyler kaldı sanki, tabı bu benim gördüğüm. Yaşlandıramadılar bizi.

Handan: Ben 80'de on dokuz yaşındaydım, bekârdım, okuyordum. Sosyalist fikirlerim vardı, onun etrafında okulda faaliyetler vardı. 12 Eylül'den altı yedi ay sonra gözaltına alındım, işkence gördüm, çok ağır işkence gördüğümü düşünüyordum. Sonra başkalarının başına gelenleri dinleyince anladım ki benimki bir şey değilmiş. Tek başınaydım, öyle de kaldım. İhanetle tanışmadım. Ama daha çok işkence yapsalar ne olurdu bilmiyorum. Ankara'da Mamak cezaevinde kaldım. Orası cehenneme benziyordu. Babam görüşe gelince ağladı ve bana çok tatlı davrandı, halbuki kız çocuğu olarak evden dışarı çıkabilmem konusunda en büyük direnci gösteren oydu...

Feride: Ben 12 Eylül geldiğinde otuz iki yaşındaydım. Aslen kimya mühendisiyim, iki yıl Almanya'da çalıştıktan sonra 74'te Türkiye'ye dönüp öğretmenliği seçtim. Kimya öğretmeni olarak çalışıyordum, 12 Eylul gelmeden önce açığa alınan bir öğretmendim. Gidemeyeceğim bir şehre tayinim çıktığı için istifa etmek zorunda kalmıştım, işsizdim o dönemde. Evliydim, daha önceki bir beraberliğimden olan bir oğlum vardı, dört buçuk yaşındaydı oğlum o zaman. Eşim de işsizdi, ikimizin de işsiz olduğu bir dönemde 12 Eylül geldi. Hem aileden uzaktık, hem işsizdik. Aralığın 31'inde babamı aldılar, üç ay emniyette tuttular. Biz taşındığımız mahallede anneannemin emekli maaşıyla yaşıyorduk.

Bir gün bakkal bana sizin evde Feride var mı dedi, ben de yok dedim. Böylece ilk defa kendi adımı gizlemiş oldum. Bir hafta sonra bana haber geldi aranıyoruz diye. Ben yakalanmadım, on küsür yıl kaçak yaşayıp sonunda beraat ettim. Ancak kaçaklık döneminin bende yol açtığı başka sorgulamalar oldu. Her şeyi çözen biziz ya, annemi anneannemi, çocuğumu bir evde bırakıp biz çıktık. Çok büyük hataydı. Sonradan şunu düşündüm, babamı rehin tutan bir zihniyet annemi, anneannemi, çocuğumu rehin alabilirdi. Ama biz bunları düşünemedik o zaman. Bir sabah garajda buluştuk. Annem oğlumu uyarmış, anneni gördüğünde sakın koşma demiş. Oğlum çaktırmadan el salladı. Oğlum şimdi yirmi dört yaşında ama ben hâlâ onun yüzüne bakınca o anı görürüm. Bir de esas yük anneme kaldı. Babam emniyette, biz kaçak, bir çocuk, bir yaşlı anne onun eline kaldı.

Deniz: Ben 12 Eylül'ü içeride karşıladım. İçerisi o sıralarda Mamak cezaevi gibi değildi. Ankara Bahçelievler'de iki yıllık bir okulu cezaevine çevirmişlerdi. 12 Eylül öncesinde rahattı. 12 Eylül gelince bir sabah asker sesleriyle uyandık, meğer idareci değişiyormuş, sıkıyönetimden biri denetlemeye gelecekti bizi. Koğuştaki ranzalardan tutun da. her yeri sıkıştırmaya başladılar, on kişilik ranza yerine işte yirmi ranza olacak, dediler. Dolduracaklar ya hazırlık yapıyorlarmış. Önceden hastalara dışarıdan yiyecek alınırdı. asker gelince bunu kaldırdılar. Ben komün dağıtıcısıydım. yiyecekleri bölüştürürdüm, hemen yenmesin diye azar azar dağıtırdım. Bir gün bütün yiyecekleri de aldılar, ona çok üzülmüştüm. Niye hepsini millete afiyetle yedirmedim diye. Daha sonra ben Ulucanlar Kapalı Cezaevi'ne nakledildim. Ulucanlar'da askeri durum pek ağırlıkta değildi. Daha sonra dışarı çıktık. Yeni bir yaşam çizmek gerekiyordu, okula mı devam edecektim, başka bir şey mi yapacaktım bilmiyordum. Sonra kendi adıma politik yaşama devam kararı aldım yani yasaklı yaşama geçtim. O süreçte zaten arkadaşlıklar dostluklar rafa kaldırılıyor, bu hayat beni çok etkiledi. İkili yaşama dönüyor insan. Bir kere senin hiçbir zaman polise intikal etmemen gerekiyor, komşularınla bir anlaşmazlığın olmaması gerekiyor. Ama sen içeride mesela kocanla kavga ediyorsun, ona bağırmak istiyorsun ama bunların hiçbirim dışarıda yapamıyorsun çünkü dikkat çekmemen gerekiyor. Benim için bu açıdan çok zor bir dönemdi. Geçinemiyor olsan, birbirinden nefret etsen bile katlanıyorsun, mecbursun. Bana öyle oldu yani.

Handan: Bir solcu kız olarak, çay ocağındaki çaycıyla, öğretmenlerle, seni öyle tanıyan herkesle ilişkin değişiyor. Çok acı bir şey. Birden hemen herkes seninle olan ilişkisini değiştiriyor. Ne konuşsan susuyorlar, salgın bir hastalık mikrobu taşıyormuşsun da onlara bulaşırmış gibi. Ben doktora gitmiştim o dönemde, hayatımda ilk defa âşık olmuştum. Bilgileneyim diye, yanlış hatırlamıyorsam Haydar Dümen'in cinsel hayatla ilgili bilgi veren bir kitabını almıştım. Polisler beni aldığında çantamda bu kitap vardı. Önce karakolda kalınır ya, orda bana nasıl tatlı davrandılar, beş gün kaldım hiç unutmuyorum, kurbanlık kuzu gibi gördüler beni. Kitaba bakıp bunları okuyarak mı maliyeci olunuyor, diye dalga geçtiler. Emniyette kadınlara işkence yaparken muhakkak götürün bunu bakirelik muayenesine, diye başlıyorlar. Biz şanslıydık, çıktıktan sonra üç kız arkadaş sabahlara kadar başımıza gelenlerle ilgili konuştuk. Mesela bir öğretmen kadın tanıyordum o hayatı boyunca başına gelenleri yok sayarak yaşadı. Kendini kirlenmiş hissetti. Tecavüz yok ama soyuyorlar, elliyorlar filan.

Feride: Biz eşimle kaldığımız arkadaş evlerinden beraber çıkıyorduk. Ben param yettiğince otobüslerle dolaşıp akşam buluşacağımız yere gidiyordum, sonra o geceyi geçirebileceğimiz yer arıyorduk. Bu aşağı yukarı bir ay böyle sürdü. En sonunda bütün imkânlar tükendi ve cebimizde ikimiz için birer otobüs parasından başka bir şey kalmadı. O süreçte ailemle temasım da kesilmişti. Zaten çocuğunu da düşünüyorsun bir taraftan. Tesadüfen bir arkadaşa rastladık ve o bizi aldı, onların yanında kalmaya başladık. Bu arada, aslında gitmememiz gereken evimize tekrar gitmek zorunda kaldım. Şimdi burada kadınların yarattığı bir şey var. Eşimle aynı maddeden yargılandık, daha sonra ikimiz de beraat ettik ama o gün eve gitmeye ben gönüllü oldum, çünkü onun içeri girmemesi gerekiyor, yakalanır diye düşündüm. Koruyucu bir anlayış tabii. Terk etmek zorunda kalmak çok zor bir şey, değil çocuğumun kedinin bile arkamdan bağırmasını unutamam. Sabit bir düzene geçmemiz epey bir zaman aldı. Bir gün ev sahipleriyle konuşmaya başlamışlar. Bize gözleriyle bazı işaretler yapıyorlardı. onlar durumun farkına varmışlardı. Daha sonra onlara bir mektup yazdım, anlayışlarından dolayı teşekkür edip onları daha fazla zor durumda bırakmak istemediğimi belirttim. Onlar da bana cevap yazdılar, bir gün iyi günlerin gelmesi dileklerini ilettiler. Bunlar güzel yanlarıydı o günlerin.

Deniz: Benim bir de 12 Eylül'de iki yakalanma dönemim oldu. Gece polis

...zanç çıkarttık"

geldi, yirmi otuz tane adam daldı içeri. O zaman da evde dört kedi yavrusu vardı. Adamlar hadi hadi yapıyorlar, ben tam kapıdan çıkarken, a durun bir dakika, deyip mutfağa daldım, şaşırıp kaldılar. Yemek artıkları vardı, hemen onları kedilere verdim adamlar böyle aptal aptal bakıyorlar. Ben bir yandan kedilerim aç kalmasın, diyorum. Yani insan o anda kendi canından ziyade diğer kişilerin canım daha çok düşünüyor. Annesini, kocasını, çocuğunu, kedisini...

Feride: Aslında normalde senin için kıymetli olmayan bir şey o anda kıymetli gibi oluyor. Ben mesela o anda eşimin annesinin hediye ettiği bir kumaş vardı, onu aradım..

Deniz: Benim iki üç kere yakalanma durumum oldu, her seferinde ben çamaşır yıkamışımdır, o gece çamaşır asmışımdır ve o gece polisler gelmiştir. Her çamaşır yıkayışımda elim titrer, acaba bu gece ne olacak derim o yüzden. Depremli günlerde yaşıyoruz ya, baktım çamaşır asarken aklımdan bu gece deprem mi olacak diye geçiyor aklımdan. Öyle yer yapmış bende.

Handan: Ben sokakta yürürken alındım, evden alınıp götürülme gibi bir tecrübem olmadı. Mamak adeta sürekli işkence olan bir yerdi, insanlar teslim alınmıştı. Kadınlar koğuşu eşit ölçüde baskı gördüğü halde daha başı dikti. Kadınlar birbirlerine birazcık daha açılabiliyorlardı. Bir süre sonra çıktım, çıktıktan sonra üç yıl kadar kaçak yaşamak zorunda kaldım. Hakkımda ifade vardı. Neyse bunlar da geçti, okula devam etmeyi planlıyordum, sonra İstanbul'da daha rahat ederim diye düşündüm. Sevdiğim adam içerdeydi. O arada içeride yakını olan birçok insan vardı. En çok onlar birbirini anlar gibiydi. Birçok kadın o ara evlendi, evliler çocuk doğurdu.

Deniz: Bir şey vardı o noktada, sap gibi iki insan olup dikkat çekmektense çocuklu olup daha normal bir aile gibi görünme kaygısı vardı.

Handan: Tabii o tür şeyler de vardı. Birçok insan da aile evine dönmek zorunda kaldı, ben de aile evime dönmek zorunda kaldım ve birden bire daha önce elde ettiğim hakların hepsi bir anda elimden gitti. Yani babam o dönemde beni korudu, kolladı, destek oldu ama eve döndükten sonra yine bana saat kaçta evde olacağımı filan sormaya başladı.

Feride: Ben içeri girip çıkmış olsam yeniden mesleğime dönebilirdim. Ama kaçak yaşayınca, hem de 32 yaşında bir kadın olunca, yeniden toplumla o anlamda bir ilişki kurmaya başladığında çok geç kalmış oluyorsun. Yavaş yavaş normal bir düzene geçmeye başladığımızda, bunun için en iyi çözümün işçilerin ve emekçilerin olduğu bir yerlerde yaşamak olduğuna karar verdik. Ve ben konfeksiyonda çalışmaya başladım, bu süreç on yıl sürdü. Atölyeye girdiğimde en sevindiğim şey oradaki işçilerin eğitim düzeyimi anlamamış olmalarıydı. Ben çalıştığım atölyede üç ay sonra ustabaşı oldum. bu bir anlamda benim hoşuma da gidiyordu çünkü bu bir hayat tecrübesiydi. Zaten eğer solcu olmasaydım da hayatımı on yıl yirmi yıl aynı işte geçiremezdim. Ben durumu böyle yaşarken eşim böyle yaşamıyormuş. O zaman adım Leyla'ydı ismimi çok seviyordum, ilişkilerimden çok hoşnuttum ama eşim benim gibi düşünmüyormuş. Seksen öncesi komün gibi yaşıyorduk, oysa hayatımızı bir düzene sokunca ilk defa yalnız kalmıştık. Bir de on yıllık ilişkiyi otuz yıl gibi yoğun yaşıyorsun ve bunun etkileri her insanda aynı olmuyor. Biz hem aynı evde hem de aynı iş yerindeydik. yirmi dört saat aynı ortamdasın. İster istemez ilişkini sorgulamaya başlıyorsun. Sonra bir gün eşim gitti.

Deniz: Bizim durumumuzda da genelde ben çalıştım, bu erkeklerin ortada çok dolaşmamasından da kaynaklanıyordu sanırım. Hep kadınlar çalıştı, erkekler evde kaldı. Kadın olarak ben kendi adıma hem seviniyorum hem de üzülüyorum, hınçlamıyorum. O dönemlerde de çok hınçlanmıştım. Ama şimdi sadece kendimi ele aldığımda seviniyorum. Benim hep çalışıyor olmam bana çok büyük bir hayat tecrübesi verdi. Onun kazanamayacağı pek çok şeyi kazandım ben, o geride tembel kalarak da pek çok şeyi kaybetti ve şu anki hayatı da verdiği o kayıpların üzerine kurulu. Kadınlarınki de hep kayıplardan bir kazanç çıkarma hikâyesi diyebilirim, böyle bir kazancımız oldu diye düşünüyorum.

Handan: Aslında biraz savaş dönemi gibi, olağanüstü baskı dönemi, çok büyük yıldırma ve bir korku dönemi kadınlar daha fazla gerçeklerle yüzleşirken adamlar biraz daha hayal dünyasına kapandılar. Gerçek hayatla, çocuklarla, aileyle olan ilişki. geçim, ev işi, yani bunlardan kopmuş hiçbir kadınla karşılaşmadım ben. Adamlar biraz harp malulu gibi oldular ya da çok para kazanmanın peşine düştüler. Kadınlar mecburen öğütüldüler biraz, benim çocuğum da eşim de olmadığı için gailem azdı aslında. O zamanlar ekonomi daha iyiydi, parttaym filan işlerle geçiniliyordu. Bir kız arkadaşımla ev tuttuk ve ailemden ikinci ve daha zorlu bir ayrılık yaşamaya başladım. Anne babamı da çok severdim ama kadın olarak kendi bağımsız hayatımı kurmanın peşine düştüm. Çünkü onlar tamamen düzenli bir hayatını olsun istiyorlardı.

Feride: En zorunun oğlumla olan ilişkim olduğunu duşunüyorum. Çünkü ilk başta altı aylık görememe sürecinden sonra ailem oğlumu da alarak şehir değiştirdi. Bir şekilde gidip görüşebiliyorduk ama bu benim için oldukça zordu. Çünkü çalıştığım atölyede ağır iş saatleri vardı. Bazen hafta sonları gidiyordum ama bu bir anne çocuk ilişkisinde yeterli değil. Şimdi yirmi dört yaşındaki koca adama baktığımda onun beş yaşıyla on üç yaşı arasındaki dönemi yaşayamadığımı görüyorum. O dönemde onun hayatında ben var olmadım, adı olan ama kendisi olmayan bir anne oldum. Ona baktığımda o dönemde o neler yaşadı diye düşünüyorum. Birçok çocuğun bizden daha kötü etkilendiğini görüyoruz. Çünkü o çocuklara hiç sorulmadan verilen kararların onları etkilemesiydi sözkonusu olan. Ben kaçak olduğum için benim yanıma geldiğinde isminin değiştirilmesine bir tepki göstermedi. Bir gün camdan onu çağırırken gerçek ismiyle bağırdım oğluma, fakat o kafasını çevirdi ve hemen gelmedi eve. Babasına, "Annem ne yapıyor," dedi, daha beş buçuk yaşındaydı. Bunun etkileri onun üzerinde nasıl oldu bilemiyorum. Benim en büyük şansım annemin ona bakmasıydı yoksa onun çok sağlıklı büyüyebileceğini düşünmüyordum. Yani yaşadığımız süreç bizi çok değiştirdi ama ben çocuklarımızın daha çok etkilendiğini düşünüyorum. Mesela şimdi benim o dönemimdeki gibi gözu kara değil oğlum, çok erken olgunlaştı çünkü bedelinin ne olduğunu biliyor, o da bedelini yaşadı.

Deniz: Benim cezaevlerinde kadın arkadaşlarımla çekilmiş fotoğraflarım var pek çok. Geçenlerde yeğenim onlara baktı baktı dedi ki siz içeride ne kadar neşeliymişsiniz. Cidden hep gülüyoruz. Metris, Ulucanlar, Bahçelievler. Ben bizim kuşaktan birçok kadını, böyle içeri girmiş filan olanları çok başarılı, kırışıksız, açık görüyorum. Sağlam kadınlar oldular. Değiştiler ama hep üstlerinde bir şeyler kaldı sanki, tabii bu benim gördüğüm. Yaşlandıramadılar bizi.

Handan: Benim içimde bir intikam duygusu kaldı. Çok haksızlığa uğradık. Düşüncelerimizin köklerinden kopalun diye çok üstumuze gelindi. Bir türlü bitmedi 12 Eylül.

Feride: 12 Eylül babamı elimden aldı. Ancak kaçak geçirdiğim yıllarda yaşadığım dostluklar, yakınlıklar hayatımdan hiç çıkmadı.

Anneme evlendiğimi söylemeyin;
O beni hâlâ küçük Sülbiye'si olarak biliyor

Kudusan, önce elime bir mektup tutuşturdu. İngilizce yazılmış, 95 tarihli. "Sevgili anne' diye başlıyordu mektup. "Başlarda sana çok kızgındım, beni bırakıp terk ettiğin için. Ama şimdi ben de anneyim ve seni anlıyorum"

Rehber kitaplarda söylendiği üzere bir Osmanlı liman kenti olan Massawa'nın tozlu sokaklarında dolaşırken tanıştım onunla. Yeşil tahta kapılı tek göz oda evin önündeki hasır tabureye çökmüş komşularıyla kahve içiyordu. Selam verdim, aldı. Tam uzaklaşırken arkamdan bağırıp, onlara katılıp katılamıyacağımı sordu. Memnuniyetle kabul ettim. Benim gibi kişisel menkıbesini yollarda arayan, iflah olmaz gezgin için ne büyük bir onurdur yerli halkla temas etmek. 1991 yılına kadar Etiyopya ülkesinden bağımsızlığı kazanmak amacıyla yapılan savaştan en çok etkilenen Massawa'mn bombardımanda neredeyse yerle bir olmuş evlerinden birinin önünde, yıkıntıya arkamı vererek davetli olduğum kadınlar topluluğunun arasına karıştım. Henüz öğle sıcağı çökmediği için serin gölgede rahatça oturabildim. Her gün sabah ve ikindi vakti ritüel haline gelmiş bu kahve seremonilerine daha önce de katılmıştım. Komşu ve eş dostunu kahveye çağıran evsahibi, kahve seromonisi için hazırlanmış ayakkabı boya sandığına benzeyen ufak sandığı açıp, içinden gerekli malzemeyi çıkartır: altı yuvarlak toprak kahve pişirme testisi, porselen fincanlar, tepsi, çam yaprakları (tütsü amacıyla), iri havan. Büyük bir özenle mangaldaki ateşin üzerinde kavrulan taze kahve çekirdeklerinin enfes kokusuna iç bayan taze çam yapraklarının kokusu karışır. Çocukluğuma ait kötü bir anı nedeniyle olacak iç burucu bir esans yayan çam yaprakları kokusuna bir türlü alışamamış olsam da, mekânın etkisiyle olacak gerçeklikten kopuşun cazibesiyle her şey olduğundan daha iyi görünüyor.

Bir yandan edilen muhabbet, bir yandan kahve yapımı sürerken sorular soruyorlar. Türk olduğumu öğrenen, bir göğsü yeni emzirdiği için hâlâ dışarı sarkmış halde duran genç ve güzel kadın, kıkırdemeye başlayınca soruyorum nedenini. Ev sahibesi kadını. Kudusan'ı göstererek onun da kocası Türk dıyorlar hep bir ağızdan. Merakla, gerçek olup olmadığını soruyorum. Denizaşırı ülkelerde -Afrika'da Türkiye'nin yerini böyle söylüyorlar- Osmanlı'nın son döneminde Osmanlı Pasaportu'yla seyahat eden Ortadoğulular'a Türk denmesine alışkın olduğum için ilk başta pek ciddiye almıyorum. Kudusan hiç açılmaması gereken bir meseleye dalmışım gibi suratını buruşturup, adeta tıslayarak cevap veriyor. "Evet, eski kocam bir Türk'tü". Yeni koca da yok ama, o yine de eski koca diyor. Bir yandan da havanda kahveyi eziyor; tok tok sesleri arasında anlatmaya başlıyor. Denizci olan kocasından bir de kızı olmuş, adı Sülbiye. Şimdi Türkiye'de yaşıyorlar. Zaten boşanmışlar da. Toz haline getirdiği kahveyi avucuna doldurup, büyük bir maharetle yumruk yaptığı elinin kenarında dar ağızlı testinin içine kaydırarak boşaltıyor. Üzerine su ekledikten sonra köz olmuş ateşin üzerine koyup, görevini yapmanın iç rahatlığıyla bize dönüyor. Ben "Eeee..." diyorum, gerisi? "Anlatacak bir şey yok" deyip kestirip atıyor. Fazla sıkıştırmamak lazım.

Zencefilli kahvelerimizi yudumlarken meraklı kadınların sorularını cevaplıyorum. Toz toprak içinde oynayan çocuklardan birisi, arada bir gelip genç kadının açıkta duran memesine yapışıyor. Sokağın berilerinde bizim gibi kahve molası vermiş kadınlar öbek öbek oturmuş muhabbet ediyorlar. Zamanın eskittiği, savaşın dövdüğü binaların kırık dökük pencerelerinden ve kapılarından bakanlar görüyorum. Sokağın sonunda ise Kızıldeniz'in türkuaz renkli suyu parıldıyor. Kudusan'dan daha fazla bilgi alamayınca, başka bir zaman gelme sözü alıyorum ondan. Belki anlatacak daha çok şeyi vardır. Henüz kahvaltımı etmemiş olmama rağmen âdet olduğu üzere üç fincan zencefilli kahveden içiyorum. Kahveyi içmeseniz bile ikramı almak zorundasınız. İçmeyip yere dökmeniz ayıp sayılmıyor. Kahvemi içtikten sonra meydandaki yıkık dökük lokantaya gidip paparaya benzeyen ve ekmeğin üzerine soğanlı domates sosu dökülerek yapılan ful yemeğim yiyorum. Zaten Etiyopya'da injera, burada ful tek taraflı beslenme diye ben buna derim. Başkent Asmara'daki ithal ürünler satan marketten aldıklarımı saymazsak sabah akşam ful yiyorum.

Bugün bu satırlara konu olan kişi belki de yaşamıyor. Eğer yaşamıyorsa o, savaş kurbanı bir sivil. Yaşıyorsa da evinden, arkadaşlarından koparılmış bir halde yaşamaya, ayakta kalmaya çalışıyordur. Eritre ülkesi 1991 yılına kadar savaştığı Etiyopya'dan 1993 yılında yapılan bir referamdumla bağımsızlığım kazanarak bir cumhuriyet haline gelmiş ve Birleşmiş Milletler'e bağlı 182. ülke olmuştur. Geçen sene tekrar patlak veren savaş sonrasında oradaki arkadaşlarımun hemen hiçbirinden bir haber alamadım. Biri hariç; postanede tanışıp adresimi isteyen, ayaküstü iki çift laf ettiğim ve yüzünü dahi hatırlamadığım adam. Sülbiye'nin annesi Kudusan'ın akibeti konusunda ise hiçbir bilgim yok. O her an savaşla yaşamayı öğrenmiş pek çok Afrikalı kadından biri. Siyasiler toprak ve iktidar kavgasına düştüğünde yerlerinden olan ve yaşanıları altüst edilen tüm Afrikalı kadınlar, hatta tüm dün
ya kadınları gibi aynı kaderi paylaşı
yorlar. 50000 kişinin öldüğü, 6000
çocuğun yetim ve öksüz bırakıldığı, bi
o kadar da insanın sakat kaldığı geçe
savaştan kurtulmayı başaran Kudu
san'ın hayatta tek derdi vardı, ölme
den önce kızı Sülbiye'yi görmek. Baba
sı onu kaçırıp gittikten sonra tamame
unutmaya, aklından atmaya çalışmıştı
Çok zordu ama neredeyse başarıyordu
Savaş da Kudusan'ı iyice yormuştu; ta
ki 95 yılında aldığı mektuba kadar
Kudusan'ın hikâyesi burda başhyor
ilk tanışmamızda anlatmadığı, başk
bir gün anlatacağına söz verdiği hald
bir türlü evinde bulamadığım Kudu
san'ı her gün aşındırdığım kapısını
önünde bir hafta sonrasında yakala
mıştım. Evde olmamasının nedeni var
dı, yakın bir arkadaşı vefat etmişti, ce
naze ile uğraşıyordu. Bir yatak, gard
rop, büfe ve üzerindeki televizyondan
ibaret tek göz odaya girip oturduk be
raber. Komşu kadın elinde video ka
setle geldi içeri. Konuşmaya başlama
dan videoya bir Hint filmi koydular
Avare mu, oovovvo avare mu replikle
riyle dolu kitch mi kitch bir Hint film
Benden başka herkes eğleniyordu, be
de eğleniyormuşum gibi yaparak arad
bir bakıyordum.

Kudusan formika büfenin dolabın
açıp içinden bir tomar kâğıt çıkard
Önce elime bir mektup tutuşturdu. İn
gilizce yazılmış, 95 tarihli. "Sevgili an
ne' diye başlıyordu mektup. "Başlard
sana çok kızgındım, beni bırakıp ter
ettiğin için. Ama şimdi ben de anneyin
ve seni anlıyorum" diye devam ede
mektubun yarısına geldiğim sırad
Kudusan elimden çekip aldı. Agresift
Yaşadıklarını benimle paylaşmak ist
yordu. Anılarını tazeliyordum belki d
Etiyopya'daki Türk Büyükelçili
ği'nden alınmış velayet ve doğum kâğı
dı örneklerim gösterdi. Sülbiye doku
yaşına kadar annesiyle birlikte yaşa
mıştı. Sonra bir gün baba Ali Hayda
Küçük artık kızının bu ülkede annesiy
le yaşamasını istemediğinden olaca
kızını kaçırıp, Türkiye'ye götürmüşti
Hikâye arada kopuk ama mektupla
herşeyi anlatıyor. Annesine kin ve net
retle büyütülen Sülbiye evlenip Al
manya'ya gelin gidiyor. Bayrampa
şa'dan Almanya'ya uzanan göçedişi
sonunda doğurduğu çocuk anne özle
mini yaşatıyor olmalı ki annesine duy
gu dolu bir mektup yazmaya karar ve
riyor Sülbiye. Kudusan Giher Abrah
hayatının en duygulu anlarını yaşıyo
Mektup küçük kızının kokusunu taşı
yor. Anneliği tekrar tadıyor, her ne ka
dar aynı dili konuşmuyor olsalar da.
tarihten sonra Sülbiye annesine sık sı

telefon açıyor. Kudusan'ın bir gözü televizyondaki Hint yapımı aşk filminde, elime mektuplar ve fotoğraflar tutuşturuyor. Bir diğerini çekip alıyor.Perdeler çekili olduğu için loş bir ortamda oturuyoruz.

Nüfusunun yarısı Müslüman olan Eritreliler Etiyopya'nın kuzey bölgelerinde yaşayan Tigrinya halkından gelmesine rağmen İtalyan etkisinden olacak çok farklı davranışlara sahipler. İtalyan sömürge izlerinin mimariden yemek alışkanlığına kadar her alanda görüldüğü başkent Asmara'da yaşayan kadınların çoğu modern kıyafetler içinde. Geleneksel kıyafetleri atıp yerine batılı tarzda giyimi seçen kadınların sosyal alandaki faaliyetleri her ne kadar sınırlı olsa da kadınların bu ülkede zorunlu olarak askere çağrıldığını öğrendiğimde çok şaşırdım. Gelenekle modernizmin, dinle çağdaş yaşamın içiçe geçtiği ülkede hâlâ göçebe hayatı süren çöl kabilesi Raşhaydalar ve modern Eritre halkı sanki gerçek bir mozaiğin en uç ve en bütünleyici parçaları gibiler. Yemek yerken dalii ağzındaki renkli boncuklarla yapılmış peçesini kaldırmayan Raşhayda kadım, çöl çadırlarında sürmeli gözlerle yabancı gözlerden uzakta yaşarken, modern Eritre kadını sokakta yaşam savaşı veriyor.

Kudusan tüm ortodoks Eritreli kadınların yaptığı gibi ince telli saçlarını örüp arkaya toplamış. Onun ellerinde ve alnında pek çok kadında olduğu gibi haç işareti yok. Ali Haydar'la yıllar önce yaşadığı aşk ve evlilik sonrasında Türkiye'ye gelmiş, ama dilini dahi bilmediği bu ülkede yaşayamayacağını anlamış. Resmi nikâhlı olmadığı için hiç bir hak iddia edemediği kızı Sülbiye ondan koparılana kadar sorunlu da olsa mutlu olduğunu söyleyebileceği hayatı on beş sene önce bir darbe ile darmadağın olmuş. Bu olaydan sonra bir daha hiç evlenmeyen Kudusan, Eritre'nin Kızıl Deniz kenarındaki liman kenti Massawa'da yaşıyor, daha doğrusu yaşıyordu. Ondan, savaş çıktıktan sonra bir daha haber alamadım.

Film bittikten sonra Kudusan önümdeki evrakı topladı. Fotoğraf çekmeme ise izin vermedi. Kalktı perdeleri açtı. Yakıcı güneş biraz olsun alçalmıştı. Artık gitme zamanı gelmişti. Parmağından çıkardığı fildişi yüzüğü benim parmağıma taktıktan sonra, sarılıp vedalaştık. Kocasını arayıp konuşacağıma söz verdim. Kimbilir, belki bir gün Sülbiye'yi görebilecekti.

Hülya Koç

Duydunuz mu...

Aşağı Sahra Afrikası'nda kadınlar tüm yiyeceklerin yüzde 80'ini üretiyorlar. Buna rağmen, küçük çiftçilere verilen kredilerin yüzde 90'ını erkekler alıyor.

Anaerkil kabile: *Hamerler*

Etiyopya Afrika'nın doğuya uzanan boynuzunda yer alıyor. Kuzeyi dünyanın en köklü medeniyetlerine ev sahipliği yaparken güneyinde yerkürenin en ilginç kabileleri yaşıyor. Afrika'nın içlerine doğru uzanan ülkenin, aşağı bölgelerini Omo Nehri suluyor. Nehir, giderek kuraklaşan, çölleşen coğrafyada yaşam şansı sunan tek kaynak. Etiyopya'da 83 ayrı dil ve 200 farklı lehçe konuşulur. Bunlardan birisi de Omo Vadisi'nde yaşayan Hamerler'in lisanıdır...

Hamerler'de akrabalık annenin kanıyla taşınıyor. Bu özellik elbette ki kadınların günlük yaşam içerisindeki konumlarını da oldukça farklılaştırmış. Bunun en büyük göstergesi de kabile şefinin bir kadın olması.

Hamerler'le ilk karşılaşmam, bir tesadüf eseri gerçekleşti. Sudan sınırına doğru yolculuk yaparken mola verdiğimiz bir köyde karşıma çıktılar. Haftalık alışverişlerini yapmak üzere köyde kurulan pazara gelmişlerdi. Kiminin yanında hayvanı vardı, kimi de tereyağını doldurmuştu toprak bir kabın içine. Hepsi bir arada ağaçların dibine oturmuş müşteri bekliyorlardı. Alışveriş daha çok takas usulü ile yapılıyordu. Kendi yetiştirdikleri ya da ürettikleri malzemeleri tütün, kahve ve şekerle değişiyorlardı. Pazarın en ilginç yanı ise tamamen kadın satıcılardan oluşmasıydı. Çevrede çok az erkek vardı, olanlar da havanın sıcağından mayışmış, ağaç gölgelerinde pinekliyorlardı.

Sayıları 40 bin civarında olan Hamerler'in en büyük özelliği anaerkil bir kabile olmaları. Akrabalık annenin kanıyla taşınıyor. Bu özellik elbette ki kadınların günlük yaşam içerisindeki konumlarını da oldukça farklılaştırmış. Bunun en büyük göstergesi de kabile şefinin bir kadın olması. Bu Afrikalı kabileler arasında oldukça az rastlanır bir durum aslında. Nereden kaynaklandığı bugün bilinmiyor ama kadının üretkenliğinin tanrılar katındaki kutsallığı bütün kabile tarafından kabul ediliyor. Dahası toplum kuralları bu esasa göre belirleniyor. Kadın herşeyden sorumlu ya da herşey kadından soruluyor. Pazarda, evde kısacası sosyal hayatta erkeğe düşen söz yok. Onlar daha çok hayvanların bakımıyla ilgileniyorlar. Ya da gün boyunca silahları omuzlarında çevre güvenliğini sağlamaya çalışıyorlar. Bir başka deyişle güneşin altında saatlerce bir noktadan diğerine yürüyorlar. Amaç herhangi kötü niyetli bir yabancıya gözdağı vermek. Eğer rast gelirlerse...

Ailede çocuğun eğitiminden yine kadın sorumlu. Erkek çocuklar belli bir yaştan sonra babalarına teslim ediliyor ancak yine de annenin sözü babanınkinden daha önemli. Evlilik kadının tercihine bağlı; istediği erkeği seçmekte özgür.

Hamer kadınları inanılmaz derecede süslerine düşkünler. Tarzları belli ki yüzyıllardır değişmemiş ama yaratıcılıkları müthiş.Kadınların üzerinde avladıkları hayvanların derilerini kullanarak diktikleri çok parçalı etekler bulunuyor. Üst kısımlarını ise deniz kabuklarından yaptıkları kolyeler, bilezikler süslüyor. İşin ilginç yanı ülkenin bu bölümünde deniz bulunmuyor. Bu kabukları buralara mal getiren tüccarlardan, kendileri için ufak bir servet tutarındaki paralar karşılığında alabiliyorlar. Yine de çok mutlular çünkü deniz kabuğundan kolyesi olmayan bir kadın önemli ölçüde itibar kaybedebiliyor. Cilt ve saç bakımlarına da büyük bir özen gösteriyorlar. Vücutlarına ve saçlarına hergün, kırmızı bir boyayla karıştırdıkları tereyağını sürüyorlar. Onlara göre bu makyajlarının bir parçası ama esas nedeni bütün bir gün boyunca kuvvetli güneş ışınlarına maruz kalan derilerinin kurumasını önlemek. Saçları da bu kür sayesinde oldukça gür ve hacimli!..

Yaşlarını da yine kendilerine özgü yöntemlerle belirliyorlar. Doğan çocuğun ailesi, her yıl bebeğin vücuduna bıçakla bir kesik atıyor. Daha sonra bu kesiklerin toplamı o insanın yaşını belirliyor. Biraz can yakıcı olsa da geçen zamanı anlayabilmek için çok kötü bir yöntem değil aslında çünkü yanılma payları çok az.

Hamerler'in yaşadığı bölge yaklaşık altı yıl önce dış dünyaya açılmış. Bu kapalılık nedeniyle bugüne dek değişmeden varlıklarını ve düzenlerini sürdürebilmişler ancak dış dünyanın etkileri yavaş yavaş onları da değiştirmeye başlamış.

Nevin Sungur

Kollontay Ekim Devrimi'nin *"yalnız feministi"* miydi?

Hep yalnız, hep marjinal, aşırılıkları yüzünden hep tehlikeli görülmüş, kenara itilmiş... Bütün bunlara, bunların da ötesinde yetiştirilişinden kaynaklandığını iddia ettiği çekingenliğine ve güvensizliğine rağmen kadınların siyasal mücadeleye katılmaları, örgütlenmeleri için çaba göstermekten hiç vazgeçmemiş. Neden hep şimşekleri üstüne çekmiş Kollontay? Sosyalist hareket içinde neden hep yalnız kalmış? Marjinalliğe mahkûm oluşunun nedeni feminizmi mi? Yoksa cinsellik konusundaki aşırı özgürlükçü görüşleri ve özel yaşamındaki gözüpekliği mi?

Aleksandra Mikhaylovna Domontoviç 1872 yılında St. Petersburg'da oldukça varlıklı bir ailede doğuyor. İlk isyanı ailesine karşı: Ailesinin bütün itirazlarına rağmen 1893'te uzaktan kuzeni olan Vladimir Kollontay ile evleniyor. 1896'da kocasının mühendis olarak çalıştığı fabrikaya yaptığı bir ziyaret Aleksandra'nın dünyaya başka türlü bakmaya başlamasına yol açıyor. Bir sonraki yıl tekstil işçilerinin greve gitmeleri ise Marksizm'i benimsemesi için yeterli oluyor. 1898'de beş yaşındaki oğlunu ve kocasını bırakarak Zürih'e siyasal iktısat okumaya gidiyor. 1899'da geri dönüyor ama kocasına değil. Artık o liberal bir mühendisin karısı değil, Menşeviklerle Bolşevikler arasında henüz tercihini yapmamış bir marksist militan ve yazar. 1908'de *Finlandiya ve Sosyalizm* adlı kitabı yüzünden hakkında tutuklama kararı çıkınca Batı'ya kaçıyor. Bundan sonra 1917 Martı'na kadar çeşitli Avrupa ülkelerinde dolaşıyor, Alman Sosyal Demokrat Partisi'nde çalışıyor, yine çeşitli ülkelerde gözaltı ve tutuklanma maceraları oluyor. 1915'te Bolşeviklere katılıyor. 1917 Martı'nda Rusya'ya dönüyor. Devrimin arifesinde, Eylül-Ekim aylarında Emekçi Kadınlar Birinci Petrograd Konferansı'nı düzenliyor; devrimle birlikte ise Toplumsal Refah Komiseri (Bakam) oluyor. 1918 Ocağı'nda yeni aile yasasının çıkışından bir ay kadar sonra Pavel Dıbenko ile evleniyor. 1918 Martı'nda yeni hükümetin bazı ana konulardaki politikalarına katılmadığı gerekçesiyle bakanlıktan ayrılıyor. 1922 yılının sonundan 1924 Ağustosu'na kadar Norveç'teki Sovyet delegasyonunun başkanlığını yapıyor. Ağustos ayında, Lenin' in ölümünden yaklaşık altı ay sonra ise Norveç Büyükelçiliğine atanıyor. Diplomasi onu sıktığı için Sovyetler Birliği'ne geri dönme talebinde bulunuyor, ancak bu kez de 1926 Eylülü'nde Meksika Sovyet delegasyonu başkanlığına getiriliyor. Bir yıl sonra sağlık nedenleriyle dönüyor ülkesine. 1927 Ekiminde Norveç, 1930 Ocağı'nda da İsveç elçiliklerine gönderiliyor. Yaşamının bundan sonraki bölümünde gerek kadınlarla ilgili olarak gerekse başka konularda suya sabuna dokunmayacak yazılar yazıyor, politik tartışmalarda tavır almıyor. 1952'de kalp krizinden ölüyor. Ölmeden önce, uğrunda o kadar mücadele verdiği kadın bürolarının 1930'da kapatılışına, 1936'da kürtajın yasaklanışına, ve 1938'de kocası Pavel Dibenko'nun vuruluşuna tanık oluyor.

1905 yılına kadar Kollontay'ın politik çalışmalarının ana eksenini kadınlar oluşturmuyordu. İsyan rüzgârlarının estiği 1905 yılıyla birlikte ise kadınların örgütlenmesi meselesi politik bakışının merkezine yerleşti. Bu tarihten itibaren Kollontay bu konuda iki cephede birden mücadele etmeye başladı. Bir yandan sosyalist hareket içinde kadınlara özgül sorunları aracılığıyla seslenen bir politikayı ve kadınların sosyalist harekete katılmalarını sağlayacak yapıların oluşturulmasını savunuyordu; öte yandan da hukuk ve siyaset alanlarında reformlara yönelik bir mücadeleyle yetindiğini iddia ettiği burjuva feministleri eleştiriyor, işçi kadınlarla feministler arasında bağ kurulmasını engellemeye çalışıyordu. Feministlere karşı tavrını belirleyen faktör, sosyalist hareket içinde devrimcilerle reformistler arasındaki tartışmalardı. Feministlere yönelik eleştirilerim reformistlerle tartışmasının bir parçası olarak görüyordu. Dolayısıyla da aslında perspektifi şuydu Kollontay'm: İşçi kadınların sosyalizm mücadelesine kazanılması için, partiye bağlı ama sadece kadınlara yönelik çalışmalar yapan yapıların oluşturulması. Şöyle yazıyordu Kollontay:- Tıpkı erkeklerin dünyası gibi kadınların dünyası da iki kampa bölünmüştür: Bunlardan biri, düşünceleri, amaçları ve çıkarları bakımından burjuvaziye yakındır, diğeri ise, özgürlük hedefi kadın sorununun tümüyle çözümlenmesini içeren proletaryaya. (*Selected Writings*, a.g.e., s.51.) Emekçi kadınları sosyalizm mücadelesine çekebilmek için kadın büroları kurulmasının gerekliliğini 1905'ten itibaren hep savundu. 1906 Baharı'nda kurmaya çalıştığı kadın işçiler bürosunun ilk toplantısına gelen kadınlar kilitli kapının üstünde şöyle bir not bulur: Sadece kadınlara açık olan toplantı iptal edilmiştir; yarın sadece erkeklere açık bir toplantı yapılacaktır. (Aynı yerde, s.33.) 1917 öncesinde Almanya'da sosyal demokratlarla birlikte çalışırken de işçilerin karılarını parti etrafında örgütlemeye çalışır Kollontay. Kadınlar kendilerinde üyelik aidatını verme hakkım bile görmemektedirler 1910'lar Almanyası'nda; Kollontay bu yıllarda iğneyle kuyu kazmaya çalışacaktır. Rusya'ya döndüğünde, ücretli emeğe katılmış kadın sayısı öylesine hızla artmıştır ki, orada da aynı amaç için ısrarla çalışmaya başlar. 1917 Nisanı'nda yapılan Yedinci Parti Kongresi'nin tutanaklarında Kollontay'ın ayrı bir kadın örgütünün kurulması için vermeye çalıştığı önergenin kaderi şöyle anlatılır: Oturum başkanı, toplantıya kadınların hiçbirinin oy verme hakkı olmadığı gerekçesiyle önergenin çekilmesini önerdi. Sergey kadınlar arasında yapılacak ajitasyon çalışmasını yönlendirecek teknik bir yapının kurulmasını önerdi. Başkan önergenini geri çekilmesini önerdi. Önerge geri çekildi. (Aynı yerde, s.114.) Parti içindeki kadınlar da *İşçi Kadın* adlı gazetenin yayın kurulunun kadınlarla çalışmanın yönlendirileceği bir merkez olarak kullanılabileceği görüşündeydiler. Kollontay bu arada çeşitli yazılarında sendikaların kadın işçilerin özgül sorunlarına yer vermemelerini, eşit işe eşit ücret hakkını savunmamalarını, annelerin korunması, doğum izni ve kadınların sendikal çalışmaya katılımı konusunda yeterli çaba göstermemelerini eleştiriyordu. 1917 Eylülü'nde Kollontay'ın kadın büroları fikri kabul gördü ve büroların ilk büyük toplantısı kadınların örgütlenmesi konusunu tartışmak üzere Ekim-Kasım aylarında (Devrim kalkışmasında ara verilmek suretiyle) yapıldı. 1920'de Inessa Armand ölünce Kollontay partinin kadın örgütlenmesinin başına geçti. Rusya dışında görevlendirildiğinde de bu konuda yazmaktan vazgeçmedi.

Kollontay'ın feminizmle ilişkisinin gerilimli oluşunu belirleyen tek etken, dönemin feministlerine karşı dışlayıcılığı ve kadınların örgütlenmesi meselesini işçi kadınların örgütlenmesine indirgemesi değil. Adıyla birlikte en çok anılan aşk/sevgi/cinsellik konularındaki yaklaşımı kesinlikle özgürlükçü Kollontay'ın, ama feminist olduğu kuşku götürür. Kollontay'a göre, insanlar arasındaki aşk/sevgi/cinsellik ilişkileri

toplumların yapılarına göre tarih içinde değişen ilişki biçimleriydi. Dolayısıyla da kurulmakta olan yeni toplumda aşkın, cinselliğin, ailenin anlamı burjuva toplumundakinden farklı olacaktı. Burjuvazinin bireyciliğe dayalı dışlayıcı, bencil, mülk edinici aşk ve cinsellik anlayışı ve pratiği sosyalist (ya da komünist) toplum için geçerli olamazdı. Yeni ahlak yeni toplumun en önemli sorunlarından biriydi. Üstelik bir üstyapı kurumu olduğu gerekçesiyle ahlak alanının bu sorunları zamanla kendiliğinden hallolmaya da bırakılamazdı. Yeni toplumun inşasında, tıpkı ekonomi ve politika alanında gerçekleştirilen dönüşümler gibi, ahlak alanına da bilinçli/iradi müdahalelerde bulunmak gerekiyordu. Zaten devrim süreci gençleri çok çeşitli ilişki biçimlerini denemeye itmişti. Tek eşliliğe dayalı, yalıtılmış ve dışlayıcı çift ilişkisinde direnmek boşunaydı.

Devrim öncesinde de devrimden sonra da yazıyor Kollontay bu konularda. Çizgisinde de oldukça belirgin bir süreklilik var: Tek eşli evliliğin ikiyüzlü ve baskıcı niteliği, insanları dayanışmadan alıkoyan bencilleştirici özelliği, insan ilişkilerinin çeşitli biçimlerinin sadece sevgiliye yönelik talepler haline gelmiş olması, burjuva evliliğinin ve aşk anlayışının sağlıksızlığının belirtileriydi Kollontay için. Bu sağlıksız ilişki biçimi hem erkeği bir cendereye sokuyordu hem de kadını. Baskı karşılıklıydı bu ilişkilerde. Bu genel çerçeve içinde kadın-erkek eşitsizliği burjuva ahlak anlayışının içinden geçmekte olduğu krizi derinleştiren bir faktör Kollontay'ın anlatımında. Kadınlarla erkeklere uygulanan çifte standart zaten var olan bir karşılıklı baskı ve ikiyüzlülüğü pekiştiriyordu ona göre. Kısacası mevcut aile örgütlenmesinin, tek eşli çift ilişkisinin erkeğin çıkarına olduğuna ilişkin bir tahlili yok Kollontay'ın. Bu konuları işlediği hikâyelerini topladığı *İşçi Arıların Aşkı* adlı kitabında erkekler hep kötü karakterlerdir. Ama hepsi de NEP erkeğidir: Yeni Ekonomi Politikasının zengin ettiği, yozlaştırdığı erkeklerdir bunlar. Bu hikâyelerde gerçekten feminist bir bilince işaret eden tek şey, özellikle 'Kızkardeşler' adlı hikâyedeki kadın dayanışmasıdır.

> Tıpkı erkeklerin dünyası gibi kadınların dünyası da iki kampa bölünmüştür: Bunlardan biri, düşünceleri, amaçları ve çıkarları bakımından burjuvaziye yakındır, diğeri ise, özgürlük hedefi kadın sorununun tümüyle çözümlenmesini içeren proletaryaya.

1920 yılında kürtaj serbest bırakıldıktan sonra Kollontay bu yasayı anlatmak ve savunmak için çeşitli yazılar yazıyor, konuşmalar yapıyor. Kollontay'ın bu yazılarda ve konuşmalarda ileri sürdüğü mantık yasanın resmi gerekçesinin aynı: Kürtaj ekonomik koşulların dayattığı bir zorunluluktu; ülkenin kıtlık ve yoksulluk sorunları hallolduğunda kürtaja gerek kalmayacaktı bu yaklaşıma göre; doğum kontrolüne ve kadınların doğurganlıklarını denetleme haklarına hiç yer yoktu bu yaklaşımda. Bunun berisinde yatan esas mesele ise anneliğin nasıl algılandığıydı. Kollontay için annelik toplumsal bir yükümlülüktü. Çocuğun bakımı değil ama doğum yapmak ve bebeğini emzirmek bir kadının topluma karşı sorumluluklarıydı. Kadınları tümüyle topluluğun insan gücüne olan gereksinimine tabi kılan bu yaklaşımla hiçbir sorunu yoktu Kollontay ın. Ama bunun tam tersini, yani çocukların ille de toplu bakım merkezlerinde bakılmalarını da savunmuyordu: Kadınların ellerinden annelik zevklerinin alınmasına da karşıydı.

Nihayet fuhuş konusunda yazdıklarıyla da pek feminist değil Kollontay. Fuhuşa karşı mücadele edilmesi gerektiğini ateşli bir biçimde savunuyor ve bu konuda gerekli özenin gösterilmediğinden yakınıyordu zaman zaman. Fuhuşun cezalandırılmasına karşıydı Kollontay: Kocasının parasıyla geçinen bütün kadınların cezalandırılması gerekirdi öyle bir durumda. Olsa olsa pezevenkler cezalandırılmalıydı. Ancak fuhuşa, zorunlu çalışma kapsamında karşı çıkılabilirdi ona göre: Her şeyden önce ulusal ekonomiye katkıda bulunmamak anlamına geldiği için kötüydü fuhuş. İkinci gerekçe ise, fuhuşun halkın sağlığını tehlikeye sokmasıydı. Kollontay ancak üçüncü gerekçe olarak kadınların aşağılanmasından söz ediyordu. O da şu bağlamda: Fuhuş yapan erkek karşısındaki kadını aşağıladığı ölçüde eşitliğe, dayanışmaya aykırıydı fuhuş. Böyle olduğu için de yeni ahlaka aykırıydı. Dolayısıyla karşı çıkılması gerekiyordu.

Kuşkusuz bunlar Kollontay'ın sonuna kadar kadınların bağımsızlaşması ve özgürleşmesi için mücadele etmiş olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Ama Kollontay'ın yaşamı belki de, bu mücadeleyi salt bir komünist olarak vermekle bir feminist olarak vermek arasındaki açıyı ortaya koyuyor. 1920'lerde Lenin'in son döneminde aile ve cinsellik konusundaki görüşleri saldırıya uğradığında Kollontay Marx'ın ve Engels'in görüşlerini savunuyordu. Şimşekleri üzerine çekmesinin nedeni feminizmi değil tavizsiz komünizmiydi.

Kaynaklar

Alexandra Kollontai, *Conferences sur la liberation des femmes, La Breche, 1978.*

Selected Writings, *Lawrence and Wishart, 1977.*

Love of Worker Bees, *Açademy Press, 1977*

Gülnur Savran

Ekim Devrimi kadınlara neler getirmişti?

Sovyet Rusya'nın kuruluş aşamasında devrimci yönetimin kadınlarla ilgili politikalarının çerçevesi oldukça netti. Marx ve Engels'ten başlayarak Marksistlerin kadınların kurtuluşuyla ilgili perspektifinden esinleniyordu bu çerçeve. Bu dönemde oluşturulan politikaların iki ayağı vardı: Kadınların toplumsal üretime yani ücretli emeğe katılmalarını sağlamak; bunun mümkün olması için de ev işlerini ve çocuk bakımını ev dışına taşımak. Aile ve iş yasalarında tam eşitlik ile eğitimde yapılan çeşitli reformlar bu çerçeveyi tamamlayan, bu iki ayağın etrafını ören önlemlerdi

Devrimin kadınlara yönelik ilk uygulamalarından biri 1918 de çıkartılan laik aile yasasıydı. Bu yasal düzenleme eşleri yasa karşısında eşit hale getiriyor, işe girmede koca iznini ve kadınların kocalarının ikametgâhında yaşama zorunluluğunu kaldırıyordu. Artık kadınlar kendi soyadlarını da koruyabileceklerdi. Aynı yasa, evlilik-dışı çocukları evlilik içinde doğmuş çocuklarla eşit statü ve haklara sahip hale getiriyordu. Öte yandan boşanma da kolaylaştırılmış, karşılıklı rızanın olduğu durumlarda mahkemeye baş vurma gerekliliği ortadan kaldırılmıştı; eşlerden yalnızca birisi boşanmak istediğinde ise mahkeme yine devreye sokuluyordu.

Aile yasasının yanı sıra, beklenebileceği gibi devrimin ilk yıllarında iş yasasında da ciddi değişiklikler yapılmıştı. Bütün kadınlara her tür işte çahşına hakkı tanınmış, hamile kadınların işten çıkarılması yasaklanmış, eşit işe eşit ücret yasası kabul edilmişti. 1920'ler boyunca kadınlar ayrıca 16 haftalık ücretli doğum izni ve doğum sonrasında yeniden işe alınma güvencesini sağlayacaklardı. Bu yılların radikal kararlarından diğer ikisi de, 1920'de kürtajın yasallaşması ile eşcinselliği yasaklayan yasaların kaldırılmasıydı.

Öte yandan, partinin 1919'da kabul edilen programında öngörülen bir şey kısa süre içinde yürürlüğe sokuluyor, büyük kentlerde toplu yemekhaneler, çamaşırhaneler, çocuk yuvaları, kreşler açılmaya başlanıyordu. Ancak 1921'de benimsenen Yeni Ekonomi Politikası'yla birlikte kaynak dağılımının mantığı tümüyle değişecek, -sınırlı da olsa- özel mülkiyet ve piyasanın gerekleri doğrultusunda getirilen önlemlerle kadınlar işsizliğe yani evlerine sürülecekti. Bu noktada ev işlerinin toplumsallaşması sürecinde bir geriye dönüş başlamıştı bile.

Devrim sürecinin gerek Savaş Ekonomisi gerekse Yeni Ekonomi Politikası dönemlerinde yaşanan toplumsal çalkantıları içinde, aile, cinsellik, kadın-erkek ilişkileri altüst olmuş, yeni yeni deneyimler yaşanmaya başlamıştı. Ancak iç savaşın da derinleştirdiği bu kargaşa içinde sokaklar kimsesiz çocuklarla dolmuş, bir sürü kadın yalnızlığa ve sefalete itilmişti.

1926 yılında çıkan yeni aile yasasında bütün bu yaşananların izleri görülüyordu. Sovyet rejiminin sağlamaya çalıştığı yasal eşitliğin her şeyi çözmediği, eşitliğin olmadığı yerde eşitlik varmış gibi davranmanın kadınları daha da mağdur duruma sokabileceği görülmüştü. Yeni yasayla evlilikteki mal rejimi değiştirildi: 1918'de eşitlik adına getirilmiş olan mal ayrılığı sisteminden mal birliği sistemine geçildi. Kadınların boşanmayla içine itildikleri sefalet böylece bir ölçüde giderili-

yordu; bu ayrıca, hukukun kadınların karşılıksız ev emeğini tanıdığı anlamına da geliyordu.

1926 yasası ayrıca evlat edinmeye ilişkin yeni bir düzenleme de getiriyordu. 1919'da, çocukların bakımının toplumsal kurumlarca üstlenileceği düşünüldüğü sırada evlat edinme yasaklanmıştı. Yüz binlerce kimsesiz çocuğun çocuk yuvalarını ve yetimhaneleri tıka basa doldurması üzerine yeni yasayla evlat edinme serbest bırakıldı. Yerine başka bir şey getirilmeksizin aile ortadan kaldırılamıyordu belli ki. Yine bu yasa, resmi kayıtlara geçmemiş birliktelikleri resmi evlilikle eşit statüye getiriyordu.

Sovyet yönetiminin kadınları bağımsızlaştırma ve toplumsal üretime dahil etme doğrultusundaki güçlü iradesi 20 li yılların sonuna kadar sürdü. Bunu izleyen dönemde ise kadınlar giderek daha yaygın bir biçimde çalışan anneler olarak tanımlanmaya başladı. 1936 yılında kürtaj yasaklandı. Aynı yıl çıkarılan yeni Anayasa da ise analık değerini alçaltına devlete karşı işlenmiş bir suç haline geliyordu. 1944 tarihli bir kararname sadece resmi kayıtlara geçmiş birlikteliklerin evlilik sayılacağını ilan ediyor, boşanmayı pahalı ve zahmetli bir işlem haline getiriyor. evlilik-dışı çocukların babalarının çocuklarına karşı sorumluluğunu ortadan kaldırıyordu. Ustelik artık bu çocukların kimliklermdeki baba bölümüne bir çarpı işareti konacaktı.

Peki bütün bu gerilemeler nedendi? Sovyet rejimi ilk yıllar girdiği rotadan çıkmasaydı kadınlar açısından bu geri adımlar atılmaz mıydı? İlk yılların devrimci yönetiminin kadınların kurtuluşuna ilişkin perspektifleri yeterli ve sorunsuz muydu? Kuşkusuz değildi. Ev işlerini toplumsallaştırarak kadınların toplumsal üretime dahil edilmelerini mümkün kılmaktan ibaret bir çerçeveydi bu. Kadınların kurtuluşu için bundan ibaret bir strateji çizmek, kadınların ev içinde harcadıkları karşılıksız emeği ciddiye almamak, ev işleri ve çocuk bakımının kadınlarla erkekler arasında eşit olarak bölüştürülmesi gereğini görmezden gelmek anlamını taşır. Oysa bu işler hiçbir zaman tümüyle toplumsallaştırılamayacaktır. zaten de övle olmasının istenir bir şey olup olmayacağı tartışma götürür.

Ekim Devrimi sürecinin ortaya koyduğu bir gerçek var: Çeşitli nedenlerle ev işlerinin ev dışına taşınması ya da ortaklaşmacı biçimlerde halledilmesi uzun süreleri gerektirebilir. Bu durumda, kadınların toplumsal üretime katılmasının anlamı da değişecektir. Ev işlerinin bütün sorumluluğunu yüklenmiş olan kadınların toplumsal üretime erkeklerle eşit biçimde katılmaları mümkün olamaz. Ev içindeki çalışma yükü kaçınılmaz olarak kadınların düşük ücretli, çalışma koşulları ağır olan, niteliksiz işlere mahkûm' olmalarına yol açar. Nitekim Sovyet toplumunda kadınların tarihi, toplumsal üretime hep daha fazla sayıda kadının cinsiyet temelinde bölünmüş bir işgücüne katılmasının tarihi olmuş.

Bütün bunların ötesinde, ev işlerinin toplumsallaşmasına, bu mümkün olmadığında ev işlerini kolaylaştıracak tüketim malları üretimine, ayrıca doğum kontrolü aygıtlarına, çocuk bakım merkezleri ve kreşlere vb. kaynak ayrılmaması tek başına kıtlık koşullarıyla açıklanamaz. Ekonomik kararlar teknik değil politik kararlar. Sosyalizme geçiş toplumunun her hangi bir biçiminde bu kararların, çalışanların farklı kesimlerinin iradelerini yansıtmaları gerekir. Oysa Sovyet yönetimi altında kadınların karar süreçlerine toplumsal cinsiyetleri temelinde katılmaları söz konusu bile değildi. Bırakalım partiden bağımsız bir kadın hareketini, parti içinde kadınların kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarına yönelik çalışmalar yapacak birimlerin oluşturulması bile büyük tartışmalara yol açıyordu. Dolayısıyla da, kadınların kaynak dağılımındaki öncelikleri kendi özgül ihtiyaçları doğrultusunda etkilemeleri mümkün değildi. Kadınlar devrim sürecine başından beri toplumsal cinsiyetleri temelinde katılmamışlardı.

gerçekten kaderden kaçılmaz mı?

başkanlık sistemiyle ilgili ne düşündüğü sorulduğunda, mizah yazarı necef uğurlu, "olumlu buluyorum, hatta süleyman demirel'in ölene kadar başımızda olması sağlanmalı," diyor. "onunla başladım, onunla bitirmek istiyorum. anladım ki boş yere mücadele etmeye gerek yok, kaderden kaçılmazmış.

gerçekten de, yaşı kırk civarında olan türkiye cumhuriyeti vatandaşları için süleyman demirel bir kader gibidir. o yüzden depremin hemen öncesinde çok konusu edilen o fotoğrafı çekt[illegible] asla ondan kurtulamayacağımızı bilmenin cüretiyle hareket etmektedir.

üç adam; yanlarında üç tane güzel kadın. bu kadar güzel kadınlarla ancak belli bir miktarın üzerinde para kazanan adamlar birlikte olabiliyorlar. ve o miktarda para çoğu zaman belirli biçimlerde kazanılabiliyor; banka dolandırarak falan. birçok gazeteci resimdeki üç adamın zan dosyalarını bir nefeste sıralayabiliyorlar. süleyman demirel, yanında gözlerinin siyah boyası fazla kaçmış nazmiye demirel'le koltuğa oturmuş, yanlarında iki oğlan çocuğu, yani "torunlar"; "baba nın "aile fotoğrafı" benzetmesini masum kılabilecek tek unsur. çok tepki çekti bu "aile"; kendisi de kaçın kurrası olan dyp tunceli milletvekili kamer genç 15 haziran günü meclis kürsüsüne getirdi konuyu. o da cavit çağlar, kamuran çörtük'le ilgili bilgileri su gibi sayabilenlerden. verso'nun başkanı erhan göksel ise konuyla ilgili olarak, "Geç kalmış bir fotoğraf," diyor. "Yaklaşık 30 senedir var, kamuoyuna yeni mal oluyor."

bu resmin mazeretleri hazırdır tabii. mahkemeler sonuçlanmamıştır, hukuk karar vermeden kimseyi suçlayamazsınız. konu hırsızlık oldu mu, davaların siyasal boyutu siliniverir; sanki mahalle kuyumcusunu soymuş adamlarla karşı karşıyayızdır. halbuki süleyman demirel, politik hayatının başlarındayken siyasi boyutu yüksek iki hukuki kararla yüz yüze geldi. bunlardan birincisi çetin altan'ın dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin, ikincisi ve daha acıklısı ise deniz gezmiş, yusuf aslan ve hüseyin inan ın idamlarına ilişkin meclis oylamasıydı. ikisinde de "sanık"ların aleyhine olan oyunu kullanma konusunda kararlılık gösterdi süleyman demirel; meclis aritmetiğinin lehlerine olmasına rağmen, gece yarılarına kadar kalarak oyunu kullandı. deniz'lerin ipine asılma "şeref"inden malırım etmedi kendini.

hep muhafazakâr bir politikacı olmuştu. dp iktidarı sırasında devlet su işleri genel müdürüydü; bayar'ın kendisinden küçümsemeyle "bizim sucu" diye bahsettiği söylenir. 1961 sonrası ap genel başkanlığı için saadettin bilgiç'le yarıştı. bilgiç, basın tarafından tutucu, gerici, atatürk devrimlerine karşı bir kimlik olarak resmedilirken genç ve parlak bürokrat süleyman demirel'in bir amerikan bursuyla gittiği amerika'da morisson'la çektirdiği resim seçim malzemesi olarak kullanıldı. o zamanlar sol, demirel'den morisson süleyman olarak bahsederdi. sermayenin ancak devlet eliyle yapılabilecek büyük yatırımlara ihtiyaç duyduğu bir dönemdi: ege sanayi odası başkanı şinasi ertan, "az gelişmiş ülkelerde planlı kalkınmanın karşısında olmak mümkün değildir," diyordu. tüsiad başkanı feyyaz berker ise, "toprak, tarım ve mali reformlar başta olmak üzere bütün yeniden düzenleme çabalarını destekleyeceklerini" açıklıyordu. işte böyle bir dönemde süleyman demirel de planlamacıydı, nitekim bu yüzden ap'nin ilk genel başkanı ragıp gümüşpala'nın, "bize plan değil pilav lazım," sözlerine muhatap olmuştu. ama demirel'in planlamacılığı, kamu mülkiyetine değil, sermayeye yönelik teşviklere, sübvansiyonlara dayanıyordu.

geçtiğimiz yıllarda ödp genel başkanı ufuk uras kendisini ziyaret ettiğinde, 12 mart öncesinin türkiye işçi

partisi'yle yaptığı tartışmaları hatırlıyor demirel. türkiye'de solun, hem alınan oy olarak hem de bundan daha önemlisi, ideolojik olarak güçlü olduğu yıllar. şimdi deprem bölgesi diye anılan "körfez"in sanayiin merkezi olarak geliştiği zamanlar.

"devlete laf ettirmem"

deprem sonrası en tepki alan politikacılardan birisi oldu demirel. ama alttan geçen fay hattına rağmen buralarda sanayi tesislerinin kurulmasındaki katkısı hatırlandığı için değil. deprem sonrası, devletin sorumluluğunu unutturma konusunda gösterdiği çabadan ötürü. nitekim milliyet yazarı umur bugay, "bizim altımız değil, üstümüz çürük," diye isyan etti. demirel'in devleti eleştirenlere karşı tavrı daha sonra da yumuşamadı. yüzünde, 10 kasım törenine katılmış çocukların bir yetişkine hiç yakışmayan hüznüyle. "yaralar sarılacaktır, fevkalade üzgünüz," gibi kendine mahsus lafları sarf etti. sorumlu olduğu ve sorumluluğu üstlenmediği bütün durumlarda olduğu gibi. ama süleyman demirel o kadar uzun bir süre, o kadar yüksek mevkilerde bulunmuştur ki türkiye'de, onun sorumluluk sahibi olmadığı bir gelişmeden söz etmek mümkün değildir.

1964'de adalet partisi genel başkanlığına seçildikten sonra iki darbe dönemi dışında devletin hep tepelerinde dolanmış. otuz yıldır devlet içinde, devlet adına işlenen suçlardan haberdar olmaması mümkün **mü?** cavit çağlar, ali şener ve kamuran çörtük'e duyduğu hoşgörü de bundandır.

daha tansu çiller "devlet için kurşun yiyen de kurşun atan da birdir," demezden çok önce süleyman demirel, "tespih çekenle silah çeken" arasında bir kıyaslama yapmış ve silah çektiğini iddia ettiği solculara karşı faaliyetlerini tespih çekmekten ibaret gördüğü sağcıları savunmuştu. ona, "sağcılar suç işliyor dedirtemez"diniz. mc hükümetlerinin başbakanıydı o. halka karşı işlenen siyasal suçların yılları.

"çankaya'nın şişmanı"

zonguldak maden işçileri, özal için, "çankaya'nın şişmanı, işçi düşmanı" sloganını kullanırlardı. doğrusu bu sloganı demirel'in de hak ettiğini düşünüyorum. demirel işçi düşmanlığı konusunda özal'la yarışır. siyasi hayatı boyunca hep sermaye ne istiyorsa onu yapmıştır: vaatleri bir yanda tutulursa, siyasal ferahlama sağlayan. hiçbir adımı yoktur, ve tıpkı özal gibi siyasete şişman başlamış, yıllar içinde de kilo almıştır. demirel'in fiziği coca-cola şişesi gibidir; boyutları değişse bile siluet değişmez.

"orduya laf ettirmem"

işte bu siluet. türkiye siyaset sahnesinde iki defa. "şapkasını alıp gitmek" zorunda bırakıldı. bunların ikisi de hepimizin bildiği gibi ordu marifetiyle olmuştur. demirel depremden sonra, orduyu da "laf ettirmeyeceği" güçlerin arasında saydı; kızılay'ın yanında! nato'nun güçlü müttefiki silahlı kuvvetlerimiz bilmiyorum, üç çadırı yan yana getiremeyen kızılay'la bir arada düşünülmeyi hak eder mi!

ama 18 nisan seçimleri öncesmde verdiği bazı demeçlerde, orduyla kavga etmenin hata olduğunu ve bu hataya kendisinin düştüğünü ifade etmişti.

halbuki özellikle 12 eylül darbesini içine sindiremedi demirel. darbe sonrasında orduyu karşısına alan politikalar yürüttü. güniz sokak'taki "bir bilen" olarak sürdürdüğü hayat hâlâ hafızalardadır. o yıllarda gösterdiği ordu karşıtı tavır. birçok solcuyu da etkilemişti. murat belge, yeni gündem dergisi için sık sık kendisiyle görüşür, o zamanlar demirel'in yandaşı olan nazlı ılıcak, bir nev'i "demokrat yazar" muamelesi görürdü. hatta haluk gerger ve aziz nesin de demirel i ziyaret edenler arasına katılmış, toprağı bol olsun, aziz nesin, demirel'e. "bir darbe daha olursa siz herhalde komünist olacaksınız," demişti. halbuki demirel, yıllar önce kendisine allende'yle ilgili bir soru yönelten abdi ipekçi ye, "evi götürdüler onu," diyen demirel'den çok farklı değildi. o yıllarda da şeffaf karakol falan gibi fantezilere de solculardan başka inanan olmuş mudur bilmiyorum. şimdilerde muhaliflerin çok sevdiği bir klişe var. "sözün bittiği yer," diye. işte demirel'de o olay yok, lafı hiç bitmiyor, her zaman her istediğini etkisi altına alabilecek ya da susturabilecek bir cümle kuruyor.

ya kadınlar

ama haksızlık etmemek gerek. demirel'in gözünü boyayabildikleri yelpazesinde feministler de var. o aslında muhafazakâr bir politikacı olarak, kadınlar ve erkekler üzerine söz söylemeyi sevmemiş hiç. ama herhangi bir konuda kendisine uzatılan bir mikrofonu cevapsız bırakmadığı da görülmemiş.

nitekim siyasal yasaklı olduğu yıllarda, kendisiyle kadınca adına görüşen ayşegül devecioğlu'na "İcabı varsa feminizm fevkalade bir iştir," demeyi becermiş. kadınların siyasete uzaklığını, siyasetin üzerindeki asker gölgesiyle açıklamayı da. ve o kadar inandırıcı konuşmuş ki, aslında pek de kül yutacak bir kadın olmayan ayşegül devecioğlu, yazısını şöyle bitirmiş, "Ama yalnızca bu kadar, Nazmiye Hanım bu kadar konuşuyor. Demirel'lerin Güniz Sokak'taki evinden ayrılırken kimbilir diye düşünüyoruz, belki gelecekte Nazmiye Hanım da konuşmaya karar verir. Kadın erkek eşitliğine samimiyetle inanan bir insanla evli çünkü."

süleyman demirel'in kadın erkek eşitliğine inandığını sanmıyorum ama nazmiye demirel, kocasının yanında kürsüye çıkan amerikan modeli politikacı eşinin türkiye'deki ilk örneğidir. ondan önceki politikacı eşlerine mevhibe inönü'nün soluk menekşe kırılganlığı hâkimdi zaten. süleyman demirel, nazmiyanım ı heyetlere katıp her yere yanında götürmesiyle, onu ve berberini yanında taşımasıyla yoğun eleş-

tiri almış bu arada da halduı simavi yönetimindeki *günaydın* gazetesi. nazmiye hanım'ın ayakkabıcısıyla bir ilişki yaşadığı yönünde bir dedikodu yayını yapmış. çocukluğumda annem babam dolayısıyla tanıdığım solcu çevrelerde bu dedikodunun rağbet gördüğünü hatırlıyorum.

böyle bir darbenin demirel'i yıkması sözkonusu olamazdı; yıkmadı da zaten. o yıkılma ve şaşırma konusunda şerbetli bir politikacı. ya da bu konularda şerbetli olduğu için, (ki bu özelliğe halk arasında yüzsüz adı verilir) böyle büyük bir politikacı. nitekim, geçen yıllarda kader'den kadınlar kendisini ziyaret ettiğinde neşesini muhafaza etmiş. ama aynı kuruluştan kadınları temsilen dantel örtülü bir kürsü aldığında yine de biraz şaşalamış gibi geldi bana. başına neden böyle bir şeyin geldiğini anlamakta zorlanmış olabilir. çünkü demirel'in kendisini hiç kadınların talepleri ve ihtiyaçlarını yerine getirmekle memur olarak gördüğünü sanmıyorum. o bu ülkenin en güçlü kesimlerinin temsilcisi ve sözcü sü oldu hep; orta ve büyük sermay onların suya ihtiyacı olduğu döneme barajlar kralı oldu, onların su şirketl rine ihtiyacı olan dönemde de özelle tirmeci. ama safını hiç şaşırmadı. solculara fikren en yaklaştığı nokta geçtiğimiz 8 mart'ta, "işsizliğin, fuk ralığın, yoksulluğun tümüyle ortada kalkmasına kadar kadınların ızdıra devam edecektir," şeklinde verdiği d meçtir bana sorarsanız. artık, yetm yaşını aştığı bu günlerde bu kiloyla tempoya nasıl dayandığı merak konu su oluyor. bana sorarsanız işin su hizmet aşkındadır. o da öyle söylüy zaten de. hizmetin kime olduğu konusunda anlaşamıyoruz. demirel. bizi için bir kader gibidir. ama bizler kad rimizi değiştirmenin mümkün olduğ nu biliyoruz ve şu dünyayı çekip çev ren ve istediğinde nelere kadir olan gücümüzü bir defalık bu kaderi değiştirmek için kullanmamız da mümkün dür.

ayşe düzka

SİZ OLSAYDINIZ NE YAPARDINIZ?

Ağustos sayımızda on dokuz yıllık evli, iki çocuğu olan Seniha'nın mektubunu yayımlamıştık. Seniha, kocasının her yönden iyi, çocuklarına düşkün biri olduğunu, onunla bir yaşam paylaşmaktan memnun olduğunu, ortak yaptıkları her şeyden zevk aldığını ama paylaştıkları cinselliğin kendisine zul geldiğini ve sorun yaşadığını yazmıştı. Hemen her konuda memnun olduğu kocasından sırf cinsellik yüzünden ayrılmaya değip değmeyeceğini bilemeyen ama bir yandan da cinselliğini yaşayacak zamanının kalmadığını düşünen Seniha önemli bir kararın eşiğinde.

"Kararlı olun!"

Mektubunuz sanki beni anlatıyor. Ben de kırk dört yaşındayım ve evliliğim sizin evliliğinize çok benziyor. Bundan birkaç yıl önce epeyce bunaldım, bir yıl boyunca psikologa gittim. Önümde iki seçenek vardı, ya bu evliliği sürdürecektim ya da yeni arayışlara girecektim.

Yeni arayışlara girmekten korktum. Üstelik kocamı o kadar çok seviyorum ki, ondan ayrılmak fikri de bana çok uzak geldi. Evliliğimi sürdürmeye karar verdim. Karar verince ve neden karar verdiğini bilince bazı problemler problem olmaktan çıkıyor.

Yılların verdiği alışkanlık ve heyecansızlık cinsel yaşamımı olumsuz etkiliyor. Ama ben buna razı oldum. Kaybetmek istemediğim şeyler bana cinsellikten önemli geldi. Bu kararı verince rahatladım. En önemlisi karar vermek. Sizin için neyin daha önemli olduğuna karar verin ve hemen uygulayın. Bu süreci uzatmayın.

Mine S.

"Hayatı bir kere yaşıyoruz"

Seniha Hanım, yaşadığınız sorunu bilebildiğim kadarıyla birçok evli kadın yaşıyor. Sizin de korktuğunuz gibi, yaş ilerledikçe başka partnerlerle bir cinsellik yaşayacak zaman kalmıyor. Bir ilişkide bazı konularda tam olarak istediğimiz doyumu yaşayamayabiliriz ama bütünüyle eksik yaşamak da oldukça önemli bir sorun bence. Size asla ayrılın diye tavsiyede bulunamam ama yaşamınızın bundan sonraki döneminde bu şekliyle evliliğinizi sürdürüp sürdüremeyeceğinizi düşünüp ona göre bir karar almanızı önerebilirim. Sonuçta hayatı bir kere yaşıyoruz ve zaman hızla tükeniyor. Fedakârlık kendinize de karşı tarafa da yapılmış bir haksızlık olur. diye düşünüyorum. Sevgiler.

Maide/İzmir

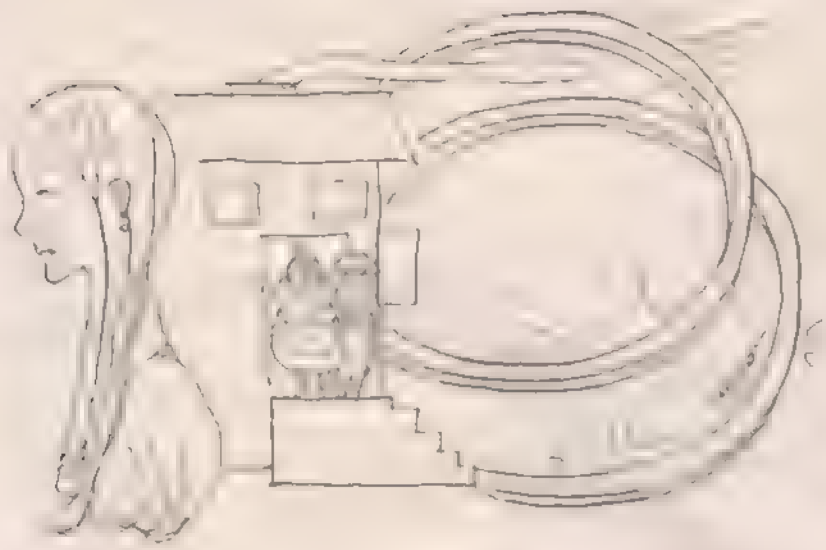

Evleneyim mi?

Size de oldu mu bilmiyorum ama ben de, çevremdeki herkes de depremden çok etkilendi. Anlatmak istediğim korku, endişe gibi duygular değil. Sanki hep birlikte hayat görüşümüz değişti. Ben özgür yaşamayı seçmiş birisiyim. Çok genç yaşta ailemin yanından ayrıldım, sekiz yıldır tek başıma yaşıyorum. Bugüne kadar evlenmeyi hiç düşünmedim. Ama deprem sırasında ve sonrasında ailenin ne kadar önemli olduğunu fark ettim. Annemi, babamı, ablamı ve yeğenimi ne kadar sevdiğimi, onların beni ne kadar sevdiğini ve birbirimize ne kadar ihtiyacımız olduğunu gördüm. İzlediğim kadarıyla depremi daha ağır yaşayanlar için de durum böyleydi. Belki de bizi güvensiz bırakan bu düzen aileyi daha önemli kılıyor. Deprem, erkek arkadaşımla da eskisinden daha çok yakınlaştırdı beni. O ısrarla evlenmek istiyor, ben karar veremiyorum. Benim şu andaki ruh halim gelip geçici mi, yoksa gerçek bu mu? Evlenirsem çok alıştığım, tutkunu olduğum özgürlüğümü kaybeder miyim?

Pelin, Ankara

Babalar da var

Kendimi babamdan özür dilerken buldum. Kaç yıl sonra mı? Ölümünden on dokuz yıl sonra. Hem de semizotlarını doğrarken. Neden semizotu. bizim memlekette semizotu pişmezdi bile. Babalar Günü yaklaştığı için mi?

Kızı evlendiği için görmeye gelmişti uzaklardan. O gün bile erken gelmemiştim eve. Özellikle. İşlerimin önünde babam bile olsa gözüm görmezdi. Kabul edecekti bunu. Ya da bu onun sorunuydu. Farklıydun işte. Bizim işimiz böyle, kaçta geleceğimiz belli olmaz. Küçük işlerle uğraşmıyoruz, dünyayı sırtladık. Bize gelen buna göre gelecek bile demiştim. daha acıtsın dive. Anlamaya çalışmıştı. karnı burnunda bir kadının neden alışılmışın dışında olmaya çalıştığını.

Giderken sarılmaya çalışmış, gözlerinden yaşlar akıvermişti. "Bu kadar ileri gitmenin sonu iyi değil kızım. Ortalarda bir yerde olsanız," demişti. Gene de beni iyi ellere teslim ettiğini zannedip rahatlamıştı. Bir daha da görüşmedik. Bu sondu. Oğlumun doğumundan on gün önce öldü. Bu kız, o küçük bedenle nasıl doğuracak kaygısıyla.

Oğlumun doğumundan yirmi gün önce anneme mektup yazıp doğum için gelmesini, ihtiyacım olduğunu belirtmiştim. Babama selam yazmış mıydım? Yoksa gelmesin diye selam da mı yazmamıştım? Sonradan onu çağırmayışıma çok dertlendiğini, yalnız kalma korkusunu, ne zaman ve niçin biriktirdiğimi anlamadığı öfkeme çok içerlediğini öğrendim.

Onu bilerek çağırmamıştım. Bir yük daha kaldıramazdım. İki odaya beş kişi sığmazdı. Kapana kısılmıştım, kıstırıldığım kapanda kendime öfke doluydum. Alışılmışın içine girmiştim. Çoluk çocuğa karışıyordum işte...

Babalar Günü'nü saçma bulduğum yıllar gerilerde kaldığı için mi düşünüyorum bunları. Anneler Günü'nde aranmamanın ne olduğunu yaşadığım için mi? Yoksa ona dair birçok şeyin aklıma düşüvermesinden mi?

Çocukluk ve ilk gençliğimiz. Varolduğumuzu birileri duysun diye çırpındığımız yıllar. Hani o saçların süpürge edildiği, ne yapılıyorsa bizim için yapılan ya da yapıldığı söylenen yıllar. Ve en yakınımızda iki hedef. Önce baba sonra anne. En çok acıtılacaklar. Sonra birilerini yana yakıla aradığınız: kimseler olmasın diye de inadına yalnız çıktığınız yollar. Sonra sokak kedileriyle tutturulan frekanslar, betonlardan ille de çıkmaya çalışan otları kendine daha yakın bulmalar. Sonunda kendi çocuğunuzun sesini duyamaz hale gelmeler. Siz kaç yıl sonra, neredesiniz? Ben ölümünden on dokuz yıl sonra da olsa, semizotu doğrarken. öyle birden bire salya sümük özür diliyorum babamdan. Çok geç mi? Duyduğunu biliyorum. Niye ağladığımı anladığım da. Sonunda paylaştık ya...

Esra Dönmez

Anne kadınlar Kadın anneler

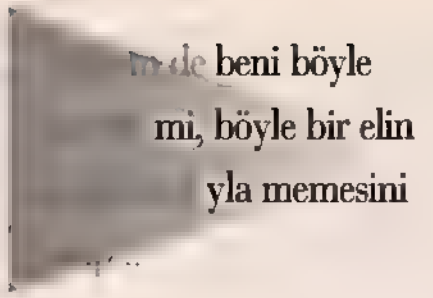

Annelerin cinsiyeti (kadın!) erkek çocuklar için önce çekici ama sonra rahatsız edici, çoğu zaman da bu ikisinin karışımı olan bir tutsaklık nedenidir... Anneler hem "hanımeli kokan" öpücükleri, hem "durmadan öpen" öpücükleri ile oğullarına sımsıkı sarılır, hayat boyu bırakmazlar. Söylediği şarkılar (kadın sesi!) hiç unutulmaz... Hem kaçınılan, ürperten hem de özlenen okşamalar (kadın eli!), yıkamalar-birlikte yıkanmalar, birlikte uyumalar, çıplaklık (kadın teni!), elbise provaları, güzel yengeler, ağda günleri... Kadın kokusu. Kadın sıkıntısı. Anne korkusu. Kadın korkusu...

Çevirmen ve öykü yazarı Kamuran Şipal ilk romanı *Demir Köprü* de böyle bir demir cendereden geçen çocukluk yıllarını sorguluyor. (Amieden) büyük bir kaçışın sonundaki (yine anneye) geri dönüşün vahim hesaplaşması... Hiçbir şeyle açıkça suçlanamayacak bir anneye karşı, hiçbir zaman ödenemeyecek bir borç için duyulan nefret... "Anneler kolay kolay bağışlanamıyor." Geçmişte, çocukluğun geçtiği kasabada, her şey değişmiş olsa da hiç değişmeden kalan bir demir köprünün ağır gerçekliği, hiç de nostaljik değil... "Annem dediğini yapıp beni kimselere vermedi. 'istersen bir dene benden ayrılmayı,' dedi hep. Denedim... Her seferinde o haklı çıktı. Annemden en çok uzaklaştığımda ona her zamankinden daha çok yakınlaştım. Her şey demirden köprüde bir daha değişmeyecek gibi saptanmış, tüm yaşantılarını izleyeceği doğrultu orada belirlenmişti." Hayatın değiştiremediğimiz ve başkalarının kurduğu, bizim de gelip geçtiğimiz yapısı.

Oidipus. Hamlet ya da *Nihavend Mucize*... Çocukluktan erkekliğe her ne biçimde geçilmiş ya da geçilememiş ise, işte o biçimdeki bir kompleks, anneleri boş verin ama, erkeklerin asıl bize, diğer kadınlarla ve sevgililerle olabilecek olan güzelim hayatlarına da bulaşıyor. Anneden başka bir kadını onun kadar sevme olasılığının bilinçaltı suç korkusu, cezasını aşıyor... Ortada suç yok, ceza var! "Anne sevgisinin dipsiz derinliklerinde kök salan bir ağaç yerinden sökülüp alınmış, harcanan onca çabaya karşın başka sevgilerde, yabancı topraklarda kök salması bir türlü sağlanamamıştır." Belki de asıl soru şu: Erkekler annelerini sever mi?

Gerçekten severler mi? Annenin sevecen yaklaşımlarından mutlu mu olurlar, yoksa bu onları için için sınırlendirir mi? Anneye karşı suçluluk duygusu mu duyar, yoksa anneye kendini suçlu hissettirmeye mi çalışırlar? Anneye tuzak mı kurarlar, yoksa onlar mı annenin sevgi tuzaklarında boğuşur dururlar? Annesi onu kendi dünyasında esir tuttukça 'oğlan' çocuk başka dünyanın kadınlarına gidemez mi? Erkek olamaz mı? Annesini saymayan başka kadınları da saymaz mı, sevmeyen sevmez mi? Annesini bırakamayan başka kadınları da bırakamaz mı? (Gidemez, olamaz, saymaz, sevmez, bırakamaz!..) 'Erkek' çocuk anneden uzaklaştıkça, anne çocuğa düşkünleşip yaklaşarak, bir 'çocuk'tan evin oğlu, erkeği, kocası, aslanı, kaplanı... özlemini duyduğu tüm erkek kimliklerini çıkartmaya çalışarak onun hayatını mahveder mi... (eder!) Eğer böyleyse, anneler, yalnızca "anne ve kucağındaki bebek fotoğrafları"nda "kutsal" görünüp sonraki hayatta bir "vamp"a mı dönüşüyor? Doğurduğu erkek çocuğu, neye ihtiyacı olduğunu bilemeyen çocuk erkeklere dönüştüren bir kadın türü ...var mı? Var.

Aslında bu çift taraflı bir dram ama bunu açığa vuranlar genelde hep erkekler. *Demir Köprü* de olduğu gibi mahçupça da olsa... Erkekler çok az şeyi anlatırlar, kendilerine ilişkin, bir anlatabildikleri de bu işte: Erkek çocuk tam kendisine bir dünya kurmaya çalışırken, ne yapıp edip bunu bozan annelerin olduğu... Kadınlar ise aynı hikâyedeki kendi dramlarını pek yazamadılar. Çünkü bu bir itiraf olacaktı! Babaları bile dışlayan (hayırlı bir erkek evladın varsa kocayı ne yapacaksın)... Özellikle ve bazen valnızca erkek evladı, ayırarak, önceleverek seven (gökten bir salıncak inecek aşağı, seninle ben salıncağa bineceğiz, salıncak bizi alıp gökyüzüne çıkaracak)... bakan, büyüten ve haz veren (annem de beni böyle emzirdi mi? Böyle, bir elin iki parmağıyla memesini tutup)... Borçlandıran (asla düş kırıklığına uğratmadım annemi diyebilmek)... Suçluluk yaratan, (çocukluğumda anneme karşı işlemiş olabileceğim hataları bir bir aklımdan geçiriyor, zamanında hata olarak algılanmamış pek çok şeyi şimdi annemin ölümünden sonra hata olarak görüvorum)... Müthiş bir sahiplenme durumunu itiraf etmek! Hani şu yemez yedirir, giymez giydirir, sevmez sevdirir... olan ve sonradan kaynanalık kurumuna dönüşen bir sonu gelmez annelik biçimi... Erkeklerin sonradan karılarına yapacakları kötülüklerin hepsini onlara öğreten annelik... Kadın yazınında belki de hâlâ ve tek eksik olan tür, bunun 'içeriden' anlatımı olan kitaplar...

Suna Karaküçük

İlişkiler...

Her şey gibi aşk hayatımız da modernlikten et
lendi ve böylece bizim karasularımıza da ithal m
liberal aşk söylemi giriverdi. Feodal suratlarımıza
kiştire çekiştire modernlik cilasından sürüyoruz. S
nuç, bir estetik cerrahi fiyaskosu oluyor.

Modern dünyada da herkes karşı cinsten birisi
beraber olmayı düşünüyor, eskiden olduğu gibi. To
lumun çoğunluğu, görücü usulünün son derece ill
olduğu konusunda hemfikir. Bundan sonrası yeni
bilinmeyen bir dünya. Beraber olunacak birisini b
mak hiç o kadar kolay değil. Bu, en normal isteği y
şama geçirebilmek için evden çıkıldığı anda, mode
liği kaçak güreşi ve ikiyüzlülüğü potasında eritr
erkeklerden nice yaralar alınacağı anlamına geliyo

Bence aşk piyasasında yola çıkan erkeğin en b
lirgin özelliği, hayattan sadece haz almak yolund
beklentisidir. Mümkün olduğunca kısa zamane
mümkün olduğunca çok partnerle hayatını yaşama
bunu yaparken de kimseye takılmamayı becereb
melidir. Önce bütün bunların normal olduğunu.
kek olmanın doğasından kaynaklandığını anlaman
gerekir. Az biraz okumuş yazmış biriyse Freud'd
fasıl geçer. Freud'un erkek cins lehine haz arayış
yaşamda tek hedef olarak yorumlanabilecek görüş
ri bulunmaz nimettir. O psikiyatrinin babasıysa d
ru söylemiştir, gerisinden ona ne. Eğer Freud dök
remiyorsa, Marx'tan alınma serbest aşk, özgür evli
kuramları can simidi olur. Aynı Marx'ın yabancıl
ma üzerine ciltler dokturdugu, somurunun her tür
süne karşı mücadeleye çağıran kısımları onu ilgil
dirmez. Eğer böylesi bir entelektüel değilse, serb
piyasa mantığının insan yaşamına uyarlanm
çeşitlemelerim, kırık dökük cümlelerle anlatır: "I
yatını yaşa", "Hep daha iyisini iste," gibi pepsi k
sloganları biçilmiş kaftandır onun için. Minimu
emek, maksimumu fayda beklentisini kolayca ilişki
rine de monte ediyorlar. Kısaca minareyi çalmak
teyen kılıf bulmakta hiç zorlanmıyor.

Tüm bu modernleşme cilasına rağmen erkek to
lumu dolduruşları alttan çirkin bir şekilde sırıtıyor
hâlâ özgüvenini "kaç karıyı becerdiğine" endeks
yor. Üstelik aynen babalarının kuşağı gibi kadınl
namuslu olanlar ve olmayanlar diye ikiye ayırıyor
seviştiği kadına fazla değer vermiyor. Bu algıla
mekanizmasının modernlik neresinde? Cilasında
bii. Ama hakkını yememek gerekir. nutuk atmak
üstüne yoktur. Özellikle bekârete zerrece önem v
mediğini ima eden nutukları göz yaşartıcıdır. Cins
lik yaşanmadığı müddetçe bir ilişkinin yürümeyec
savını gayet güzel anlatır.

İkinci perdede cilası parlak olan kibar erkek g
miş yerine birinci perdenin açılış cümlelerini tek
eden bir papağan gelmiştir. Kadın milleti ne olur
olmaz. bağlanmak gibi beklentileri olabil
dolayısıyla işin burasını sıkı tutmak gerekir. "Bug
beraber olmuş olabiliriz, yarın hayatımda hiç ye
olmayabilir, hatta olmayacak da," anlamında kil
yaklaşımlarını sergilemek için hiçbir fırsatı kaçırm

Üçüncü perdede ise erkeğin kaçamak davran
larının dozu artar. Bu ilişkinin artık eskidiği
heyecanını yitirdiğini söylemeye başlar. Ya da erk
kapılarını öyle sıkı kapatır ki bazen kad
dayanamaz. Görüldüğü üzere hikâyemizdeki erk
baştan sona dürüst olduğu inancındadır. İlişki
başından beri, "Hiç ümitlenme kızım," tuzund
serper habire. Burada önemli olan şu: kadınlar ned
bu savları sorgusuz sualsiz kabul etsin? Kadına de
verilmemesi üzerine kurulmuş bir ideolojiyi ned
bağırlarına bassınlar? Fiziki zorbalık devred
çıkarılınca gül bahçesine mi dönüyor dünya? Öne
senmeme, değer verilmeme gibi sosyal silahla
bombardıman edilmesine sessiz mi kalacaklar?

İrem Köylüoğl

En seksi uzman

Ülkede veterince bilmiş erkek yokmuş ve hayatımıza yön vermiyormuş gibi, 17 Ağustos tan beri bir de sismolog, jeolog, şeklinde "log" lardan oluşan bir erkek kitlesi pevdah oldu başımıza! Hepimiz ağızlarının içine bakarak ne dediklerini anlamaya çalışıyor, onlarla yatıp onlarla kalkıyoruz. Ancak bazı kadınlar bu yatıp kalkma meselesini fazlaca abartmış olsa gerek: bu dönemde bile deprem uzmanları arasında "en seksi erkek" yarışmaları düzenleyebiliyorlar. Benim, her kıpırdanmayı deprem sanıp keşkül bile yiyemediğim, yatağa kumltısız bir pestil şeklinde uzanıp, aynen öyle kalktığım koşullarda cinsel haz peşinde koşan bu hemcinslerimi öncelikle tebrik etmek isterim. Aslında onların neden tahrik olduklarını anlamıyor da değilim.

Hepimiz ağızlarının içine bakarak ne dediklerini anlamaya çalışıyor, onlarla yatıp onlarla kalkıyoruz. Ancak bazı kadınlar bu yatıp kalkma meselesini fazlaca abartmış olsa gerek..:

Bir örnek: "...Ben büyük depremde Fethiye'deydim, maalesef onu yaşayamadım. Belki hayatım boyunca böyle bir şeyi yaşayamayacağım. Bir dahaki depremi otuz sene sonra olursa görmeyebilirim. Artçı depremde ise İstanbul'daydım. müthiş zevklendim..." (Jeoloji profesörü Celal Şengör/Neşe Düzel'in röportajından *Radikal* 20 Eylül). Açıkçası seksilik bakımından Şengör favori olmalıydı ancak, kadınlar Şengör'ü seçmemişler. Belki veterince gergin olunan bu günlerde sadomazoşist eğilimler ağır basmadığından belki de Şengör'ün şu sözlerinden umutsuzluğa düştükleri için"... Ben birşey fosilleşmişse ilgileniyorum. Fosilleşmemiş alem beni ilgilendirmiyor".

Gelelim en birinci seçilen profesörümüze: Ahmet Mete Işıkara. Alain Delon'a benzeyen psikolog Yankı Yazgan'ı bile gölgede bırakarak birinci seçilen profesörün çekiciliği bence Kandilli'de yatıp kalkıyor olması. Gün artık psikoloğuna âşık olma ve rahatlama günü değil. Şimdi her kadının gönlünde yatanın Kandilli'de yatmak olduğunu düşünüyorum. Ancak bu durum tabii ki ülkenin teknolojik olanaksızlıklarının bir sonucu: eğer Prof. Ahmet Ercan'ın dediği gibi (allahım hepsinin adını biliyoruz, hepsinin) her kentin bir Kandilli'si olsa. İzmir'li kadınlar İzmir'in Kandilli'sinde, Van'lı kadınlar Van'ın Kandilli'sinde yatmayı düşleyebilir ve Işıkara en seksi erkek seçilemezdi bence!

Sonuçta hepsi kayalık zemin üstünde ve sağlam evlerde oturan bu erkeklerin ister istemez bir çekiciliği var. Ama en gerçek aşk, ikinci seksi erkek seçilen Akut başkanı Nasuh Mahruki'ye duyulan olsa gerek. Çünkü bu noktada bir huzur ve güven arayışından çok daha fazla tehlike var. Ben bunlardan herhangi birinin evine yerleşmeye karar verdim, kocam Prof.Aykut Barka yı önerdi; sanırım onu güvenilir ve zararsız bulduğu için. Ancak benim niyetim gerçekten hemcinslerininkinden çok farklı: Güvenlik. Yeniden keşkül yiyebildiğim günler geldiğinde... hani belki o zaman ben de...

Deniz K.

ARTÇI HİSLER

Bir Mata Hari asparagası

Türkiye'de kadınlar başlarını açsalar bir türlü kapasalar bir türlü. Basınımız da hangi kadın başım açmış, hangisi kapatmış konusunda gerçek bir MGK hassasiyeti sergiliyor. Öyle ki, "Teröristlere malzeme ve mühimmat sağlamak ve bölücü terör örgütü üyesi olmak"la suçlanan ve Bayrampaşa cezaevinde yatan Hediye Aybek'in yemenisini çıkartmış olması Sabah gazetesinde 4 sütuna haber olabiliyor: "Teröristin iki yüzü". Aybek'in yanyana koyulmuş, biri yemenili biri başı açık iki fotoğrafıyla verilen bu "skandal" başlığı okuyan, rahatlıkla Aybek'in uluslararası bir casus örgütünün üyesi olduğu, binbir surat gibi sık sık görünümünü değiştirerek tehlikeli maceralara kapıldığı izlenimini edinebilir. Zaten amaçlanan etki de bu herhalde. Tehlikeli, sağı solu belli olmayan kadın. "Melek yüzlü şeytan" ya da "Akrep Nalan" . Oysa aynı haberi sonuna dek okuyunca anlıyoruz ki durum farklı. İki çocuk annesi Hediye Aybek 5 yıldır kaldığı cezaevinde okuma yazma öğrenmiş, kitap, gazete okumaya başlamış. Belli ki görünümüne de yansıyan bir dönüşüm geçirmiş. Ama hayır. Kendisinin de -ne yazık ki- kadın olduğu anlaşılan "muhabir" Nezahat Alkan, belli ki yazdığı şeyin biraz olsun haber niteliği taşımasını sağlama gayretiyle, işin içinde iş olduğu imasını vermekte ısrarlı. "İlk duruşmalara başındaki yemeni ve köylü kadın imajı veren giysileriyle katılan Aybek..." Dikkatinizi çekerim, Hediye Aybek başında yemenisiyle bir köylü kadın değilmiş aslında, imaj olsun diye öyle yapmış.

Mata Hari öyküsüne kendisini kaptıran Nezahat Alkan sonunda yorumunu da belirtmiş: "Aybek'in Bayrampaşa Cezaevi F koğuşunda kalan en eski siyasi tutuklu kadın olduğu ve koğuş başkanlığına getirilmiş olabileceği bu nedenle de imaj değiştirdiği ileri sürüldü." Belli ki imaj olayı yeni parçalarına klip çeken sanatçılarımızı aşarak hapishanelerimize ulaşmış durumda. Meğerse Türkiye hapishanelerinde âdet olmuş ; koğuş başkanı seçilenler kendilerine yeni imaj yapıyorlarmış. Artık basınımızdan, Hediye Aybek'le yetinmeyip kendine yeni imaj yapan diğer koğuş temsilcilerinin ve (kimbilir belki de birbirlerinin yeni imajlarından hoşlanmadıkları için) birbirinin façasını hapishane içerisinde bozma imkânlarına sahip bulunan çete mensuplarının imajları konusundaki gelişmelerden bizi haberdar etmelerini beklemek hakkımızdır. Her ne kadar bu iş Hediye Aybek'in yemenisiyle uğraşmak kadar kolay olmasa ve failin imajının (imajın altındakiyle birlikte) yenilenmeyecek düzeyde bozulmasıyla sonuçlanabilecek olsa da. Türk basını cesurdur, Türk basını çalışkandır, Türk basını kahramandır...

Esin Demir

SEMRA CAN

Çocuğunuzu beklerken sizi neler bekler?

Ömeşum geceyi yatakta sallanarak karşıladık. İlk sarsıntıdan sonra kedim yatağın yanına, bizse kiriş altına attık kendimizi. Ancak kedinin daha doğru davranmış olduğunu sonradan öğrendik. Kiriş altına girme, artık kendisine kısaca japon diyebileceğim Japonya'da eğitim görmüş deprem uzmanı Nusret beyin ifade ettiğine göre Japonlar için söz konusu olabilecek bir hareket tarzıymış. Çünkü onların binaları zaten sağlam ve yıkılmayacak binalarmış. Televizyonlarda "Bakınız, bakınız." diye konuşan bu zat, bizi uzun süre masa ve kiriş altlarına girme önerileriyle oyaladı ancak, 5.8 artçısından sonra itiraf etti ki o japon, bizse değiliz.

Ancak ister Japon olsun ister Türk, kadınlar için değişmeyen bazı önerileri vardı bu "uzmanın." Kendisi kadar muhterem Ali Kırca'nın ATV'sinde yaptırdığı deprem tatbikatı dünyanın tüm kadınları açısından oldukça manalıydı. Deprem olur, baba başına bir yastık alıp kiriş altına girer, o sırada çocuğu da hasbelkader yakalayabilirse onun da kafasına bir yastık koyup kiriş altına sokar, yakalayamazsa baba yine de mevzisini korumalı ve oradan kıpırdanmamalıdır. Bu duruma bir Türk babası bile isyan eder, "Peki ya karım, peki ya çocuğum," der ama Japon beyin cevabı hazırdır, "Hayır siz sağ kalmalısınız, aileyi kurtaracaksınız." Çaresiz baba yastığı başında kiriş altında durmaya devam eder. Onun da isyanı bu kadardır ancak. Peki evin kadını, anne ne yapmaktadır bu arada. Evin içinde çırpın çırpın çırpınan bir kadın gorursunuz; bir doğalgaz vanasına koşar, bir su vanasına koşar, bir su vanasına, bir elektrik sigortasına, bir tüpe... Bu görüntüler kadın izleyicilerin isyanına yol açmış olmalı ki, birtakım uzman erkekleri topladığı Siyaset Meydanı'nda Ali Kırca Japon beye "Tatbikata kadınlar tepki gösterdiler," der. Ancak cevap yine hazırdır, "Erkekler vanaların yerini bilmez ki, o yüzden kadınlar kapatmalı onları, hem bütün aileyi kurtarıyorlar böylelikle."

Ben depremi böyle mizahi duygularla yaşamadım tabii ki, önce Yalova'da olan anne-babanım ve yeğenimin sağ olup olmadıkları telaşı, ardından bir kanama, hastane, doktor, kürtaj vs. Tam doktordan eve gelmişken, o günlerde bir halk oylaması olsa beş boy farkla cumhurbaşkanı seçilebilecek olan Kandillili Profesör Ahmet Mete Işıkara'nın talimatıyla geceyi çayır çimende geçirme. "Yetkili"lere öfke, öfke, öfke. Kendisi eski denizci olduğu için illaki "depremin merkez üssü donanma, işte burası, ilk defa ATV ekranlarında," diye çukurlarda dolanan ve duygularımızı yine yapış yapış etmeye çalışan Ali Kırca'yı çimdirme isteği. Akut'u yegane sivil toplum örgütü gösterenlere ve Meral Akşener bile sivil itaatsizlik lafını ettiği için sivil sözüne şiddetle allerji. İsviçre'de işçi olan ve Düzce'deki yakınlarına yardıma koşup gelen, Ecevit'in bölgeyi ziyaretinde feryat eden o kadına sevgi, ona dava açmaya kalkışanlara öfke, öfke, öfke ve daha nice karmaşık duygular.

Ben, "Çocuğunuzu beklerken sizi neler bekler" vb. gibi kitapları şimdilik görünmeyecek bir yerlere kaldırdım. "Çocuğunuzu neler bekler" düşüncesi daha ağır basıyor şu anda. Çocuğunuzu üç günle otuz yıl arası bir deprem mi bekler; Kandilli'nin uzmanları mı, İTÜ'nün uzmanları mı iyidir; evimiz kayalık zemin midir, alüvyon mudur; depremi at mı, köpek mi, sülün mü önceden haber verir; bu "yetkili"ler depremden dahi sağ çıkarlar mı, ben buna tahammül edebilir miyim; vanaların yerini biliyor muyum, onları kapatmaya hazır mıyım; kadın bağı kuyruğuna girmenin yanı sıra bir de çocuk bezi kuyruğuna girebilir miyim... Bunların hiç birisini bilemiyorum.

"Kadınlar bir dolu tencere alıp, bunları en üst raflara dolduruyorlar, sonra da tepelerine düşüyor," diyen uzmanların olduğu bir ülkede, "Siz depremde kafasına tencere düşüp de ölen bir kadın gördünüz mü, ayrıca kadınların tencereleri en üst raflara koyduğunu gördünüz mü allahaşkına," diyen arkadaşım gibi sözüne güvenilir, akıllı bir kadın jeofizikçi, sismolog her neyse ortaya çıkıp bana üç vakte kadar doğur demedikçe ben çocuk bekleyemeyeceğim sanıyorum. Ayrıca başta ablam olmak üzere çevremdeki birçok kadının, deprem gecesi depremden daha şiddetli bir sarsmayla çocuklarını uyandırıp kollarından bacaklarından yakalayıp nasıl dışarıya attıklarını (çıkardıklarını) mağdur çocuklardan dinleyince, bunun çocuk için de daha hayırlı olacağını düşünüyorum.

Filiz K.

SÖZLÜK FARKI — FEYHAN GÜVER

Frankenstein: Onu bir kadın yazdı

Önemli bir feminist düşünürün kızı olan Mary W. Shelley'in 1881'de yayımlanan kitabının tam metnini ARION yayınevi basmış. Roman çok farklı ve zengin çözümlemelere açık.

Mary W. Shelley'nin *Frankenstein* isimli eseri ilk olarak 1818 yılında yayımlanmış. Romanın 1831 de yazarı tarafından elden geçirilmiş olan bir baskısı daha var. Avrupa'da, Amerika'da ve bizim gibi birçok ülkede Frankenstein yaygın olarak dilsiz ve boynunda koca bir civata taşıyan korkunç bir hizmetkâr olarak bilinmiştir. Buna sebep, eserin hikâyesine, edebi derinliğine, adaletsizliğe köklü bir karşı çıkış taşıyan özelliklerine uzak metinler, filmler ve tiyatro oyunlarıdır. Geçtiğimiz yıllarda orjinal hikâyeye dayanan bir *Frankenstein* filmi Türkiye'de bazı şehirlerde oynamıştı. Kitabın eleştirmenlerin hemen tamamınca daha değerli bulunan ilk baskısının tam metnini ARION yayınevi basmış. Kitapta Mary W. Shelley'nin yaşamı ve zamanın olaylarının bir kronolojisi var. Eser ve yazarı ile ilgili yazılmış bir kaç makale de kitaba eklenmiş.

Mary Shelley'nin annesinin adı da Mary, soyadıysa Wollstonecraft (*Pazartesi* dergisinin 47. sayısında kendisiyle ilgili bir yazıyı bulabilirsiniz). Bu, feminizmin en önemli öncü düşünürlerinden olan kadının kızı olmak küçük Mary'nin düşüncelerini muhakkak etkilemiş. Hayatını daha acı bir şekilde yönlendirense annesinin bu doğumdan on gün sonra ölümü olmuş. Bu doğum 1797'de Londra'da olmuş. Bu yıllarda kadınların doğumdan korunma, güvenli doğum yapma, doğum sonrası hastalıklardan korunma gibi olanakları zengin ve bilgili olsalar dahi yokmuş tabii ve şimdiye nazaran çok daha yüksek oranda kadın için doğum yaparken ölmek çok yaygın bir olaymış. Hiçbir zaman konforlu bir hayat süremeyen Wollstonecraft, doğumda plasentanın gelmemesi üzerine yapılan yanlış müdahaleler sonrası oluşan bir enfeksiyon neticesinde ölmüş.

Shelley soyadı, Mary'nin on yedi yaşında evden kaçarak birlikte yaşamaya başladığı şair Percy Bysshe'ye ait. Genç Mary 1815'de yapacağı ilk doğumda biraz erken gelen bebeğini kaybetmiş. Mary W. Shelley romanını yazmaya 1816 Haziran'mda bebeği William ve Percy Shelley ile birlikte tatilde olduğu İsviçre'de başlamış. Bu başlangıcın bir hikâyesi var. Şöyle anlatıyor eserinin 1831 basımına yazdığı önsözde Mary W. Shelley: "1816 yazında İsviçre'ye bir seyahat yaptık ve Lord Byron'un evine komşu olduk. Önceleri gölün üzerinde ya da kıyılarında gezinerek hoş saatler geçirdik. Ne ki aralıksız yağan yağmur bizi sık sık eve kapanmaya mahkûm etti. Elimize Almanca'dan Fransızca'ya çevrilmiş birtakım hayalet hikâyeleri geçirdik. Sadakat yemini ettiği gelini kucaklamayı umarken, kendisini terk ettiği kadının solmuş kollarında bulan Vefasız Aşığın Hikâyesi vardı. Gelecekteki neslinin tüm erkek çocuklarına, tam gelişip serpildikleri çağda ölümün öpücüğünü balışetmeye mahkûm olan günahkârın masalı vardı. Görüntüsü şato duvarlarının arkasında kayboluyordu; ama az sonra parmaklıklı dış kapı sonuna kadar açılıyor ve o, genç çocukların sıhhatli uykularına sarınmış yattıkları döşeğe yaklaşıyordu. Eğilip bu öpüşle koparılıp atılmış çiçekler gibi soluverecek oğlanların alnından öperken yüzünde sonsuz bir acı beliriyordu. O zamandan beri bu hikâyeleri görmedim; ama anlatılanları sanki dün okumuşum gibi hatırlayabiliyorum. 'Her birimiz bir hayalet hikâyesi yazacağız,' dedi Lord Byron, bizler de bu öneriye katıldık. Dört kişiydik." Gördüğü bir rüyadan etkilenerek bir hikâye yazmaya o yaz başlar. Shelley'nin teşvikiyle yazmayı düşündüğü birkaç sayfalık hikâyeyi bir romana çevirir. Aynı yıl Mary'nin üvey kız kardeşi bir otel odasında zehir içerek intihar eder. Yılın son ayında Shelley'nin ayrı yaşadığı karısı intihar eder. İki kadın da hamiledir. Bu olaydan sonra Shelley ve Mary, Shelley'nin ölen eşi Harriet'den olan iki çocuğunun velâyetini alabilmek umudu ile evlenirler. Bu istekleri mahkemece uygun ebeveynler olamayacakları gerekçesi ile reddedilir. Çocuklar evlatlık olarak bir ailenin yanına yerleştirilir. Tıpkı annesi Mary Wollstonecraft gibi Mary Wollstonecraft Shelley de, toplumun muhafazakâr kuralları dışında yaşayan devrimci kadınlara verdiği cezalardan payını almıştır.

Mary Shelley eserini tamamladığı bu üzüntülerle dolu 1816 ve 17 yıllarında hastalıklı bir çocuk olan William'a özenle bakacaktır. Ne yazık ki onu da 1819'da kaybeder. 1831'deki ön sözde kitabıyla ilişkisini şöyle anlatır. "Çirkin evladımın elinden tutup serpilip gelişmesi için koyverdim. Ona bir bağlılığım var, çünkü o mutlu günlerimin çocuğuydu." 1818 yılında basılan *Frankestein* kitabının kapak sayfasında bir yazar ismi bulunmaz. Roman başlığının hemen altında Milton'un "Kayıp Cennet"inden bir alıntı yer alır.

Senden istedim mi, yaratıcım,
benim olduğum balçıktan
Beni insan kalıbına dök diye?
Yakardım mı sana
Karanlıktan çekip alman
için beni?

Mary Shelley yazarla eseri arasındaki ilişki hakkında sorular soran bu dizeleri naklederken hem kendi yazarlık sorumluluğunu ortaya koymuş, hem de gizlemiştir. Yazdığı hikâyeyi okuyucularına yukardan ve yazarın sesi imiş gibi yapan bir ses aracılığıyla aktarmamıştır. Frankenstein bir erkek üçlüsü aracılığıyla nakledilir. Dr.Frankenstein'in ve ucubenin hikâyelerini içeren mektupların gönderildiği kişi olan ve roman boyunca sesini hiç duymadığımız Walton'un kızkardeşi Margaret Walton Saville ismini taşımaktadır. -MWS- Mary Wollstonecraft Shelley'nin başharfleridir. Mary Shelley Byron'un çağrısına karşılık verirken, perili şatolara ve tarihi mahzenlere başvurmamıştır. Gotik Kurgu diye adlandırılan bir türe keskin biçimsel farklılıklar getirmiştir. Hikâye aracılığıyla yaratılan gerçekdışılık, DNA'nın keşfedildiği, yapay döllenmenin mümkün olduğu bugünden baktığımızda, çok canlı olan tartışmaların öngörüsünü taşır. Koca Lord Byron'ın korku masalını kimseler bilmezken, genç Mary'nin eseri her dönemde etkileyiciliğini koruyacak bir klasik olmuştur.

Çağdaşları bu eseri hayranlık yerine şok ve dehşet duygusuyla karşılanmış. Kitap hoş bir korku serüveni olarak görülmüş. Muhafazakârlar bir erkek yazarla karşı karşıya olduklarını düşünüyormuş. Bir kadın yazarla ilgilenmektense Mary W. S.'nin kitabını ithaf ettiği radikal düşüncelere sahip bir filozof olan babası William Godwin'e sataşmak onları daha fazla ilgilendirmiş. Zaten çok uzun yıllar boyunca Mary W. Shelley'i Şair Percy Shelley'nin eşi olarak gören ve önemsemeyen bir yaklaşım hukum sürmüş. Çağdaş kurgu edebiyatında Gotik ve fanteziye doğru beliren eğilim ve kadın araştırmalarının yükselişi bu algıyı değiştirmiş.

Burada Mary Wollstonecraft'dan bir alıntıyı aktarmak istiyorum: "Kız çocuklarının içindeki korkuya şefkatle yaklaşacağımıza belki onlarda korku uyandırmayı deneseydik, erkek çocuklarda ödlekliğe nasıl yaklaşıyorsak onlarda da öyle yaklaşsaydık, kısa zaman içinde daha şerefli özellikler taşıyan kadınlar görebilirdik. O zaman belki onları erkeklerin yoluna dizilmiş güleryüzlü tatlı çiçekler olarak nitelemek bugünkü kadar uygun düşmeyecekti, ama toplumun daha saygıdeğer üyeleri haline gelebileceklerdi. 'Kadınları erkekler gibi eğitin der,' Rousseau. 'Bizim cinsiyetimize ne kadar benzerlerse bize hükmetmeleri o kadar zor olacaktır.' Benim üstünde durduğum nokta da işte tam bu. Ben kadınların erkeklere değil, kendilerine hükmetmelerini istiyorum." 1822'de çok sevdiği Shelley'yi bir deniz kazasında kaybettikten sonrası da dahil hep yazarlık yapan, hayatta kalan tek oğlunu büyüten Mary W. Shelley bu kadar ünlü yakının arasında, onları reddetmeden, onlardan etkilenerek ve onlarla tanımlanmayacak kadar kendine özgü bir yaratıcılık sergilemiş kuvvetli bir kadın olarak yaşanmış. Basında boy göstermek konusunda isteksiz olmuş, büyük merak uyandıran özel hayatıyla ilgili hiç bir teşhirciliğe yeltenmemiş.

Frankenstein romanını bir ibret hikâyesi olarak ele almak, doğaya -ya da mitolojik şema uyarınca tanrılara - bırakılması gerekeni ele geçirmeye çalışan insani gurura karşı bir uyarı niteliğinde yorumlamak öteden beri alışılagelmiş bir yaklaşım olmuştur. Oysa roman çok farklı ve zengin çözümlemelere açık. Nitekim feministlerin de etkisiyle özellikle son otuz yılda bir çok incelemeye konu olmuş. Kitapta ucube yaratıcısına şöyle yakarır. "Tanrı merhamet edip insanı kendi suretinden yarattı, onu güzel ve cazip kıldı, benim vücudumsa seninkinin pis bir modeli, bu benzerlik yüzünden daha da feci bir iğrençlikte. Şeytanın yanında bile ona hayranlık duyup yüreklendirecek dostları vardı; bense yapayalnız ve nefret edilesi bir yaratığım." Bazı kadın eleştirmenler ucube ile efsanede yaratanın suretine daha az benzeyen ve Adem ondan yüz çevirirse Şeytan'ın cennet'ten kovuluşundan da beter bir yalnızlığa mahkûm olacak olan Havva arasında benzerlik bulur. Eseri değerlendiren yazar Anne K. Mellor'a göre ise Frankenstein'ın kalkıştığı iş sadece insanlık karşıtı değil, temelden kadın karşıtıdır. Şöyle der Mellor, "Yarattığı canlı bir erkektir, bir dişi yaratmayı reddeder, vücuda getirmeyi tasarladığı, ölümsüz varlıklardan oluşacak yeni ırkın yalnızca erkeklerden oluşmaması için bir neden yoktur.

Ben kitabı okurken korkudan çok üzüntü duydum. Kitabın sonunda buzdan salına atlayan ucube karanlığın içinde uzaklarda yitip gider. Sonu belirsizdir. Ucube kuzey kutbunda kendini ateşe vereceğini bildirmiştir bunu yapar mı bilemeyiz. Kitap, yazarının olağanüstülüğu sayesinde ucubeyi hakkında düşünüp endişelendiğimiz bir tuhaf arkadaşımız haline getirerek biter.

Handan Koç

Dolunay Yansımaları

Yıllarca çeşitli dergi ve kitaplardaki çizgilerinden tanıdığımız Asuman Ercan, *Dolunay Yansımaları*'yla şimdi de yazar olarak karşımızda. Can Yayınları'ndan çıkan *Dolunay Yansımaları*'nda yirmi dokuz metin var. Öykü/metin diyebileceğimiz yirmi dokuz parçada da hep ay var.

Ortaokul yıllarında *Küçük Kadınlar*'ın Joe'suyla tanışınca, pek çok akranı gibi o da yazar olmaya karar vermiş ama o kadar... "Bu yaşımda kitap çıkınca güldüm tabii. Demek ki hayatta bir şeyler artık yaşanıp bir doygunluğa gelince, çocukluk düşleri tekrar gündeme gelebiliyor. Aslında yazma hayatımda hep vardı da, o benim hep çok özel alanım gibiydi. Günluk tutarım, çok mektup yazarım, bazen deneme gibi, bazen kendi başına bir yazıymış gibi... Yazıyla resim arasında sarkaç gibi gidip gelen biriyim. Çocukluğumdan beri böyle. Biraz asosyallikle de ilgili, sosyal olmayınca kalan zamanı kendi kendine bunlarla geçiriyorsun. Keyfini aldıkça da sosyallikten kopuyorsun, bu uğraşılar yalnız olmanı gerektiren bir yaşam biçimi öngörüyor," diyor.

Asuman Ercan'ın aylı öykülerinin kitap olması da tamamen rastlantı. Baştan bir kitap gibi başlamamış.

"İnsanın kendi hayatını, hayatı, birçok şeyi gözden geçirdiği dönemler vardır. Öyle yaşadığım bir dönemdeydim. Zaten bir şeyler yazıp duruyordum ama tesadüfen dolunayla ilgili bir şeyler ortaya çıkınca, ona yoğunlaştım. Ayla ilgili sanki sonsuza kadar yazabilirmişim gibi geldi, sonra bir yerde bitsin diye düşündüm. Bende ay takvimi var, ay gökyüzünde yirmi dokuz gün kalıyor en çok, yirmi dokuz öyküde bitirmeye karar verdim. Bunun yayımlanması fikri, son birkaç öykü sırasında bitmeye yakınken, bazı arkadaşlarla konuşurken oluştu. Ondan sonra toparladım. Şişeye pusula koyup atmak duygusuyla, ani bir kararla yayınevine götürdüm."

Peki neden dolunay? Asuman Ercan dolunaya "takıldığını" söylüyor.

"Dolunayın dışavurma eğiliminde olduğum duygulara, düşüncelere imge olarak denk düştüğünü fark ettim. Onun çağrıştırdığı şeyler, mitolojideki tanrıçalar, sular, gelgit, suyun, ayın ve deniz kabuklarının çağrıştırdığı dişil şeyler... Rahim, doğum, gebelik...

Aslında bunları sonradan gözden geçirdiğimde bu kadar net fark ediyorum, sezgisel olarak yöneldim sanırım. Zaten çok uygun, pencereden sürekli görünüyor, ben de sürekli oturuyor oluyorum. O kadar ışık kirliliği var, yine de dolunayı görüyoruz, hem de değişik değişik. Dolunaydan etkilendiğini sanan insanlardanım. Huzursuzluk verir bana, bir şey yapma öncesi hali gelir. Bir de, ilkel çağlarda yaşasam herhalde aya tapardım diye düşünmüşümdür."

Kitapta bazı bölümler somut, günlük hayattan, bazı bölümler fantezi, bazıları ikisinin birleşimi. Baştan kurgulanmamasına ve hatta öykülerin kitapta yazılma sırasına göre yer almasına rağmen başarılı bir birleşim olmuş.

Şimdiye kadar da olumsuz bir eleştiri almamış Asuman Ercan, yalnız yakın bir arkadaşının, "Bundan sonra yazacakların daha geniş kitlelere ulaşsa," gibi örtük bir eleştiride bulunduğunu söylüyor.

Ama yazarken başkalarının varlığını hesaplamadığını söylüyor Ercan,

"Su yatağında akıyor gibi gidiyorsun. Okuyucu diye düşünülen şey aslında benim kendime dışardan bakışım gibi geliyor. Bazen tanıdıklarımda somutlaşıyor, bazıları mektup değil ama mektup gibi bir duyguyla da yazılıyor. Yine de global bir okuyucu var diye bir şey oluşmuyor. Tabii bundan sonra ne olacak bilmiyorum? Şu anda bir şeyler yazıyorum, etrafında dolaştığım birkaç şey var ama biter mi, toplum içine çıkacak hale gelir mi bilmiyorum. Yine tanıdığım yüzler ya da kendi içime sinme duygusuyla yazıyorum. Bir sürü insan, kalabalık görmüyorum karşımda."

Asuman Ercan yıllarca kadın dergilerinde çalıştı, feminizme yakın biri. Peki ya kadınlar? Kadınlar yok mu yazarken?

"Hedef olarak kadınlar da yok, bir tek kendi samimiyetimi kaybetmeme duygum var. Yoksa iş gibi olur. Ama kadın olmak elbette yansımıştır, yansıdığına eminim. Kadınların seveceğini sanıyorum."

Tabii bir de kadınların yazabilmesi meselesi var. Hayatta yazmak için boşluk yaratma, hayatını ona göre örgütleme. Asuman Ercan, bunu bilinçli olarak yaratmamış ama hayatının yazmaya uygun olduğunu söylüyor.

"Kişiselliği öne çıkaran uğraşılar aslında hayattaki boşluklarla da çok örtüşüyor sanki. Bir de tabii bunları yapmak için aylaklık zamanına ihtiyaç var. Yapma kısmı değil de, onun sende oluşup birikip dışavurulma aşamasına gelinceye kadarki kısmı için hiçbir şey yapmadan zaman geçiriyormuş gibi göründüğün bir dönem var. Öyle dolaştığın, geceleri uyumadığın, düzensiz yatıp kalktığın, düzensiz yemeyi göze aldığın, kimseye yemek yapmak zorunda olmadığın, başkasının bir şeylerini üstlenmediğin bir zamana ihtiyaç var. Sadece yalnızlık değil tabii, belki bütün günü kaplayan bir işim olmadığı için... Çünkü iş seni disipline eden bir şey. İşte daha dar, bir şeyleri kotarmak üzere düşünüyorsun, yazmak olabildiğince her şeyi gevşek bırakmaya yönelik bir yaşam biçimi. Birbirine çok zıt. Mesela yazar ya da sanatçı erkeklerin hayatlarındaki kadınlar daha arkada, erkeğin hayatını kolaylaştırıcı ve toparlayıcı rol oynuyor. Kadın olduğun zaman çoğu kez etrafının boş olması gerekiyor. Ben bunu hedef olarak koyup böyle bir şeyi seçtim değil, rastlantısal oldu. Duygusal, sezgisel, rastlantısal bir hayat yaşıyorum. Zaman hiç bitmeyecekmiş gibi bir duyguyla yaşadığım için zamanı algılamam da biraz yanılsamalı. Sağlık problemim olduğunda ya da arkadaşlarımın çocuklarını gördüğüm zaman 'Aa, zaman ne kadar çok geçmiş,' diyorum. Hep çocuk gibi... İhtiyar bir çocuk olabilirim."

Filiz Koçali

Kocam Bir rock Yıldızı, Sevgilim bir Rock Yıldızı Ya da

Sevgililerimin Hepsi *Rock* Yıldızıydı

1960larda rock müziğinin altın çağına girmesi ve müzik endüstrisinde dönen para ve güç ilişkilerinin artmasıyla iyiden iyiye bir yaşama biçimine dönüştü tanınmış müzisyenlerle beraber olmak ve onlara gittikleri her yerde eşlik etmek. Pek çok genç kadın *groupie*lik denilen bu yaşam biçiminin içinde oradan oraya savruldu. dumanlı kulisler ve ateşli partilerde boy göstererek efsaneyi tamamladı. Evde çocuk bakmaya mahkûm edilmiş dertli eşler, zamansız intiharlar, karısına tecavüz eden rock yıldızları ve spot ışıkları. Fonda ise on yıllardır dillerden düşmeyen şahane rock şarkıları.

Deborah Curtis bir rock yıldızının eşi. Beş yıl evli kaldığı kocası Ian Curtis 1980'de intihar etti. Ian bu dünyayı terk ettiğinde kızları Natalie daha bebekti. Bebeğin hemen hemen bütün masraflarını bir gece kulübünde barmaidlik yapan Deborah karşılıyordu. Ara sıra evine uğrayan baba Ian Curtis ise bütün kazandıklarını "en sevdiği *groupie*" olan Annik Honore adlı Belçikalı bir kadınla harcamayı tercih ediyordu.

Ian Curtis "sıkı erkek" imajlı yaldızlı rock şarkıcılarından değildi. Aksine kırılgan ve zayıf görünüyordu. Epilepsi hastalığı onu bölüyor, güçsüzleştiriyor, sahnede yerlere yıkıyordu. Yüzünde hep donuk ve şaşkın bir çocuk ifadesi vardı. Yazdığı sözler "hayalkırıklığımdan muzdarip" bir kuşağın kalbine hiç silinmemecesine işleyecek kadar anlamlı, hüzünlü, şiirseldi. Başım çektiği topluluk, Joy Division punk sonrası dönemin İngiltere'sine metaforlarla dolu karanlık şarkılar taşıyordu. Benim gibi pek çok insanın en sevdiği topluluk haline gelmesinde bu şarkıların arkasında çizilen sade, münzevi ve gözü tok müzisyenler imgesinin büyük önemi var. Deborah Curtis eşinin intiharından on yıl sonra evliliğini ve Ian'ın yaşamını anlatan bir kitap yazdı: *Touching From A Distance*. (Bir Mesafeden Dokunmak) Bu kitabı -ben dahil pek çok insan karşı- kahraman Ian Curtis'i daha iyi tanımak için okumuştur herhalde. Ama Deborah'nın bizlerle paylaştıkları yalnızca ayın aydınlık yüzü değil. Öykünün pek bilinmeyen tarafı. Lisede tanıştığı Ian'in onu herkesten kıskandığı ve yüksekokula gitmesini nasıl engellediği, Ian müzik işine daldıktan sonra karısı sıfatına hapsedilen Debbie'nin grup ve menajerler tarafından nasıl dışlandığı, hamileyken sahneye yaklaşmasına nasıl izin verilmediği ,(bir rock yıldızının hamile eşi görünecek, hiç olacak şey mi, uyarılarıyla), kocasının grubun hayranlarından biri olan ve turnelerde grubu izleyen parası bol bir Belçikalı kadınla ilişkisinin nasıl kâbuslar yarattığı, yapayalnızlığı, elektrik faturalarıyla boğuşması... Yaşamın hepimizin başına farklı boyutlarda getirebileceği bütün sıradan ve sıradışı belalar... Kitabı okurken o kadar ürperdim ve etkilendim ki, artık merak ettiğim Ian'in geçmişi değil. Deborah'nın geleceği. Bir çocuk ve acı tatlı bir yığın anı başında. Bir de kocasından kalan mezar taşı ve intihar mektubu. Ama Deborah'ya haksızlık yapılmasına do-

layı yol açmışsa da Ian Curtis'in cefasını epey çeken, yollarda sürüklenen ve o ölünce cenazesine katılmaya bile hakkı olmayan ve birlikte kaldıkları odada saatlerce şarkı dinleyip ağlayan groupie Annik Honore'yi de merak ettim. Onun yazılmamış kitabı nasıl. kim bilir?

Groupie'lerin sonu çoğunlukla iyi bitmez. Anlatanlar öyle diyor. *Groupiler*, yani rock yıldızlarıyla birlikte olmak isteyen ve turnelerde onlara eşlik eden çoğunluğu çok genç yaşlardaki kadınlar 1960'lardan beri müzik magazin dünyasının kulislerdeki perileri. Bir kısmının yaşamdaki tek uğraşı bu adamlarla yatmak, dolaşmak. Bir kısmı ise başka işlerden ünlü. Bir kısmı aşka kapılıyor ve karşılık buluyor, rock yıldızlarının eşi durumuna geliyor. Bir kısmı için "orospu" deniyor yalnızca. Malum pek çok rockçı erkeği ellerinden geçiriyor ve genellikle de anılarını uluorta anlatıyorlar. Zaten anlatmasalar tadının çıkmayacağına inanıyorlar. Evli ya da bekâr ayrımı yapmıyorlar, erkek ve ünlü olsun yeter, deyip geçebiliyorlar. Yetenekleriyle kendilerini cezbedecek olanları, güzelleri ve zenginleri listenin başında tutuyorlar. Liste başındakilerle "takılan" başarılı *groupie*'lerin çoğu sonradan oturup kitap yazıyor. Onların kitaplarından, toprağı bol olsun, Jimi Hendrix'in kuliste oral seks yaptırmaya bayıldığını, Brian Jones'un erken boşaldığını, merhum Elvis'in penisinin kalınca olduğunu öğreniyoruz. Yani gayet yararlı bilgiler. Herhalde güvenilirliği şüpheli bu tür kitapları yine genelde biz kadınlar okuyoruz ve telefonda mevzu yapıp eşe dosta anlatıyoruz.

Altmışlı yetmişli yılların *groupie*'lerinden bugün sağ kalanlar arasında edebiyatın dışında meselelere eğilenler bulunuyor. Kendini fotoğrafa. heykele veya dine verenler de yok değil. Örneğin bir zamanlar Beatles'tan George Harrison'la evli olup kocasının arkadaşı Eric Clapton'la aşk yaşayan ve daha sonra boşanıp Bayan Clapton olan Patti Boyd bugün fotoğraf sanatıyla meşgul. Bir başka Beatlesçının eski eşiyle birlikte alkolü bırakmak için terapilere gidiyor. Patti Boyd meşhur *Layla* şarkısının da ilham kaynağı. Ama ölümsüz bir şarkıya esin kaynağı olmak bir kadım tamamıyla mutlu etmeyebilir. Patti de uzun süre Eric Clapton'dan dayak yemiş ve madde bağımlısı yıldız kocasının tecavüzüne uğramış. Bir aralar 80'lerin müzisyenleriyle, Prince ve çeşitli glam rock topluluklarından "yıldızlarla" gezip tozan Vanity ise sonradan hidayete ermiş ve tarikata girmiş. Artık çoğu zamanını kilisede geçirdiği söyleniyor. Jim Morrison'un eşi diye tanınan Patricia Kennealy ise paganist bir tarikatın evliyalarından. Ayrıca çok mistik kitaplar yazıyor. Daha öncesinde sade bir gazeteciymiş. Mick Jagger'ın yuvası kendisi gibi bir *groupie* tarafından yıkılan ilk eşi Bianca Jagger ise siyasete atılmış. Herhalde eski kocasının kimseye yar olamayacak kadar hayırsız biri çıkmasına seviniyordur. Mick'in yine bir *groupie* tarafından yuvası yıkılan ikinci eşi ünlü model Jerry Hall yeniden bekâr ve sanatla filan zaman kaybetmiyor, milyarderlerle gününü gün ediyor. Aynı adamdan çocuk yapan ilk "çılgın" kadın Marsha Hunt ise ilişkisin biter bitmez yazarlığa koyulmuş. Yetmişlerde pek çok rockçı erkekle gezen tozan Bebe Buell ise sonrasında şarkıcılığa soyunmuş. Bugün evinde, kendi halinde ve ünlü oyuncu Liv Tyler'ın annesi.

Tanınmış *groupie*'lerin çoğu oyunculuk ya da mankenlik kökenli. Meslekleri nedeniyle tanınan bu kadınlar davetlerde ve ödül törenlerinde sık sık karşılaştıkları bu rock müziğinin maço tavırlı, karizmatik erkeklerinden etkilendiklerini itiraf ediyorlar. Ama bu kadınları sancılı ilişkiler sonrasında ayakta tutan yine meslekleri, meslek gibi yar olmuyor. İlişkiler sancılı çünkü flaşlar patlarken hep gülümsemeniz gerekir. Erkekler içmeyi, hapları ve sahneyi her şeye tercih eder. Aldatılmak kaçınılmazdır, aldatmak da öyle. Çoğu kadın bir müzik topluluğundan bir erkekle birlikte olmaz, hep birlikte yenildiği içildiği için öteki elemanlar devreye girer. Kulisler kalabalık, arkadaşlık ilişkileri karman çormandır. Egemen erkekliğin provokasyonu yapılmaktadır. Daha çok kadın, daha çok eğlence. *Groupie*'lerin bazısı bunu daha çok ünlü erkek, daha çok eğlenceye dönüştürmemiş değil.

Manken ya da oyuncu olmayan, sıradan, taşralı genç kadınlar içinse apayrı bir yaşam tarzı *groupie*'lik. Hayran oldukları erkeklerle hiçbir zaman eşit değiller. Doğal güzellikleri ve gençliklerini öne atıyorlar. Tur otobüslerinde yata kalka geziyorlar sevdikleri topluluklarla. Erkek rock yıldızlarının en çok kahrını çeken bu gencecik ve tecrübesiz kadınlar.

Bunlardan biri Lori Lightning. Yetmişlerin en parlak topluluklarından Led Zeppelin'in gitaristi Jimmy Page ile tanıştığında on dört yaşındaymış. İlk kez Page ile birlikte olmuş. İlk madde deneyimlerini onunla yaşamış. Reşit olana kadar ilişkileri basından gizlenmiş. Lightning'in kız arkadaşları da *groupie*'ymiş. Hep birlikte konser konser dolaşırlarmış. Page başka kadınlarla birlikte olmayı hiç bırakmamış. Ama kimseye de bağlanmamış. Her uzun ilişkisini Lori'yle olmak için noktalıyormuş. Derken çark dönmüş. Page manken *groupie* Bebe Bluell'le çıkmaya başladığında Lori'yi yanından uzaklaştırmış. Ve terk edilen kadın hiçbir zaman huzura kavuşamamış. Bugün Los Angeles'ta yoksul hayatı sürdüğü ve düşük ücretli işlerde çalıştığı anlatılıyor. Gençlik anılarından pek söz etmiyormuş. Kendisini yoksul ve yalnız tarafa itenin o anılar olması yüzünden mi acaba?

60'ların süper *groupies*i diye anılan kızlardan Devon Wilson'ın ise gençlik anıları anlatacak hali yok. O zaten genç ölmüş. On beş yaşında evden kaçmış ve sokaklarda yaşamaya başlamış. Bir gün Jimi Hendrix'le tanışmış ve hayatı değişmiş. Biseksüel olduğu için Jimi'ye ayarladığı kadınlarla kendisi de sevişirmiş. Bir ara *Siyah Panterler* hareketine katılmış ve siyahların özgürlüğü için mücadele vermeye karar vemiş. Ama bağımlılıklar ve Hendrix aşkı peşini bırakmamış. Karşılıksız aşk ve eroin onu tekrar sokaklara sürüklemiş. Hendrix 1970'de ölünce borçlardan bunalan Devon fahişelik yapmaya başlamış. 1971'de New York'un bohemler oteli Chelsea'nin camından aşağı bırakmış yorgun gövdesini.

90'larda tanınan ve *groupie*lik yanında porno yıldızlığıyla da iştigal eden ve yüzlerce ünlü erkeği tavlamasıyla tanınan Savannah'mn listesinde Guns'n Roses'ın gitaristi Slash, oyuncu Mark Wahlberg'i gibi pek çok kişi var. Slash ile bir yıl çıkmışlar, sonra adam gitmiş bir mankenle evlenmiş. Bunalımdan kurtulamayan Savannah ise genç yaşta geçirdiği trafik kazasında yüzü yaralanınca ölümü seçmiş.

Goupie dünyası intiharlar, bağımlılıklar, dayaklarla uğraşan kadınlarla dolu. Görünen o ki, ünlüler genelde yırtıyor, çoluk çocuk doğurup ellerindeki parayla yaşayıp gidiyorlar. "Yaramaz erkeklerden" sıkılanlar ve eskiye perde çekenler var. Kendi kalemlerinden çıkan anı kitaplarını okuduğunuzda, geçmişinde tamamiyle mutlu olmuş bir *groupie*'ye rastlayamıyorsunuz. Belli bir işi ve uğraşı olmayan, bir yerlerde tutunmayan kadınların hepsi hüsrana uğramış. Çok sevdiğimiz şarkılara ilham olmak ve bol bol gezmek dışında fazla bir şeyle övünemiyorlar. Aldatılmalar, kazık yemeler, bir kenara atılma korkusu hep onları bekliyor. Onlar yıldızlara yıldızlık katarken, yıldızlar için dövüşür, yarışırken. Tıpkı onların o "muhteşem adanıları" kulislerde bekledikleri gibi yarınsızlık ve bunalımlar da onları bekliyor. Ve erkeklere pek bir şey olmuyor. Onları herkes beğenmeye devam ediyor. Basitliklerini, zaaflarını, kolaylıklarını, idollüklerinin neye mal olduğunu *groupie*leri, eşleri biliyor, dinleyicileri pek bilmiyor. Belki bilseler de umurlarında değil. Bütün bunlar gösteri dünyasının bir parçası ya... Konserlerde ayılan bayılanlar, çığlık atan kadınlar olmasa gösteri eksik kalmaz mı? Sahneye yakın yerde o çok sevilen solistin çocukluk aşkı karısı karnı burnunda dikilir ve herkese, hepimize "gösterinin dışında" bir şeyleri anımsatıverirse, oyun bozulmaz mı? Yoksa müziğin filan değil düpedüz ünün ve sahnenin peşinde miyiz? Kadın olarak bize en çok yakışan yerin o spotların altı değil, kulis olduğunu bilerek. Üstelik sahnenin yalnız rock müzisyenlerine ait olmadığı yerlerde bile. Biliyorsunuz Türkiye'de

parası pulu ve güzelliği bile olmayan bir takım şair ve karikatürist erkeklerin bile *groupie* tarzı ahcıları var.

Deborah Curtis'in kitabını okuduktan sonra Ian Curtis'in "belli bir mesafeden dokunmak" derken neyi kastettiğini sanki anlıyor insan. Kitaba bu adın konulması rastlantı değil. Koskoca bir *groupie* geleneği bile bir anlamda böylesi bir mesafenin uzunluğu ve kısalabilirliği üzerine kurulmuş. Ama mesafe hiçbir zaman kalkmıyor. Güç erkeklerdeyse ve bu gücü biraz da kadınlara dayanarak elde ediyorlarsa mesafeler her zaman korunacak. Geriye kahraman yıldız figürleri ile hazzın sıcağında öz yıkıma koşanlar, bir de anlatacak çok şeyi olan hakikatli kadınlar kalacak. Bir de onca şarkı. Örneğin Joy Division'm en ünlü şarkısı, o güzelim *Love will Tear Us Apart*. "Aşk Bizi Ayıracak" demek.. Sözleri Ian'ın Annik'le olmak için Deborah'ı terk ed(emey)işini anlatıyor. Siz böyle bir şarkıya ilham kaynağı olmak ister miydiniz?

Gamze Deniz

PANO

• Üç kız öğrenciyiz, Kurtuluş, Cihangir civarında kiralık eve ihtiyacımız var.
Semahat Sevim.
Tel: 0212 249 15 54.

• Çocuğunuzun matematik dersinde başarılı olmasını istiyorsanız beni arayın, bunu birlikte başaralım.
Tel: 0216 352 24 80.

• Ailemi yıllar önce kaybettim, yalnızım. Tek çocuklu ya da yalnız, güvenilir bir hammın yanında giderleri paylaşarak kalmak istiyorum.
Cep Tel: 0542 673 88 52.

• Bayan öğrenci ev arkadaşı arıyorum, **Buket.**
Tel: 0532 787 11 35.

• İngiltere'de hem çocuk bakmak hem İngilizce öğrenmek ister misiniz?
Elif Beşli.
Tel: 0212 230 63 82.

• Birlikte kiralık ev arayacağım çocuksuz bayan ev arkadaşı arıyorum, **Jale.**
Tel: 0532 544 72 19

• Üniversite öğrencisiyim, yarım gün lük iş arıyorum, **Eylem.**
Tel: 0212 269 56 88

• Muğla'da *Pazartesi* dergisi bulmakta zorluk çeken okurlarımız, derginizi her ay düzenli olarak Kelepir Kitabevi'nden temin edebilirsiniz. Adres: Kelepir Kitabevi Muğla şubesi, Recai Güreli cad. Özalp Oteli yam Am çarşısı, No: 13.
Tel: 0252 212 23 57

Dağıtımımızda problemler var. Siz de *Pazartesi* yi zor bulanlardansanız abone olun, bulamayanları abone edin. *Pazartesi* ayağınıza kadar gelsin.

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 3.600.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 1.800.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Semra Emre,
Türkiye İş Bankası, Parmakkapı Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1042 / 103502

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay *Pazartesi*'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Kocam Bir rock Yıldızı, Sevgilim bir Rock Yıldızı Ya da

Sevgililerimin Hepsi *Rock* Yıldızıydı

1960larda rock müziğinin altın çağına girmesi ve müzik endüstrisinde dönen para ve güç ilişkilerinin artmasıyla iyiden iyiye bir yaşama biçimine dönüştü tanınmış müzisyenlerle beraber olmak ve onlara gittikleri her yerde eşlik etmek. Pek çok genç kadın *groupie*lik denilen bu yaşam biçiminin içinde oradan oraya savruldu. dumanlı kulisler ve ateşli partilerde boy göstererek efsaneyi tamamladı. Evde çocuk bakmaya mahkûm edilmiş dertli eşler. zamansız intiharlar. karısına tecavüz eden rock yıldızları ve spot ışıkları. Fonda ise on yıllardır dillerden düşmeyen şahane rock şarkıları.

Deborah Curtis bir rock yıldızının eşi. Beş yıl evli kaldığı kocası Ian Curtis 1980'de intihar etti. Ian bu dünyayı terk ettiğinde kızları Natalie daha bebekti. Bebeğin hemen hemen bütün masraflarını bir gece kulübünde barmaidlik yapan Deborah karşılıyordu. Ara sıra evine uğrayan baba Ian Curtis ise bütün kazandıklarını "en sevdiği *groupie*" olan Annik Honore adlı Belçikalı bir kadınla harcamayı tercih ediyordu.

Ian Curtis "sıkı erkek" imajlı yaldızlı rock şarkıcılarından değildi. Aksine kırılgan ve zayıf görünüyordu. Epilepsi hastalığı onu bölüyor, güçsüzleştiriyor, sahnede yerlere yıkıyordu. Yüzünde hep donuk ve şaşkın bir çocuk ifadesi vardı. Yazdığı sözler "hayalkırıklığından muzdarip" bir kuşağın kalbine hiç silinmemecesine işleyecek kadar anlamlı, hüzünlü, şiirseldi. Başını çektiği topluluk, Joy Division punk sonrası dönemin İngiltere'sine metaforlarla dolu karanlık şarkılar taşıyordu. Benim gibi pek çok insanın en sevdiği topluluk haline gelmesinde bu şarkıların arkasında çizilen sade, münzevi ve gözü tok müzisyenler imgesinin büyük önemi var. Deborah Curtis eşinin intiharından on yıl sonra evliliğini ve Ian'ın yaşamını anlatan bir kitap yazdı: *Touching From A Distance*. (Bir Mesafeden Dokunmak) Bu kitabı -ben dahil pek çok insan karşı- kahraman Ian Curtis'i daha iyi tanımak için okumuştur herhalde. Ama Deborah'nın bizlerle paylaştıkları yalnızca ayın aydınlık yüzü değil. Öykünün pek bilinmeyen tarafı. Lisede tanıştığı Ian'in onu herkesten kıskandığı ve yüksekokula gitmesini nasıl engellediği, Ian müzik işine daldıktan sonra karısı sıfatına hapsedilen Debbie'nin grup ve menajerler tarafından nasıl dışlandığı, hamileyken sahneye yaklaşmasına nasıl izin verilmediği ,(bir rock yıldızının hamile eşi görünecek, hiç olacak şey mi, uyarılarıyla), kocasının grubun hayranlarından biri olan ve turnelerde grubu izleyen parası bol bir Belçikalı kadınla ilişkisinin nasıl kâbuslar yarattığı, yapayalnızlığı, elektrik faturalarıyla boğuşması... Yaşamın hepimizin başına farklı boyutlarda getirebileceği bütün sıradan ve sıradışı belalar... Kitabı okurken o kadar ürperdim ve etkilendim ki, artık merak ettiğim Ian'in geçmişi değil. Deborah'nın geleceği. Bir çocuk ve acı tatlı bir yığın anı başında. Bir de kocasından kalan mezar taşı ve intihar mektubu. Ama Deborah'ya haksızlık yapılmasına doğrudan yol açmışsa da Ian Curtis'in cefasını epey çeken, yollarda sürüklenen ve o ölünce cenazesine katılmaya bile hakkı olmayan ve birlikte kaldıkları odada saatlerce şarkı dinleyip ağlayan groupie Annik Honore'yi de merak ettim. Onun yazılmamış kitabı nasıl. kim bilir?

Groupie'lerin sonu çoğunlukla iyi bitmez. Anlatanlar öyle diyor. *Groupiler*, yani rock yıldızlarıyla birlikte olmak isteyen ve turnelerde onlara eşlik eden çoğunluğu çok genç yaşlardaki kadınlar 1960'lardan beri müzik magazin dünyasının kulislerdeki perileri. Bir kısmının yaşamdaki tek uğraşı bu adamlarla yatmak, dolaşmak. Bir kısmı ise başka işlerden ünlü. Bir kısmı aşka kapılıyor ve karşılık buluyor, rock yıldızlarının eşi durumuna geliyor. Bir kısmı için "orospu" deniyor yalnızca. Malum pek çok rockçı erkeği ellerinden geçiriyor ve genellikle de anılarını uluorta anlatıyorlar. Zaten anlatmasalar tadının çıkmayacağına inanıyorlar. Evli ya da bekâr ayrımı yapmıyorlar, erkek ve ünlü olsun yeter, deyip geçebiliyorlar. Yetenekleriyle kendilerini cezbedecek olanları, güzelleri ve zenginleri listenin başında tutuyorlar. Liste başındakilerle "takılan" başarılı *groupie*'lerin çoğu sonradan oturup kitap yazıyor. Onların kitaplarından, toprağı bol olsun, Jimi Hendrix'in kuliste oral seks yaptırmaya bayıldığını, Brian Jones'un erken boşaldığım, merhum Elvis'in penisinin kalınca olduğunu öğreniyoruz. Yani gayet yararlı bilgiler. Herhalde güvenilirliği şüpheli bu tür kitapları yine genelde biz kadınlar okuyoruz ve telefonda mevzu yapıp eşe dosta anlatıyoruz.

Altmışlı yetmişli yılların *groupie*'lerinden bugün sağ kalanlar arasında edebiyatın dışında meselelere eğilenler bulunuyor. Kendini fotoğrafa. heykele veya dine verenler de yok değil. Örneğin bir zamanlar Beatles'tan George Harrison'la evli olup kocasının arkadaşı Eric Clapton'la aşk yaşayan ve daha sonra boşanıp Bayan Clapton olan Patti Boyd bugün fotoğraf sanatıyla meşgul. Bir başka Beatlesçının eski eşiyle birlikte alkolü bırakmak için terapilere gidiyor. Patti Boyd meşhur *Layla* şarkısının da ilham kaynağı. Ama ölümsüz bir şarkıya esin kaynağı olmak bir kadını tamamıyla mutlu etmeyebilir. Patti de uzun süre Eric Clapton'dan dayak yemiş ve madde bağımlısı yıldız kocasının tecavüzüne uğramış. Bir aralar 80'lerin müzisyenleriyle, Prince ve çeşitli glam rock topluluklarından "yıldızlarla" gezip tozan Vanity ise sonradan hidayete ermiş ve tarikata girmiş. Artık çoğu zamanını kilisede geçirdiği söyleniyor. Jim Morrison'un eşi diye tanınan Patricia Kennealy ise paganist bir tarikatın evliyalarından. Ayrıca çok mistik kitaplar yazıyor. Daha öncesinde sade bir gazeteciymiş. Mick Jagger'm yuvası kendisi gibi bir *groupie* tarafından yıkılan ilk eşi Bianca Jagger ise siyasete atılmış. Herhalde eski kocasının kimseye yar olamayacak kadar hayırsız biri çıkmasına seviniyordur. Mick'in yine bir *groupie* tarafından yuvası yıkılan ikinci eşi ünlü model Jerry Hall yemden bekâr ve sanatla filan zaman kaybetmiyor, milyarderlerle gününü gün ediyor. Aynı adamdan çocuk yapan ilk "çılgın" kadın Marsha Hunt ise ilişkisin biter bitmez yazarhğa koyulmuş. Yetmişlerde pek çok rockçı erkekle gezen tozan Bebe Buell ise sonrasında şarkıcılığa soyunmuş. Bugün evinde, kendi halinde ve ünlü oyuncu Liv Tyler'ın annesi.

Dayanışmaya Çağrı

Deprem bölgesindeki kadın çadırlarında,

Kadın Dayanışma Grubu

ile çalışacak kadın gönüllüler aranıyor.

Başvurular için

Deprem İçin Sivil Koordinasyon Merkezi

Çiğdem Öztürk:
0212 249 78 56, 252 70 54.
0532. 393 94 29

Birgül Akay:
0212. 248 16 80

Lale Bakırezer:
0.532 477 94 28

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)
Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura.
(Görsel Yönetmen) Semra Emre.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)
Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nevin Cerav, Nural Yasin, Sonat Zelyüt, Şahika Yüksel, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. **(İllüstratör):** Rana Mermertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel, faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59, 292 07 47, 244 23 94
e-mail: pazartesidergi@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayrımı: Mondo
Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık ve Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir-Yay